

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Diplomová práce

2020

Petr Hecht

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Brexit a jeho dopady na evropskou integraci

Diplomová práce

Autor práce: Petr Hecht

Studijní program: Mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: PhDr. Irah Kučerová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 30. 7. 2020

Petr Hecht

Bibliografický záznam

HECHT, Petr. *Brexit a jeho dopady na evropskou integraci*. Praha, 2020. 95 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Politologie. Katedra Politologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Irah Kučerová, Ph.D.

Rozsah práce: 158 347 znaků.

Abstrakt

Diplomová práce *Brexit a jeho dopady na evropskou integraci* využívá metody explanatorní případové studie ve snaze analyzovat příčiny a dopady vystoupení Velké Británie z Evropské unie. Práce proto zkoumá historický kontext komplikovaných vztahů mezi Velkou Británií a Evropskými společenstvími od jejich zformování v 50. letech 20. století do současnosti, které vedly k historickému kroku vystoupení ostrovního království z EU, a to k 31. lednu 2020. Práce následně mapuje samotná vyjednávání o podobě dohody o vystoupení a budoucího uspořádání vzájemných vztahů, která probíhala mezi lety 2016 – 2020. Analýze jsou podrobeny také efekty vystoupení VB z EU na složení a fungování evropských institucí a vliv změn na zbývajících členských státech. Mimo to práce představuje možné uspořádání ekonomických vztahů mezi oběma stranami, což je aktuálně předmětem vyjednávání mezi VB a EU v rámci přechodné doby od 1. února 2020 do 31. prosince 2020. Naposledy práce pracuje s Bílou knihou představenou v roce 2017 Evropskou komisí za účelem analýzy pěti možných scénářů budoucího vývoje evropské integrace. K tomu práce využívá aktuální teorie evropské integrace – liberální intergovernmentalismus, sociální konstruktivismus a postfunkcionalismus.

Abstract

The diploma thesis *Brexit and its implications for European integration* uses the method of explanatory case study in an effort to analyze the causes and impacts of the Great Britain's withdrawal from the European Union. The thesis therefore examines the historical context of the complicated relations between Great Britain and the European Communities from their formation in the 1950s to the present, which ultimately led to the historic step of United Kingdom's withdrawal from the EU on 31 January 2020. The thesis then maps the negotiations regarding the Withdrawal Agreement and the future arrangement of mutual relations, which took place between 2016 – 2020. The effects of the UK's withdrawal from the EU on the composition and functioning of the European institutions and the impact of the changes on the remaining member states are also analyzed. In addition, the work presents possible arrangements of economic relations between the two parties, which are currently the subject of negotiations between the UK and the EU during the transitional period from 1 February 2020 to 31 December 2020. Lastly, the thesis works with the White Paper presented by the European Commission in

2017 in order to analyze five possible scenarios for the future development of European integration. For this, the thesis utilizes the current theories of European integration - liberal intergovernmentalism, social constructivism and post-functionalism.

Klíčová slova

Brexit, Velká Británie, evropská integrace, Evropská Unie, euroskepticismus, dopady, proces, vystoupení, rozpad

Keywords

Brexit, Great Britain, european integration, European Union, euroscepticism, consequences, process, leaving, disintegration

Title/název práce

Brexit and its implications for European integration

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	3
ÚVOD	4
1. TEORETICKÝ RÁMEC SOUČASNÉ EVROPSKÉ INTEGRACE	6
1.1 KONSTRUKTIVISMUS	7
1.1.1 CHARAKTERISTIKA	9
1.2 RACIONALISMUS	11
1.2.1 CHARAKTERISTIKA	13
1.3 POSTFUNKCIONALISMUS	14
2. HISTORICKÝ KONTEXT VZTAHU EU A VELKÉ BRITÁNIE	17
2.1 POZICE VB KE VZNIKU EVROPSKÉHO SPOLEČENSTVÍ	17
2.2 PROBLEMATIKA PŘÍSTUPU VB K ES	21
2.3 VSTUP VB DO ES A PRVNÍ REFERENDUM	24
2.4 VB JAKO „PROBLEMATICKÝ ČLEN“ EU	26
2.5 BREXIT	32
3. DOPADY BREXITU NA EVROPSKOU INTEGRACI	35
3.1 PROCES VYJEDNÁVÁNÍ O ODCHODU VB Z EU	35
3.1.1 INSTITUCIONÁLNÍ OTÁZKA	38
3.1.2 EKONOMICKÁ OTÁZKA	39
3.2 „SOFT“ NEBO „HARD“ BREXIT	40
3.3 THERESA MAY’S BREXIT DEAL	41
3.4 BORIS JOHNSON’S BREXIT DEAL	44
3.5 EFEKTY NA INSTITUCE EVROPSKÉ UNIE	45
3.5.1 EVROPSKÁ KOMISE	45
3.5.2 EVROPSKÝ PARLAMENT	46
3.5.3 RADA EU	47
3.5.4 EVROPSKÁ RADA	48
3.5.5 EVROPSKÝ SOUDNÍ DVŮR	49
3.6 EKONOMICKÉ DOPADY BREXITU NA EU	49
3.6.1 SCÉNÁŘE EKONOMICKÉ SPOLUPRÁCE PO BREXITU	50
3.6.1.1 ČLENSTVÍ V EVROPSKÉM HOSPODÁŘSKÉM PROSTORU (EHP)	50
3.6.1.2 DOHODA O VOLNÉM OBCHODU MEZI VB A EU, PŘÍPADNĚ JEJÍ MODIFIKACE	51
3.6.2 EKONOMICKÉ DOPADY SCÉNÁŘŮ	53
3.7 PROCES EVROPSKÉ INTEGRACE PO ODCHODU VB	54
3.7.1 ROZPAD SPOLEČENSTVÍ?	54
3.7.2 HLUBŠÍ INTEGRACE?	55
3.7.2.1 POKRAČOVÁNÍ V DOSAVADNÍ PRAXI	56
3.7.2.2 POUZE JEDNOTNÝ TRH	57
3.7.2.3 STÁTY, KTERÉ CHTĚJÍ, DĚLAJÍ VÍCE	58
3.7.2.4 DĚLAT MÉNĚ, ZATO EFEKTIVNĚJI	59
3.7.2.5 DĚLAT MNOHEM VÍCE SPOLEČNĚ	59
3.7.3 ROZDĚLENÁ EVROPA?	60
3.7.4 VÝVOJ V RÁMCI SOUČASNÝCH TEORIÍ EVROPSKÉ INTEGRACE	61
3.7.4.1 LIBERÁLNÍ INTERGOVERNMENTALISMUS	61
3.7.4.2 SOCIÁLNÍ KONSTRUKTIVISMUS	64
3.7.4.3 POSTFUNKCIONALISMUS	65

ZÁVĚR	68
SUMMARY	71
POUŽITÁ LITERATURA	75
TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE	85
SEZNAM PŘÍLOH	90

Seznam použitých zkratek

CETA – Komplexní hospodářská a obchodní dohoda
DCFTA – Hluboká a komplexní zóna volného obchodu
DPH – daň z přidané hodnoty
EFTA – Evropské sdružení volného obchodu
EHP – Evropský hospodářský prostor
EHS – Evropské hospodářské společenství
EOS – Evropské obranné společenství
ES – Evropská společenství
ESUO – Evropské společenství uhlí a oceli
ESVO / EFTA – Evropské sdružení volného obchodu
EU – Evropská unie
FTA – dohoda o volném obchodu
HDP – hrubý domácí produkt
UKIP – Strana nezávislosti Spojeného království
USA – Spojené státy americké
VB – Velká Británie
WTO – Světová obchodní organizace
ZEU – Západoevropská unie

Úvod

Dne 23. června 2016 rozhodli v referendu občané Velké Británie, že po 43 letech opustí Evropskou Unii (EU). Historický krok odchodu z evropského společenství podpořilo v hlasování 51,9 % britských občanů, kteří se referenda zúčastnili, tj. přes 17,41 milionů. Zatímco dosud žádná země z Evropské unie nevystoupila (pomineme-li odchody neplnohodnotných členů společenství jakými byly Grónsko, Alžírsko apod.), vztah VB a EU byl již od samého vzniku původních Evropských společenství (ES) poměrně komplikovaný. Zatímco na vytvoření původního uskupení ES (tj. EHS, ESUO, Euratom) se VB v 50. letech 20. století rozhodla nepodílet, její pozdější vstup do ES byl v 60. letech dlouhodobě blokován ze strany Francie a jejího prezidenta Charlese de Gaullea. Britové se tedy na evropské integraci aktivněji začali podílet až od roku 1973, tedy v období, kdy ES poprvé od svého vzniku zažívala vážnou krizi, která byla důsledkem zhroucení Brettonwoodského měnového systému z roku 1971 a ropnou krizí z roku 1973. K pochopení, proč nakonec došlo k rozhodnutí o vystoupení třetího největšího státu ze společenství je tedy nezbytné zprvu pochopit historický kontext vztahů mezi oběma stranami.

Přestože byla Velká Británie často vnímána jako ‚zvláštní‘ člen EU kvůli svému přístupu k evropské integraci, častému vyjednávání o úlevách členství a přispívání do společného rozpočtu, nelze ji považovat za jediný problémový stát společenství. Nelze ani tvrdit, že VB nepřispěla hlubší integraci EU v některých oblastech. Navzdory obstrukcím ze strany VB pro hlubší integraci např. v oblastech obrany, sociální nebo daňové politiky, byla VB často hlavní tažní silou pro hlubší integraci v otázkách odstranění právních, ekonomických a politických bariér v rámci vnitřního trhu, čímž výrazně přispěla k prohloubení liberalizace volného obchodu v rámci EU.

Po úvodní teoretické části práce se proto druhá část zaměřuje na zmapování britského členství v ES, respektive EU, vysvětlení souvislostí, které vedly k samotnému vystoupení VB ze společenství a popisu více než tříletého procesu vyjednávání o podobě budoucích vztahů mezi EU a VB. Třetí část práce analyzuje dopady vyjednávání a vystoupení VB z EU na evropskou integraci. Důvodem proto je, že evropský integrační proces od svého počátku v 50. letech 20. století pravděpodobně nečelil větší výzvě a otázkám ohledně samotného smyslu své existence, fungování a budoucího směřování. Z výše uvedených důvodů je práce rozdělena na tři hlavní oddíly – Teoretický rámec současné evropské integrace, Historický kontext vztahu EU a Velké Británie a Dopady Brexitu na evropskou integraci.

Jedná se o explanatorní případovou studii, jejímž hlavním cílem je identifikovat příčiny Brexitu, jeho dopady na evropskou integraci a praktickou činnost evropských institucí. Výzkumné otázky práce jsou *„jakým způsobem Brexit ovlivní evropské instituce a rozložení relativní síly členských států“* a *„jaké dopady bude mít Brexit na evropskou integraci“*. Pro zodpovězení druhé výzkumné otázky práce analyzuje scénáře budoucího vývoje EU prezentované Evropskou komisí v Bílé knize z roku 2017, jejíž nejpravděpodobnější varianty jsou analyzovány a reflektovány pomocí současných teorií evropské integrace, které jsou představené v úvodu práce. Stanovaná hypotéza práce je, že odchod VB z EU bude znamenat finální fázi evropské integrace.

1. Teoretický rámec současné evropské integrace

K pochopení v současnosti převažujících teoretických přístupů k evropské integraci je nezbytné v úvodu krátce shrnout jejich celkový vývoj. Teorie evropské integrace jsou úzce spojeny s koncem druhé světové války a s počátky integrace samotné. Chronologicky lze teorie rozdělit do čtyř základních kategorií dle jejich výzkumné otázky.

První kategorie teorií (40. – 50. léta) si pokládá výzkumnou otázku *„jak integraci odstranit konflikt?“* Těto kategorii dominují teorie federalismu a funkcionalismu. Obě teorie odráží skepsi obyvatelstva po druhé světové válce vůči národním státům jako prostředkům k zajištění míru a blahobytu v Evropě. V centru teorií stojí důraz na překonání státocentrického uspořádání a svižnou integraci evropských států. Ve druhé polovině 50. let se do popředí dostává neofunkcionalismus. Současně nastává přesun od otázky odstranění konfliktu k otázce *„jak integrace vznikla a jací jsou její dominantní aktéři?“* Tato otázka společně s ropnou krizí ze 70. let ovlivní podstatu teoretické debaty evropské integrace v 60. a 70. letech. Proti sobě zde stojí právě neofunkcionalismus a realistický mezivládní přístup. Neofunkcionalisté vidí jako hlavního aktéra a motor prohlubování evropské integrace nadnárodní instituce, zatímco realistický mezivládní přístup staví do pozice klíčového aktéra jednotlivé národní státy. V 80. letech se však na akademickém poli rozpor mezi oběma přístupy postupně vyčerpává. Obě strany se nakonec víceméně shodují, že jak nadnárodní instituce, tak národní státy, mají na prohlubování a směřování integrace velký význam. Spor se tak nově přesouvá k otázce, *„v jaké situaci převažuje význam národních států a v jaké naopak nadnárodních institucí?“* Na snahu o přijetí všeobsahující teorie evropské integrace akademická obec již spíše rezignuje. Evropské společenství je vnímáno jako ucelený politický systém, který tvoří skupina aktérů – nadnárodní instituce a národní státy. Někteří akademici k nim přidávají i regiony a transnacionální aktéry a to na základě přijetí Jednotného evropského aktu v roce 1987 a budování jednotného vnitřního trhu. Z tohoto důvodu dochází v 80. letech ke změně ve vnímání evropské integrace z mezinárodního procesu na politickému systému, čímž dochází i ke změně v oblasti teorie (Kratochvíl, 2008, s. 28). Teoretická debata se od aktérů přesouvá ke strukturálním atributům společenství a zaměřuje se na faktické fungování Evropské unie (Yazgan, 2010, s. 2). Akademici ve svých teoriích evropské integrace začínají nově využívat politologické přístupy namísto dosavadních teoretických přístupů mezinárodních vztahů. Společně s tím se mění

i výzkumná otázka na to *„jak funguje systém vládnutí v evropském společenství?“* Akademici se mnohem více začínají věnovat tomu, jaké jsou fáze procesu přijímání rozhodnutí, jací aktéři a které zájmové skupiny se jej účastní, a jak se v Evropském společenství střetává formální rozhodovací proces s neformálními politickými tlaky (Kratochvíl, 2008, s. 29).

V 90. let se obnovuje zájem teoretiků o instituce (*„v obecnějším významu jako soubor norem a pravidel, které ovlivňují a transformují chování aktérů“*) (Kratochvíl, 2008, s. 29). Opět tak vzrůstá vliv teorií mezinárodních vztahů v čele s neoinstitucionalismem – konkrétně historickým a racionální volby. Hlavní výzkumnou otázkou se stává *„jakou roli mají instituce v politickém systému, normy, které EU sdílí a proměny identit aktérů integrace?“* (Kratochvíl, 2008, s. 30). Výzkum se tak nově soustředí i na sociální a politické důsledky integračního procesu, středem debaty se tedy stává téma aktér-struktura (více níže v kapitole 1.1.) (Yazgan, 2010, s. 2). Z tohoto důvodu výrazně roste role sociálního konstruktivismu, jakožto převzaté teorie mezinárodních vztahů. Přestože je stav teorií evropské integrace poměrně nepřehledný, ovládne evropská studia na samém konci 90. let debata mezi konstruktivismem a racionalismem. Jejich dominantní zástupci v rámci teorie evropské integrace jsou sociální konstruktivismus a liberální intergovernmentalismus (Pollack, 2006, s. 44).

Je nutné zmínit, že řada akademiků, včetně Williama Phelana, uvádí, že aktuální podoba Evropské unie jako politického systému *sui generis* a její mnohohrstvá integrace může stěží být obsažena obecnou integrační teorií (Phelan, 2012, s. 369). S tím však nesouhlasí autoři postfunkcionalistické teorie Liesbet Hooghe a Gary Marks, kteří uvádí, že debata o evropské integraci je strukturovaná a koherentní, jelikož je přímo navázaná na domácí politický boj jednotlivých členských států (Hooghe & Marks, 2008, str. 2). Hooghe a Marks proto v roce 2008 zformulovali novou teorii evropské integrace. Hlavním důvodem je dle autorů tvrzení, že aktuální teorie jsou pro vysvětlení aktuálního stavu evropské integrace již nedostatečné. Práce proto níže pracuje s teoriemi sociálního konstruktivismu, liberálního intergovernmentalismu a postfunkcionalismu, které jsou ve třetí části práce aplikovány na případ Brexitu a budoucího vývoje evropské integrace.

1.1 Konstruktivismus

V úvodu je nezbytné zmínit, že konstruktivismus je široká teoretická perspektiva, v jejímž centru neleží evropská integrace, ale základní sociálně-vědní otázky – tj. meze

lidského poznání, základní charakteristiky a fungování lidské společnosti a vztahy mezi jednotlivými pospolitostmi. Přestože takto široká perspektiva může být při studiu evropské integrace pozitivně využita, nemusí dávat jednoznačné odpovědi na všechny otázky spojené s integrací (Kratochvíl, 2008, s. 181). Za myšlenkového otce konstruktivismu v mezinárodních vztazích je považován Nicholas Onuf, nicméně Alexander Wendt ve svém pojednání *„Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics“* položil základy sociálního konstruktivismu, který je hlavní odnoží konstruktivismu v rámci studia evropské integrace.

Sociální konstruktivismus netvoří ucelenou teorii evropské integrace, přináší však nový náhled na mezistátní vyjednávání, spill-over efekt, roli nadnárodních institucí a vícestupňové vládnutí ve snaze pochopení fungování Evropské unie. V centru teorie stojí tvrzení, že realita je sociálně konstruována, lidé jsou v tomto případě aktéry, kteří ji svým každodenním vykonáváním neustále vytvářejí a ovlivňují. Lidé zde neexistují nezávisle na svém sociálním prostředí, ale pouze v rámci kolektivu sdílených systémů (tj. kultur) (Risse, 2004, str. 144-5). Racionalistické teorie se dle Wendta dostatečně nezabývají definováním identity a formování zájmů aktérů (v jejich případě států) mezinárodního prostoru. Právě problém identity a formulace zájmů aktérů jakožto závislé proměnné stojí v centru sociálního konstruktivismu (Wendt, 1992, str. 392-3). Sociální konstruktivismus uvádí, že sociální realita je intersubjektivně konstruována neboli je vytvářena ve vzájemných sociálních interakcích, tj., že *„lidé jednají vůči objektům, včetně jiných aktérů, na základě účinku, které na ně objekty mají.“* (Wendt, 1992, str. 397). Při aplikaci na proces evropské integrace to znamená, že členské státy, ale i evropské instituce, je třeba chápat jako sociální konstrukty s měnícími se zájmy a identitami v průběhu dějin (Kratochvíl, 2008, s. 179). Konstruktivisté uvádí, že zájmy aktérů nelze brát jako předem dané, vyvozené ze stávajících struktur, naopak jsou výsledkem politické kultury a diskurzu a současně jsou ovlivňovány identitou aktérů (Risse, 2004, s. 146). Neexistují tedy neměnní aktéři s trvalými zájmy, jelikož základem zájmů aktéra jsou identity, které nejsou oproštěny o sociální kontext, naopak jsou definovány pouze v rámci určité situace (Wendt, 1992, str. 398). Sociální konstruktivismus proto zkoumá primárně normy, vzorce chování a sdílené ideje, které utvářejí a proměňují identitu těchto aktérů, jejich vzájemné interakce a vytváření kolektivních identit (Kratochvíl, 2008, s. 179). Z toho důvodu stojí konstruktivisté v opozici vůči racionalistům, jelikož dle nich nelze vysvětlit vznik hlavních ustavujících smluv Evropské unie na základě pouhé maximalizaci užitek aktérů, aniž by se nevzaly v potaz

dřívější institucionální zkušenosti a rozhodnutí, identita aktérů, zavedené normy a kulturní vzorce, které konstruují konečný výsledek jednání (Risse, 2004, s. 146).

Konstruktivisté na rozdíl od racionalismu a dalších teorií evropské integrace relativizují stát jako aktéra evropské integrace, jelikož je závislý na uznání ostatních – je tedy sociálně konstruován. Konstruktivisté naopak vidí ohnisko integrace v debatě struktura – aktér, která zkoumá vztah aktéra se sociální strukturou. (Kratochvíl, 2008, s. 182). Instituce a sociální struktury neexistují nezávisle na aktérech a naopak. Aktéři jsou strukturami utvářeni, avšak sami zpětně sociální strukturu přetvářejí – jedná se tedy o vztah vzájemné konstituce. (Wendt, 1992, str. 399). Evropská integrace tedy může členské státy proměňovat mnohem více, než si připouští racionalisté, jelikož *„integrační proces nemění pouze vnější prostředí, v němž se státy pohybují a kterému by se musely přizpůsobovat při maximalizaci svého užitku, ale i to, jak definují onen užitek nebo jak by měl být užitek rozdělen.“* (Kratochvíl, 2008, s. 182).

1.1.1 Charakteristika

Sociální konstruktivismus se dá tedy charakterizovat třemi hlavními body:

- sociální realita je intersubjektivně konstruována, aktéři při vzájemné interakci utvářejí sociální struktury, které je naopak zpětně ovlivňují – vzájemná konstituce struktury a aktérů
- chování aktérů je závislé na převládající interpretaci reality, tedy na idejích, normách a vzorcích chování, které aktéři sdílejí; materiální faktory mají význam pouze zprostředkovaně
- díky proměnám identity aktérů, jejich norem a dominantních idejích, je klíčové studium změny; spíše než na stav, je třeba se při studiu zaměřit na proces (Kratochvíl, 2008, s. 183)

Pro pochopení chování aktérů je tedy nezbytně důležité rozumět jejich kolektivní identitě, jelikož identita aktérů určuje jejich zájmy a chování. Namísto maximalizace užitku, jako je tomu v liberálním intergovernmentalismu, se cíle aktérů mohou výrazně lišit v závislosti na jejich identitě – např. vztah Německa a Británie k EU je odlišný kvůli jiné historické zkušenosti (Kratochvíl, 2008, s. 182).

Velký důraz je naopak kladen na roli idejích, které mají také konstitutivní efekt, a to nejen na samotné zájmy aktérů a jejich politickou praxi, ale také na identitu celé společnosti.

Materiální faktory oproti tomu ustupují do pozadí a projevují se spíše zprostředkovaně (Wendt, 1999, s. 114-15). To lze doložit např. na ideji solidarity, na které je EU založena a která posloužila pro záchranná opatření uplatňovaných v rámci krize v Řecku nebo migrační krize. Zároveň však byla základem pro vznik celých politik (Mieñowska-Norkienė, 2017, s. 184). Příkladem takové politiky může být regionální politika EU, jež vede bohatší státy severu k dotování chudších států na jihu EU (Kratochvíl, 2008, s. 183).

Konstruktivismus je primárně dynamická teorie, která se zaměřuje především na změnu v mezinárodních vztazích. Klíčové nejsou ani tak zájmy aktérů, ale jejich proměna pod vlivem evropské integrace. Nejpodstatnější nejsou instituce, ale proces vzájemné konstituce institucí a aktérů. Konstruktivisté se tedy nezaměřují na jednotlivé body v dějinách evropské integrace, ale zaměřují se na proměny normativního a diskurzivního kontextu vyjednávání a změny v sebepojetí aktérů právě v období mezi těmito zlomovými body (Kratochvíl, 2008, s. 183). S racionalisty se sociální konstruktivisté shodují na možnosti objektivního poznání reality a víceméně i na definici legitimního vědeckého výzkumu. K tomu se nebrání využívat tradiční vědecké procedury vycházející z racionalismu. Z toho důvodu tak nelze brát sociální konstruktivismus pouze jako přímou alternativu k racionalismu. Svým pojetím totiž přímo nenahrazují starší teorie novou ucelenou teorií, ale naopak je doplňují o sociální dimenzi a zároveň kladou důraz na ideové faktory a tvrzení, že realita je sociální konstrukt, který se může v důsledku proměny intersubjektivních idejí měnit (Adler, 1997, str. 321-22).

Konstruktivisté zastávají pozici, že nejdůležitější je komplexní sociální učení, kdy normy, které stát přijímá, nezůstanou pouze externími podmínkami, jež omezují jeho chování, ale promítnou se i do jeho identity. Stát tak usiluje o konsenzuální řešení nikoliv kvůli maximalizaci svých zájmů, ale jelikož to považuje za správnou formu integrace. Zde se rozchází s racionalisty, kteří vnímají externí faktory jako čistě omezující (např. když stát zjistí, že se nevyplatí při vyjednáváních postupovat samostatně, protože by při dalším vyjednávání byl *a priori* nahlížen jako problematický partner) (Kratochvíl, 2008, s. 186).

Tento rozdíl dokumentuje rozdíl mezi oběma přístupy. Racionalisté k vyjednávání přistupují v souladu s logikou výhodnosti – aktéři racionálně kalkulují maximalizaci užitku v prostředí ovlivněném normami (March & Olsen, 1998, s. 949-50). Konstruktivisté k vyjednávání přistupují v souladu s logikou vhodnosti – aktéři nesledují primárně užitek, ale usilují o jednání, které je v souladu s normami, jež ve skupině převládají. Normy se staly

součástí jejich identity prostřednictvím sociálního učení, jež vede aktéra k začleňování do určité sociální skupiny (March & Olsen, 1998, s. 951-52). Europeizace státní administrativy neznamená, že by byla formálně jakkoli omezena suverenita státu a došlo k přenosu kompetencí na nadnárodní úroveň. Avšak větší podobnost byrokratických aparátů má za následek transparentnost a předvídatelnost vyjednávání mezi státy. To však funguje i naopak – zkoumání vytváření odlišných identit a vyčleňování ze společnosti. Za to racionalisté konstruktivismus kritizují, jelikož dle nich neexistuje situace, která by teorii vyvrátila, a ta se tak stává nefalzifikovatelnou (Kratochvíl, 2008, s. 187). Z toho důvodu však Jeffrey Checkel stanovuje několik podmínek pro aplikaci:

- skupina má společné znalostní zázemí
- skupina má pocit krize nebo neúspěchu určité politiky
- skupina se setkává často a existuje velké množství interakcí mezi jejími členy
- skupina nepodléhá přímému politickému tlaku nebo tlaku veřejnosti

A zároveň podmínky, za kterých roste pravděpodobnost úspěšné socializace do struktur již existujícího společenství:

- aktér disponuje malým množstvím přesvědčení, která nové situaci odporují
- aktéra přesvědčuje autorita ve společenství, do nějž chce patřit
- aktér není ke změně postoje nucen, ale je přesvědčen pomocí argumentů
- aktér se se společenstvím setkává nikoli ve zpolitizovaném, ale v soukromějším prostředí (lze argumentovat, že toto v případě VB spíše neplatí) (Checkel, 2001, s. 562-64).

1.2 Racionalismus

Základem racionalismu v rámci evropských studií je racionalistický institucionalismus. Ten vychází z představy, že aktéři se chovají racionálně, usilují o maximalizaci svých zájmů a cílů, které jsou fixní a existují nezávisle na institucích, a volí variantu, která nejpravděpodobněji povede k jejich zisku. Problém nastává v případě, že existuje několik různých variant spolupráce a aktéři nedokážou sjednotit své stanovisko na jedné z nich. Dalším problémem je pozice černého pasažéra, kdy aktéři sice svou spolupráci přislíbí, avšak následně nedodrží. Nástrojem pro odstranění těchto problémů jsou právě instituce, které snižují náklady spojené s vyjednáváním a zvyšují předvídatelnost chování aktérů. Instituce plní také funkci kontrolní a sankční, jež má zajistit absenci

podvádění zvýšením nákladů při odklonu aktéra od domluvené spolupráce. Racionální institucionalismus využívá model principál – agent, kdy národní státy delegují určitou část pravomocí na instituce, které je v určitých oblastech zastupují. Zde nastává dilema, zda správci opravdu dbají na cíle národních států, anebo se zaměřují na vlastní cíle – např. posílení vlastní pozice. I přes toto dilema model vysvětluje, proč racionálně uvažující státy vytvořily do jisté míry nezávislé evropské instituce. Tradičním závěrem racionalistického institucionalismu je, že státy jsou principiálně hlavními aktéry evropské integrace, jelikož instituce v konečném důsledku kontrolují (Kratochvíl, 2008, s. 137-9). Andrew Moravcsik, autor teorie liberálního intergovernmentalismu, na základě dosavadního vývoje ES odmítá teze neofunkcionalismu o neustále se prohlubující integraci pomocí automaticky fungujícího mechanismu přelévání (*functional spill-over, political spill-over*) (Moravcsik, 1993, s. 475-76). Vývoj ES lze dle Moravcsika vnímat nejlépe jako mezinárodní režim pro koordinaci politik, jejíž institucionální rozvoj a integraci lze nejlépe vysvětlit jako dvouúrovňovou hru, tj. analýzou tvorby národních preferencí a následné mezivládní interakce a vyjednávání (Moravcsik, 1993, s. 480). Integrace tedy podle liberálního intergovernmentalismu postupuje pouze tak, jak ji to umožní členské státy. Zároveň však oproti realistům klade větší důraz na ekonomickou podstatu integrace, nikoliv bezpečnostní, a zároveň přisuzuje určitou funkci i institucím (Kratochvíl, 2008, s. 167).

Současnou dominantní a nejvlivnější teorií v oblasti evropské integrace je v rámci racionalistického institucionalismu právě liberální intergovernmentalismus. Ten je variantou racionalistického institucionalismu v teorii mezinárodních vztahů speciálně vytvořenou na míru evropské integraci. V centru liberálního intergovernmentalismu stojí tři základní prvky – předpoklad racionálního chování státních aktérů, liberální teorie formulace národních zájmů a intergovernmentální analýza mezistátního vyjednávání (Moravcsik, 1993, s. 480). Teorie předpokládá, že státy jsou hlavními aktéry v integračním procesu, jejich chování je omezené chováním ostatních států a společenské instituce jsou vytvořeny a formovány pomocí jejich působení a spolupráce. Státy se pak snaží maximalizovat své zájmy pomocí kalkulace nákladů a užitků alternativních postupů a vybráním toho, jež maximalizuje jejich zájmy v daných podmínkách (Moravcsik, 1993, s. 480-81 & Yazgan, 2010, s. 17-18). Autor liberálního intergovernmentalismu Andrew Moravcsik definuje tři fáze integračního procesu:

- vytváření preferencí – týká se domácího prostředí, kde spolu domácí aktéři (zájmové skupiny, podnikatelská lobby apod.) soupeří o vliv na politiku národního státu – čím větší vliv zájmové skupiny, tím větší možnost ovlivňovat preference státu;
- mezistátní vyjednávání – je jádrem integračního procesu, kdy se národní státy setkávají na mezinárodním poli a snaží se prosadit své zájmy, formované fází č. 1. Čím větší je zájem státu v dané oblasti, tím spíše je ochoten dělat ústupky v jiných oblastech. Vzniká tak komplexní kompromis mezi zúčastněnými státy;
- provádění uzavřených dohod – až v této fázi dochází k praktickému uskutečnění integrace, na jejíž dodržování dohlíží instituce, které státy za tímto cílem vytvořily (Moravcsik, 1993, s. 481-2).

V liberálním intergovernmentalismu tvoří instituce tedy spíše kontrolní funkci, nejsou totiž iniciátory integrace, tato funkce náleží stále národním státům a jejich vládám, které pomocí integrace posilují svou pozici kvůli zprostředkovatelské roli mezi domácími skupinami a mezinárodním vyjednáváním, jelikož se stávají stále více nezávislí na svých občanech. Opomíjení významu integračních institucí je však hlavní kritikou liberálního intergovernmentalismu (Kratochvíl, 2008, s. 165). K tomu lze přičíst i malá role, kterou teorie přikládá domácí populaci.

1.2.1 Charakteristika

Liberální intergovernmentalismus má čtyři hlavní charakteristiky – mezivládní, racionalistický, institucionalistický a liberální přístup, které se v něm dohromady spojují a doplňují. V rámci charakteristiky liberálního intergovernmentalismu je nejdůležitější, že hlavním aktérem je sice stát, zároveň však dokáže objasnit, proč státy podporují evropskou integraci, byť se může zdát, že ta jejich postavení oslabuje. Velký důraz je totiž kladen na racionalitu aktérů – národních států. Aktéři mají určité preference na jejichž základě si při mezinárodním vyjednáváním racionálně vybírají variantu, která maximalizuje jejich užitek. I přes kritiku nedocení institucí vymezuje liberální intergovernmentalismus určitou roli i jim. Státy vytvořené instituce mají usnadnit vzájemnou spolupráci mezi státy, a to primárně pomocí kontrolních a sankčních mechanismů, což zvyšuje předvídatelnost chování jednotlivých aktérů. Právě v tomto bodě jsou zřetelné kořeny racionalistického insitucionalismu. Poslední charakteristikou je jako u dalších liberálních přístupů role sociálních skupin, které uvnitř státu nejvíce ovlivňují jeho vnější politiku a definují jeho

preferenze a zároveň upřednostnění ekonomických zájmů před zájmy bezpečnostními (Kratochvíl, 2008, s. 164-66).

Teorii liberálního intergovernmentalismu lze tedy chápat jako dvouúrovňovou hru (*two-level game*), kde se na domácí úrovni utváří preference státu pomocí střetu domácích skupin a na mezinárodní úrovni přichází státy s preferencemi z domácí úrovně na pole mezinárodního vyjednávání (Moravcsik, 1993, s. 517-8). Výsledek vyjednávání primárně určují dva hlavní faktory: rozložení informací mezi aktéry (zpravidla rovnoměrné) a rozložení zisku z potenciální spolupráce (státy, které mohou získat spoluprací nejvíce, jsou pro dosažení kompromisu také nejvíce ochotny dělat ústupky) (Moravcsik, 1993, s. 497-8). Moc státu tedy nezáleží na vojenské síle, jako v případě realistického přístupu, ale na síle preferencí: čím větší zájem o spolupráci, tím slabší vyjednávací pozice (Kratochvíl, 2008, s. 165). Završením integrace je vytvoření institucí, které nemají integrační charakter, ale slouží jako kontrolní mechanismy pro dodržování uzavřených dohod mezi státy a zároveň do jisté míry pomáhají národním vládám při překonávání domácí opozice (Moravcsik, 1993, s. 507-8, 515).

1.3 Postfunkcionalismus

Postfunkcionalismus je poměrně novou teorií v oblasti evropské integrace, kterou v roce 2008 definovala dvojice autorů – Liebet Hooge a Gary Markse. Důvodem pro formulaci nové teorie byl podle autorů fakt, že aktuální teorie evropské integrace nejsou dostatečně flexibilní pro odůvodnění politizace, aktuálního stavu a směřování evropské integrace. Cílem teorie je vysvětlit důvody výsledků referend, které ovlivňují směřování evropské integrace (např. přijetí Smlouvy o Ústavě pro Evropu, následně lze však aplikovat i na případ Brexitu), roli veřejného mínění, vzrůst populistických hnutí apod. (Hooghe & Marks, 2008, str. 1). Zatímco autoři sdílejí neofunkcionalistický a intergovernmentalistický pohled na to, že „*regionální integrace je způsobena nesouladem mezi efektivitou a stávajícím systémem*“, teorie nepředpokládá, že výsledné změny budou automaticky funkčním systémem (Hooghe & Marks, 2008, str. 2). Z toho důvodu není samotná teorie implicitně integrační nebo desintegrační, ale nabízí možnost různých scénářů vývoje, a to na základě nadnárodních a národních reakcí na vzniklé krize a dynamiku, jež vytváří. (Czech & Krakowiak, 2019, str. 593).

Ve středu teorie stojí identita a teritoriální komunita, která ovlivňuje formulaci zájmů jednotlivých národních politik, a tím následně evropskou integraci. Národní vlády jsou aktuálně mnohem responsivnější na veřejné mínění ohledně evropské integrace, tudíž se debata ohledně role Evropské unie přesunula spíše na národní úroveň, konkrétně na domácí publikum, veřejné mínění a domácí politické boje, ve kterých se projevují komunální identity (Hooghe & Marks, 2008, str. 2, Czech & Krakowiak, 2019, str. 592). Efekty identity teorie generalizuje teorie na následující tři kategorie:

- Identita má větší dopad na veřejné mínění než na elity a zájmové skupiny;
- Identita nemluví sama o sobě ve vztahu k většině politických objektů, ale musí být politicky konstruovaná;
- Čím více se jedinec ztotožňuje s jednou skupinou, tím méně je tento jednotlivce náchylný podporovat kompetence zahrnující druhou skupinu.

Autoři argumentují, že postupem času (přibližně od poloviny 80. let 20. století) došlo ke změně hlavního aktéra evropské integrace z vládních představitelů, zájmových skupin a evropských úředníků na národní voliče, jelikož téma evropské integrace se dostalo do popředí mnoha domácích politických stran (Hooghe & Marks, 2008, str. 9-12). Z toho důvodu stagnace evropské integrace není změna názoru lidí na Evropskou Unii, ale z důvodu změny role *decision makera* z elit na politickou masu (Hooghe & Marks, 2008, str. 13). Domácí voliče mnohem více zajímají výhody a nevýhody v oblasti sociálního zabezpečení, identity, konkurenceschopnosti a migrace. Tato témata jsou následně zneužitá národními stranami při volbách, tudíž se hlavními aktéry evropské integrace stávají také jednotlivé národní politické strany reagující na nálady společnosti nežli pouze jednotlivé vlády, případně volení zástupci do evropských institucí, a velké společnosti. Tzv. *permissive consensus*¹, který dosud využívaly politické elity, se změnil na tzv. *constraining dissensus*², který vytváří velká politická omezení další integrace. Budoucí integrace tak dle postfunkcionalistické teorie bude spíše výsledek politického boje vycházejícího ze střetu mezi nekompatibilními národními zájmy členských států nežli technokratického konsenzu nadnárodních evropských institucí (Czech & Krakowiak, 2019, str. 592-3).

Výše uvedené teorie, které jsou aktuálně považovány za hlavní teoretické přístupy v rámci evropské integrace, nám dávají možnost analyzovat různé aspekty a příčiny Brexitu

¹ Lze přeložit jako shovívavý souhlas.

² Lze přeložit jako omezující nesouhlas.

a zároveň nám mohou částečně nastínit budoucí směřování evropské integrace. Znovu je však nutné zmínit, že neexistuje celistvá teorie evropské integrace a výše uvedené přístupy nám pomohou pochopit pouze její určité aspekty. V třetí kapitole této práce budou tedy jednotlivé teorie aplikované na případ Brexitu a budoucí vývoj evropské integrace, zároveň však budou podrobené kritické reflexi ohledně jejich nedostatků.

2. Historický kontext vztahu EU a Velké Británie

K pochopení vystoupení Velké Británie z Evropské unie je třeba nejprve pochopit vztah mezi ostrovním královstvím a kontinentálním společenstvím v celé své komplexnosti a zasadit členství VB v EU do širšího historického kontextu. Bez toho není možné relevantně analyzovat důvody, které vedly Velkou Británii k dosud bezprecedentnímu rozhodnutí o vystoupení ze Evropské unie, ani zhodnotit možné dopady rozhodnutí na EU, její instituce a budoucí směřování evropské integrace. Přestože se VB nestane prvním územím, které z ES vystoupí, půjde o první vystoupení plnohodnotného členského státu a jednoznačně o nejvýznamnější vystoupení ze společenství. Velká Británie tak činí historický krok do neznáma, který však do jisté míry reflektuje její od počátku komplikovaný vztah s EU.

2.1 Pozice VB ke vzniku Evropského společenství

Po konci druhé světové války existoval napříč Evropou politický i občanský konsenzus ohledně nutnosti zamezení vzniku podobného konfliktu, jakým byla druhá (ale v zásadě i první) světová válka. Vrchní činitelé Velké Británie však od počátku zastávali názor, že nadnárodní integrace národních států v poválečné Evropě je vize idealistická, která v komplikované politické praxi nemůže fungovat. Koncept a idea integrované Evropy podle nich směřovaly od počátku k selhání z důvodu odlišných národních zájmů jednotlivých států. Ty se dle nich časem musely nevyhnutelně srazit s reálnou politikou (realpolitik). (Geddes, 2004, s. 59).

Britský premiér Clement Atlee (ve funkci 1945–1951) po volbách v roce 1946 znárodnil oblasti uhlí a oceli, které byly nejdůležitějšími komoditami národního průmyslu pro budoucí plánování v rámci poválečné rekonstrukce. Britská vláda se tehdy obávala, že evropská kooperace v těchto odvětví bude mít negativní dopad na ekonomický program vlády. Na základě tohoto přesvědčení odmítla VB vstoupit do Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO) a Evropského obranného společenství (EOS) na počátku 50. let 20. století. Zároveň je nutné si uvědomit, že britská společnost se po válce cítila klidněji, než jak tomu bylo v té době na kontinentu. Pocit vítězství doprovázel i pocit morální nadřazenosti a i přes výpadky a nedostatečné zásobování vzhlížela britská veřejnost a elita na budoucnost optimisticky (Adam, 2020, str. 5-6). Britové zároveň trvali na tom, že bezpečnostní situaci v Evropě a znovuobnovení rozvrácených evropských ekonomik může vyřešit hlavně

vytvoření zóny volného obchodu, případně vznik obranného společenství (jako NATO), nežli koordinovaná nadnárodní integrace. Hodnoceno zpětně, Spojené království tímto krokem současně podcenilo budoucí překážky pro vstup do ESUO a EOS, jakmile o jejich vzniku bylo rozhodnuto (Geddes, 2004, s. 59).

Základní rozdíl mezi Velkou Británií a šesti zakládajícími státy ESUO (Německo, Itálie, Francie, Belgie, Nizozemsko a Lucembursko) ohledně vize poválečné Evropy byl patrný již od počátku. Británie navázala na svůj předválečný přístup v oblasti mezinárodní spolupráce, tj. idea přímé spolupráce v konkrétních oblastech – NATO mělo zajistit ochranu VB v bezpečnostních otázkách, Rada Evropy měla zajistit ochranu před totalitními tendencemi v členských státech, volný obchod měl zajistit ekonomickou prosperitu (Adam, 2020, str. 7). Británie zároveň vnímala kooperaci s evropskými státy pouze jako nástroj pro udržení čelního postavení v rámci světové politiky a odmítala proto jakoukoliv nadnárodní integraci, tedy sdílení moci a odpovědnosti. Rozkol mezi přívrženci mezivládního a nadnárodního přístupu v otázce budoucnosti Evropy přinesla již úvodní jednání na Haagském kongresu v roce 1948. Zde sice ještě převážil britský mezivládní přístup, který byl aplikován v rámci nově zřízené Rady Evropy, nicméně státy zakládající šestky (primárně státy Beneluxu, které mezi sebou již zřídily celní unii a začaly budovat společný trh v roce 1948) byly z britské opozice vůči nadnárodnímu řešení poválečné situace v Evropě frustrovány. Hlavními tahouny nadnárodního projektu se tak mimo státy Beneluxu stala Francie a Spolková republika Německo. Tzv. Schumanův plán z května 1950 (pojmenován po francouzském ministru zahraničí Robertu Schumanovi) postavil základ evropské integrace, byť se zpočátku jednalo pouze o oblasti uhlí a oceli, jež v té době byly strategickými surovinami v oblasti válečného průmyslu. Hlavním cílem ESUO byla kooperace a snaha o obnovu ekonomické prosperity Německa, zároveň však instituce sloužila jako dohled nad těmito strategickými surovinami z důvodu prevence případné další války (Geddes, 2004, str. 62).

Vznik ESUO oficiálně ztvrdila Pařížská smlouva z dubna 1951, která dala za vznik společnému trhu pro obě komodity a nadnárodním institucionálním strukturám pro jeho správu a dohled. Jednalo se tak o první mezistátní organizaci s nadnárodním principem v Evropě. Schumanovy ambice však nezůstaly pouze u společného trhu pro uhlí a ocel. Francouzský ministr zahraničí se aktivně zasazoval o postupnou integraci členských zemí i v dalších oblastech pomocí konceptu zvaného *ramification* (později *spill-over*), neboli

přelévání integrace z jedné oblasti do další. Konečným vyústěním takového procesu měla být sjednocená Evropa. Přestože Británie nevzdorovala vzniku ESUO, jelikož usmíření mezi Francií a Německem pokládala za žádoucí, odmítala se stát jejím členem (Geddes, 2004, str. 62). K tomu přispívalo několik faktorů:

- opozice proti ztrátě jakékoliv suverenity v rámci nadnárodních organizací;
- pocit, že přistoupení k integraci by znamenalo selhání dříve největšího impéria a oslabení stávající pozice VB ve světě;
- orientace na vlastní impérium a ‚zvláštní vztah‘ s USA (Geddes, 2004, s. 68).

Jelikož se britští politici obávali ztráty (možnosti znovuzískání) vedoucího postavení ve světě a kontroly státu nad strategickými surovinami (uhlí a ocelí) v případě participace ve strukturách obdobné nadnárodní integrace, neúčastnila se Velká Británie počátků evropského sjednocování a neformovala nové struktury tak, aby pro ni byly výhodné. Raději se soustředila na vlastní zájmy mimo kontinentální Evropu. (Adam, 2020, str. 7) V tomto ohledu však nebyla výrazněji úspěšná, a to jak ve snaze zaměřit se na vlastní impérium, tak ve snaze balancovat mezi Evropou, státy Commonwealthu a USA. Vše výše uvedené přispělo k faktu, že se Británie záhy ocitla na okraji dění v Evropě (Geddes, 2004, s. 62).

Přesto Británie podporou mezivládního přístupu na začátku 50. let vytrvale odmítala nadnárodní tendence a odmítala vstoupit i do Evropského obranného společenství. Tento projekt však skončil poměrně záhy, a to v roce 1954 z důvodu odmítnutí přezbrojení Německa francouzským Národním shromážděním (dolní komora francouzského parlamentu). Namísto toho vytvořila zakládající šestka společně s Británií mezivládní vojenskou a obrannou organizaci, tzv. Západoevropskou unii. ZEU vznikla rozšířením stávajícího Bruselského paktu z roku 1948 o Německo a Itálii. Přestože to zastánci mezivládního přístupu vnímali jako vítězství, Milward argumentuje, že právě kvůli nezdaru EOS a ustanovení ZEU vznikl prostor pro vyjednávání, které vedlo k podpisu Římských smluv a vzniku společného trhu pro členské státy ESUO (Milward, 2002, str. 33-34).

Již od počátku těchto vyjednávání tzv. Spaakova výboru (jednání vedl belgický ministr zahraničí Paul-Henri Spaak) v roce 1955 bylo evidentní, že pozice VB ohledně nadnárodní integrace a vzniku společného trhu zůstává neměnná (Geddes, 2004, s. 63). Britové sice byli na jednání pozváni, nicméně jejich přístup vůči probíhajícím jednáním demonstrovalo vyslání zástupce obchodní komory Spojeného království Russella Bretherona, tedy státního úředníka, nikoliv předního vládního představitele. Bretheron byl

zároveň instruován britskou vládou, aby při vyjednávání zůstal pasivní a ničemu se nezavazoval. Vše vyústilo v Brerethonovo vyjádření, že i v nepravděpodobném případě dojednání a ratifikace vyjednaných podmínek, nebude integrace fungovat. Zároveň také požádal o vyjmutí jakékoliv zmínky o VB ze závěrečného ujednání (Adam, 2020, str. 10-11). Ostatní státy tento postoj braly jako faktické odstoupení VB od procesu integrace v rámci společného trhu a společenství pro atomovou energii. Výsledkem vyjednávání Spaakova výboru byl podpis Římských smluv v březnu 1957 šesti členskými státy ESÚO. Římské smlouvy daly za vznik Evropskému hospodářskému společenství (EHS) a Evropskému společenství pro atomovou energii (EURATOM). Římské smlouvy se společně s Pařížskou smlouvou staly základem Evropských společenství (ES), kde se EHS stalo dominantní organizací. Stále však platilo, že směr a rychlost evropské integrace velmi závisel na kolektivním úsilí členských států (Geddes, 2004, s. 63-64).

Mnoho akademiků včetně Johna Younga je přesvědčeno, že 50. léta byla z důvodu arogance britských politiků promarněnou příležitostí významné role VB v poválečné Evropě. K zachování vůdčí role v Evropě, ale i v rámci integračního procesu, by si Británie paradoxně pomohla, pokud by přijala nadnárodní principy, které nakonec úspěšně prosadilo šest zakládajících států ES (Young, 1993, s. 52). Naproti tomu se VB stále snažila prosadit mezivládní přístup v rámci evropské kooperace. Britské úsilí vyústilo v červnu 1959 ve zformování Evropského sdružení volného obchodu (ESVO). Členskými státy se staly kromě VB také Dánsko, Norsko, Švédsko, Portugalsko, Rakousko a Švýcarsko. Britové na jednu stranu potřebovali najít vlastní alternativu k ES, zároveň však do jisté míry doufali, že založením ESVO zlákaají členské státy ES k odvrácení se od nadnárodní integrace a příklonu k mezivládnímu přístupu. Hlavním cílem nově založené organizace bylo vytvoření zóny volného obchodu, zrušení obchodních bariér mezi členskými státy a snaha o udržení kroku s ES. Na konci 50. let tak byla západní Evropa rozdělena na 6 států ES a 7 států ESVO. Avšak již na počátku 60. let se ukázalo, že ES má ekonomicky mnohem větší sílu a potenciál oproti ESVO (Geddes, 2004, s. 66). Pro ilustraci, zatímco reálné příjmy v období 1958–1968 vzrostly ve VB o 35 %, ve státech ES to bylo o 75 % (Geddes, 2004, s. 69).

Vliv Británie ve světě začal v 60. letech 20. letů klesat ještě prudčeji. Po rozpadu velké části jejího impéria a snižující se konkurenceschopnosti v oblasti světového obchodu, kde se staly dominantní mocností USA, stála VB i mimo hlavní dění v poválečné Evropě.

To mělo za následek zvýšený tlak a změnu pohledu na politické scéně vůči ES, která se stávala stále více ekonomicky dominantnější silou. Nutnost a tlak ze strany USA donutily Velkou Británii poprvé reálně přemýšlet o integraci do evropských struktur v rámci kontinentální Evropy. To dokládá prohlášení tehdejšího premiéra Harolda McMillana (ve funkci 1957–1964), který jako první britský premiér otevřeně prohlásil, že se mu vidina rozděleného světa mezi sféry amerického a ruského vlivu se sjednocenou Evropou, jíž VB není členem, nikterak nezamlouvá. Přesto (stejně jako jeho nástupci) vnímal vstup do ES spíše jako nutné zlo (Adam, 2020, str. 11-12). Řada opozičních politiků zároveň uváděla argumenty proti vstupu do ES, které z velké části zůstaly relevantní až do diskuze v rámci referenda před vystoupením VB z EU v roce 2016. Hlavními argumenty vůči vstupu do ES byly – ztráta národní nezávislosti, suverenity parlamentu a koruny VB, nezávislosti soudů, autonomie obchodní politiky a obecná nechuť podřízení se nadnárodní instituci (Adam, 2020, str. 14).

2.2 Problematika přístupu VB k ES

I přes změnu kurzu v britské zahraniční politice za vlády Harolda McMillana předcházely členství VB v ES překážky na obou stranách. První přihlášku do ES podala Velká Británie již v srpnu roku 1961, jednalo se tak o první otevřené přiznání, že britská alternativa ESVO byla pro VB selháním. (Adam, 2020, str. 12). Premiér za Labouristickou stranu Harold Wilson (ve funkci 1964–1970) byl sice členství v ES nakloněn, avšak dle jeho slov byla Společná zemědělská politika hlavní překážkou v přístupu VB k ES. Dle Wilsonových slov měla zemědělská politika ES *„velmi vážný a škodlivý dopad na dovoz z Commonwealthu a na (britskou) platební bilanci.“* (Wilson, 1967). Z druhé strany se stala překážkou v přijetí VB ke Společenství Francie v čele s Charlesem de Gaullem. Francouzský prezident viděl v ES třetí mocnost, která bude stát mezi Západem v čele s USA a Východem v čele se SSSR. De Gaulle se (do jisté míry oprávněně) obával, že by se Británie stala dominantní silou v čele ES namísto Francie a přilnula společenství pevněji k Západu, s nímž na rozdíl od Francie sdílela ideu volného obchodu a odstranění protekcionismu (Geddes, 2004, s. 67-8). Francouzský prezident trval na tom, že se VB musí vzdát zámořských speciálních vztahů, včetně států Commonwealthu, a bezpodmínečně přijmout legislativní uspořádání ES. (Adam, 2020, str. 17). Charles de Gaulle nakonec vetoval přístup VB k ES hned dvakrát, poprvé v roce 1963, podruhé v roce 1967 (BBC, 2017b). VB se sice obávala, že její blízké vazby s USA budou nahrazeny užšími vazbami mezi USA a ES, avšak

Američané měli větší obavy z toho, že de Gaullovy ambice na pozici ES ve světě oslabí Západ. Británie by tak mohla jako jeden z největších členů ES nastavit směřování ES blíže k Západu, po čemž volal americký prezident John F. Kennedy v rámci atlantického partnerství mezi USA a ES (Geddes, 2004, s. 68). Rudolf Adam argumentuje, že pokud by VB vstoupila do ES v průběhu 60. let, byly by vzájemné vztahy mezi oběma stranami a podoba členství VB v ES velmi odlišné. V té době byly zemědělská politika, způsob přispívání do společného rozpočtu a společná rybolovná politika předmětem jednání a střetu, a to hlavně mezi Francií a Německem. Právě tyto oblasti čelily pak v době přistoupení VB do ES z britské strany největší kritice. V případě, že by se VB podílela na jejich formování, mohla by alespoň částečně zabránit negativním dopadům na svou ekonomiku (Adam, 2020, str. 17).

Hlavním impulsem pro obnovení vyjednávání o přijetí VB do ES byla rezignace Charlese de Gaullea na pozici francouzského prezidenta v roce 1969 a nástup Georgese Pompidoua, který vstup VB do ES narozdíl od svého předchůdce podporoval. O rozšíření ES měla zájem i sociálnědemokratická vláda SRN pod vedením Willyho Brandta (Geddes, 2004, s. 69). Přestože britský premiér Harold Wilson v principu souhlasil se vstupem do ES, byla to až následující konzervativní vláda pod vedením Edwarda Heatha (ve funkci 1970–1974), která podala již třetí přihlášku ke členství a vyjednala vstup VB do ES (Miller, 2015, s. 5). Před přijetím nových členských států došlo v roce 1970 k podpisu Rozpočtových smluv Evropských společenství, které byly nově přijaté státy povinny přijmout. Nové smlouvy však nebyly pro VB vůbec přívětivé, jelikož znevýhodňovaly státy, které měly výrazné obchodní vazby mimo členské státy ES a zároveň disponovaly efektivním zemědělským sektorem, což byl exemplární příklad VB. Zboží přicházející do ES z nečlenského státu bylo podmíněno společnému vnějšmu clu, které se poté stalo součástí vlastních zdrojů společenství. Vzhledem k výrazným obchodním stykům se státy mimo ES (primárně se státy Commonwealthu) a poměrně efektivnímu zemědělskému sektoru byla z důvodu těchto smluv VB v nevýhodě v rámci přerozdělování příjmů a výše výdajů v ES již od samého počátku (Geddes, 2004, s. 69-70). Přestože byl tehdejší premiér VB Edward Heath zastáncem vstupu do ES, primárně z důvodu eliminace rizika ekonomické a politické izolace VB, shrnul ve své Bílé knize k vyjednávání o vstupu tři hlavní nevýhody, které by z členství v ES pro VB plynuly:

- předpoklad zvýšení ceny potravin o 15 % během následujících 6 let od vstupu do ES z důvodu pravidel Společné zemědělské politiky a principu komunitární preference (VB by již nemohla nakupovat na levnějších světových trzích);
- zvýšení ceny potravin by znamenalo zvýšení nákladů na život o 3 % v průběhu následujících 6 let;
- příspěvky do společného rozpočtu by přesáhly 300 milionů liber ročně z důvodu rozsáhlých obchodních vztahů se státy mimo ES, čímž by se Británie ihned po vstupu do ES stala druhým největším přispěvatelem do rozpočtu po SRN. (Heath, 1971).

Přesto premiér Edward Heath, ale i Geoffrey Rippon a Sir Con O'Neill, kteří vedli vyjednávací tým o vstupu do ES, byli přesvědčeni o dlouhodobých výhodách členství v ES pro Velkou Británii. V horším případě o tom, že rizika setrvání mimo struktury ES převažují nevýhody jejího členství. K vyjednaným podmínkám vstupu do ES byla velmi kritická labouristická opozice v čele s bývalým premiérem Haroldem Wilsonem, který sliboval znovu vyjednání nevýhodných podmínek členství, pokud se Labouristická strana dostane opět k moci (Miller, 2015, s. 5).

28. října 1971 odsouhlasila Dolní sněmovna parlamentu Spojeného království vstup do ES v poměru 356 ku 244, což následně stvrdila i Sněmovna lordů v poměru 451 ku 58 (The New York Times, 1971). Samotnou smlouvu podepsali zástupci obou stran 22. ledna 1972. Velká Británie se stala členem ES k 1. 1. 1973, společně s Dánskem a Irskem (Treaty of Accession, 1972). Naneštěstí pro Británii, vstup do ES proběhl v období měnové destabilizace způsobené pádem Brettonwoodského měnového systému. Ekonomiky západní Evropy končily svůj poválečný růst a strmý růst ceny ropy brzy uvrhl evropské ekonomiky, včetně té britské, do recese. Británie si tak objektivně nemohla vybrat horší čas přístupu do procesu nadnárodní ekonomické a politické integrace. Společně s komplikovaným procesem přístupu tento fakt značně ovlivnil budoucí vztah VB s ES (Geddes, 2004, s. 69-72). Zároveň je znovu nutné zmínit, že vznik společenství proběhl bez britské účasti, vlivu a vstupu. Instrukce byly formovány bez britského přičinění a za dvacet let fungování již byly poměrně zavedené v jejich fungování. Británie tedy byla postavena do pozice *'take it or leave it'*³ a do jisté míry vstupovala do ES z nutnosti, nikoliv přesvědčení. Právě

³ Volně přeloženo jako *'ber nebo nech být'*.

komplikovanost začlenění VB do evropských struktur je jedním z důvodů, proč britské elity a společnost nebyly vůči vstupu a členství nijak zvlášť vřelé (Adam, 2020, str. 8).

2.3 Vstup VB do ES a první referendum

Propad britské ekonomiky po vstupu do ES zvedl poměrně velkou vlnu kritiky, a to jak mezi konzervativními, tak labouristickými politiky. Někteří dokonce označili členství v ES jako ponížení a kapitulaci státům, které VB pomohla osvobodit od fašismu a nacismu. Přijetí pravidel ES označovali diktátem, což pro politiky odkazující se na impérium, které před nedávnem vládlo půlce světa, bylo velmi proti srsti. Vše v konečném důsledku vedlo k pádu konzervativní vlády Edwarda Heatha na počátku roku 1974 (Adam, 2020, str. 20-22).

První všeobecné volby v únoru 1974 sice skončily patem, nicméně v druhých volbách v říjnu 1974 získala těsnou většinu Labouristická strana s programem, který obsahoval slib znovu vyjednání podmínek členství VB v ES. Labouristická strana opět pod vedením Harolda Wilsona (ve funkci 1974–1976) zformovala novou vládu a silná opozice uvnitř LP vůči členství v ES se promítla i do Wilsonova, dříve vstřícnějšího, postoje k ES (Miller, 2015, s. 4). Wilson, který od počátku odmítal vyjednané podmínky členství v ES konzervativní vládou, splnil svůj slib a zasadil se o jejich opětovné vyjednání, aby bylo členství VB příznivější. Zatímco Heath odpůrce členství v ES v rámci Konzervativní strany upozadil, Wilson je jmenoval do vedoucích pozic vyjednávání o budoucnosti VB v ES. Nová vyjednávání proto vedl ministr zahraničí James Callaghan známý svým odtažitým vztahem k ES. Aby však Wilson snížil riziko rozkolu uvnitř Labouristické strany mezi oběma křídly (pro a proti), zahrnul do debaty o podmínkách členství i širokou veřejnost a vyhlásil o setrvání VB v ES celostátní referendum, což se do budoucna stalo precedentem. (Geddes, 2004, s. 75-6).

Hlavními oblastmi, kde VB požadovala od ES ústupky byly:

- Společná zemědělská politika – změny pravidel, které by zachovaly výrobcům s nízkými náklady mimo Evropu přístup na britský trh s potravinami;
- Společný rozpočet – spravedlivější metoda financování společného rozpočtu, odmítnutí daní do tzv. „vlastních zdrojů“ a jejich čerpání v rámci zemědělské podpory, tzn. přispívání spravedlivé částky v porovnání s tím, co je vypláceno a co obdrží ostatní členské země;

- Ekonomická a Monetární unie – odmítnutí dohody, kvůli které by se z důvodu fixního měnového kurzu zvýšila nezaměstnanost – řešení měnových problémů ostatních členských států v celosvětovém měřítku;
- harmonizace DPH – odmítnutí harmonizace daně z přidané hodnoty, pokud by vyžadovala (zvýšení) zdanění zboží nezbytné povahy;
- svrchovanost parlamentu při prosazování regionální, průmyslové a fiskální politiky – nezbytné zachování pravomocí a přijetí dohody o pohybu kapitálu, která ochrání platební bilanci VB a politiku plné zaměstnanosti (Callaghan, 1974).

Negativní pozice Britské vlády k ES byla rok po vstupu do společenství pro ostatní členské státy zarážející. Zatímco Britové se snažili pouze snížit negativní ekonomické dopady po vstupu do ES, kontinentální státy se cítily požadavky na finanční úlevy ze strany VB dotčeny. Zatímco však SRN jako největší přispěvatel do společného rozpočtu pocítila klady členství ihned po vzniku ES, pozdní vstup Britů měl za následek převahu výdajů nad příjmy bez zajištění ekonomického růstu (Miller, 2015, s. 7). Je nutné si uvědomit, že Velká Británie se jakožto nezakládající člen evropského společenství nepodílela na vytvoření zemědělské a dalších politik, které pro ni v tehdejší podobě byly nevýhodné a ignorovaly zájmy ostrovního království. Zároveň příspěvky do společného rozpočtu byly formulovány před vstupem VB do ES a to způsobem, že výrazně převyšovaly prostředky, které VB z ES dostávala. Obě strany brzy pochopily, že pokud nedojde ke znovu vyjednání nebo úlevám ze stávajících podmínek členství VB v ES, nebudou mít integrační snahy mezi oběma stranami dlouhého trvání (Somai & Biedermann, 2015, str. 139 & 142).

Vedoucí britského vyjednávacího týmu James Callaghan seznámil s britskou pozicí Radu ES na jaře 1974. Mimo jiné uvedl, že občané VB měli již původní podmínky vstupu do ES schválit v referendu. Na základě toho otevřel otázku znovu vyjednání podmínek členství pro VB a jejich následné schválení občany v referendu o setrvání VB v ES. Vůbec poprvé se zde vyjádřil, jako představitel některého z členských států, o možnosti vystoupení z ES, pokud vyjednávání budou neúspěšná (Miller, 2015, s. 7). Hlavními úspěchy ve vyjednávání byly pro britskou vládu prosincový summit v Paříži a březnové zasedání Evropské rady v Dublinu. Členské státy se shodly na vzniku Evropského fondu pro regionální rozvoj, který sloužil jako mechanismus rozpočtové korekce a také přístup na trh pro novozélandské mléčné výrobky. Dále pak princip, kdy evropské instituce budou v případě ‚nepřijatelného‘ společného rozpočtu hledat férové řešení na základně obecně

aplikovatelných kritérií v rámci opravného mechanismu. Po roce vyjednávání premiér Wilson představil Dolní komoře parlamentu všechny vyjednané ústupky ve vytyčených oblastech (Somai & Biedermann, 2015, str. 141) & (Miller, 2015, s. 11). Ty mimo výše uvedených zahrnovaly také:

- udržování růstu cen pod růstem nákladů, tzn. v reálném vyjádření posílení klesajícího trendu cen a také větší flexibilitu pro zvláštní případy;
- spravedlivější rozdělení „vlastních zdrojů“ v rámci Společného rozpočtu a navrácení VB až 125 milionů liber ročně (snížení příspěvků z původních 300 milionů na 175 milionů liber);
- harmonizace daně z přidané hodnoty nebude zahrnovat zboží nezbytné povahy;
- zachování svrchovanosti parlamentu v rámci regionální politiky, kde *„v zásadě nejsou vyloučeny žádné formy vnitrostátní podpory a neexistuje žádný zásah do stávajících regionálních podpor.“* (Wilson, 1975).

Rovněž z důvodu stagnace uvedení projektu Monetární unie do praxe v dohledné budoucnosti nepovažovala britská vláda za pravděpodobné, že by se dostala pod tlak kvůli přijetí dohody (Wilson, 1975). Vláda schválila nově vyjednané podmínky v březnu 1975, což následně stvrdila i Dolní komora parlamentu v dubnu téhož roku. Referendum bylo vyhlášeno již v březnu 1975 a královnin souhlas získalo 8. května. K samotnému referendu došlo 5. června 1975, kdy byla občanům položena otázka *„Myslíte si, že Spojené království by mělo zůstat v Evropském společenství (společném trhu)“?* (Miller, 2015, s. 21). Výsledkem byl 67,2% souhlas se setrváním v ES při 64% účasti (Miller, 2015, s. 25). Více než rok dlouhé vyjednávání o přehodnocení podmínek členství VB v ES necelé dva roky po jejím vstupu do společenství vypovědělo mnohé o přístupu VB ke kontinentálnímu paktu a ke společenství jako takovému. Určitou pachut' tato zkušenost zanechala i v ostatních členských státech ES, pro které se VB stala problematickým členem v rámci snah o sjednocenou Evropu.

2.4 VB jako „problematický člen“ EU

I přes setrvání v ES nahlížely ostatní členské státy na Británii jako na problémového člena společenství a tento pohled se postupem času výrazně neměnil. Zvláště pokud

si uvědomíme, že přestože VB nebyla jediná země, která měla vyjednané tzv. *opt-outs*⁴ z určitých evropských politik, měla až do svého vystoupení v roce 2020 nejvíce výjimek ze všech členských států EU (Somai & Bidermann, 2015, str. 139).

V 70. letech nahlíželo mnoho britských politiků z vládnoucí Labouristické strany na ES jako na nadnárodní organizaci, která i přes vyjednané ústupky omezí suverenitu a svobodu VB. Zároveň jej levicová strana vnímala jako ‚kapitalistický klub‘ orientovaný na trh, nikoliv na pracující třídu. Nově jmenovaný premiér VB James Callaghan (ve funkci 1976–1979), který vedl předchozí vyjednávání o nových podmínkách VB v ES, v nichž tvrdě obhajoval národní zájmy VB, tak ve své nové pozici pouze navázal na svou chabou pověst mezi špičkami ES a jeho chladný vztah k ES nepřispěl ke zlepšení reputace Britských ostrovů na kontinentu (Geddes, 2004, s. 77). Avšak Callaghan nebyl jediným premiérem VB zastávající názor škodlivosti nadnárodní organizace s neutuchajícími obavami ohledně přerozdělování peněz v rámci společného rozpočtu. V roce 1979, kdy Margaret Thatcher (ve funkci 1979–1990) usedla do premiérského křesla byla naladěna poměrně vstřícně vůči ES a chápala výhody členství VB v ES. Thatcher podporovala vstup VB do ES a v následném referendu v roce 1975 podporovala setrvání ve společenství. Brzy se však pro svůj pevný postoj vůči rozšíření nadnárodních pravomocí a požadavkům na dodatečné rozpočtové úlevy stala synonymem euroskepticismu. Thatcher totiž byla ochotná blokovat jakékoliv rozhodnutí, dokud nedostala, o co žádala (Adam, 2020, str. 27). Otázka společného rozpočtu ES se stala hlavním tématem její vlády v evropské politice. Na konci 70. let dosáhlo záporné saldo VB 1 miliardy liber, a to primárně z důvodu vysokého podílu zahraničního obchodu na výkonu britské ekonomiky, v ES se britská ekonomika výkonnostně řadila na předposlední místo, hůře na tom bylo již pouze Irsko (Euroskop, @ 2005–2020a). Zároveň měla VB v té době nejvyšší poměr občanů žijících v chudobě ze všech členských států. Druhou otázkou se staly podmínky zemědělské politiky ES, díky níž VB dostávala mnohem menší dotace než ostatní členské státy. Za ústupky v rámci společného rozpočtu, zemědělské politiky a vytvoření jednotného trhu, jehož vytvoření Thatcher podporovala, byla ochotná ustoupit v následujících otázkách:

- přímé volby do Evropského parlamentu,
- plány na vytvoření monetární unie,

⁴ Způsob, jakým se členský stát může neúčastnit konkrétní politiky EU (např. Eurozóny, Schengenského prostoru, společné obrany apod.) (EUR-Lex, Glossary of Summaries)

- vstup VB do ERM (Evropský mechanismus směnných kurzů) (Adam, 2020, str. 27).

K uzavření dohody došlo až po pěti letech vyjednávání na summitu ve Fontainebleau v červnu 1984. Přestože Thatcher původně požadovala větší úlevy, dohoda byla uzavřena na snížení příspěvků do společného rozpočtu vůči současnému stavu až do výše 66 % (Guardian, 1984).

Kromě uzavřené dohody prezentovala Británie ve Fontainebleau také svou vizi na budoucnost ES. Dokument nazvaný *Europe: The Future* požadoval završení jednotného evropského trhu s volným pohybem osob, zboží a kapitálu do roku 1990. Thatcher se na mezinárodní úrovni snažila o obdobnou formu deregulace a liberalizace jako v rámci domácí politiky, vytvoření jednotného evropského trhu mělo dle britské premiérky vést k deregulaci a liberalizaci struktur ES, což však ostatní členské státy odmítaly. Zatímco s vytvořením jednotného trhu členské státy souhlasily a předseda komise Jacques Delors jeho prosazení přijal za svůj hlavní cíl v úřadě, bodem sporu se staly právě pravomoci evropských institucí. Zatímco britská vláda odmítala posílení nadnárodních institucí, Francie a Německo shledaly posílení evropských institucí jako nezbytné pro vytvoření fungujícího jednotného trhu s efektivním procesem rozhodování a zajištěním dostatečné míry demokratické odpovědnosti. Zájem o spuštění jednotného evropského trhu VB nakonec vedl k ustoupení ohledně posílení evropských institucí. Zatímco Thatcher a britská vláda vnímaly spuštění jednotného evropského trhu jako završení integrace, pro ostatní členské státy (hlavně Francii a Německo) tento krok představoval její nový začátek. Dalšími kroky měla být hlubší politická integrace v rámci ES, zaměření se na okrajové oblasti jako sociální politika a zároveň posun k více ambiciózním projektům jako ekonomická a monetární unie. To zapříčinilo ještě větší rozkol mezi vizemi VB a ostatních členských států ohledně budoucnosti evropského společenství (Geddes, 2004, s. 80-2). I když Thatcher v období vládnutí nebyla vyloženě proti členství VB v ES, na jeho konci, a hlavně po rezignaci z pozice premiérky v roce 1990, zaujala vůči kontinentální Evropě mnohem tvrdší postoj. V rámci Konzervativní strany se tak poté stala hlavním kritickým hlasem vůči ES (Adam, 2020, str. 29).

Přestože se nástupcem po Margaret Thatcher stal její stranický kolega John Major (ve funkci 1990–1997), který měl k ES vlídnější vztah, podmínky domácího vývoje limitovaly jeho ochotu k evropské integraci v určitých oblastech (Geddes, 2004, s. 86). I tak Major trval na tom, že se VB musí z okrajového kritického hlasu v rámci ES stát hlavní silou

v rámci vyjednávání a aktivně se podílet na směřování evropského společenství, než být pouhým kritikem evropských institucí a politik (Adam, 2020, str. 30). Zároveň prosazoval právo britského parlamentu na hlasování o vstupu do třetí fáze Evropské měnové unie a mezivládní přístup v zahraniční a obranné politice ES. Oproti své předchůdkyni přijal Maastrichtskou smlouvu, která zásadně reformovala EU, avšak ani to se neobešlo bez několika *opt-outs* (nejdůležitějším bylo členství v Evropské měnové unii, dále pak např. podepsání sociální charty) (Geddes, 2004, s. 86). Jedním z důvodů pro *opt-out* z měnové unie byla tzv. Černá středa, 16. září 1992. V tento den byla britská vláda v čele s Johnem Majorem nucena vystoupit z ERM po neúspěšném pokusu udržet libru nad spodní hranici směnného kurzu měny stanoveným ERM za cílem odvrácení kolapsu britské ekonomiky. (Adam, 2020, str. 32). To znamenalo, že měnovou politiku VB nadále určovala Bank of England, a přestože se VB podílela na utváření ekonomické a rozpočtové politiky EU, podmínky a případné sankce za nesplnění nastavených pravidel pro ni nebyly tak tvrdé, případně na ni nebyly vůbec aplikovatelné. Na druhou stranu se však VB nemohla podílet na jakýchkoliv rozhodnutích v rámci eurozóny, což přispělo k jejímu vyřazení z otázek integrace v této oblasti a zároveň z účasti při rozhodování o ochranných balíčcích v dobách krize (např. Fiskální Pakt – více níže) (Somai & Biedermann, 2015, str. 140).

Při volbách do britského parlamentu v roce 1992 však otázka EU byla jak konzervativní, tak labouristickou stranou upozaděna. Obě strany věděly, že shoda ohledně přijetí Maastrichtské smlouvy neexistuje ani uvnitř jednotlivých stran a soustředily se tak výhradně na domácí politiku. Absence veřejné diskuze ohledně přijetí Maastrichtské smlouvy před volbami vedla euroskeptiky k názoru, že veřejnost neměla možnost smlouvu schválit a mělo by tak být vypsáno referendum ohledně její podpory. I přes znovuzvolení se Major a konzervativní strana brzy ocitla v problémech. Uvnitř strany se definitivně zformovaly dvě křídla – pro a proti evropské, což mělo za následek neschopnost formulace jasné pozice britské vlády k evropským otázkám a tím pádem oslabení vlivu VB v EU (Geddes, 2004, s. 86-7). Přijetí Maastrichtské smlouvy a vytvoření jednotného trhu se stalo jedním z důležitých milníků růstu popularity euroskepticismu v rámci VB, reakcí bylo zformování politické strany UKIP, jejímž hlavní a jediným cílem bylo vystoupení VB z EU. Kritikou smlouvy bylo kromě další ztráty suverenity VB ve prospěch evropských institucí (např. Soudního dvoru Evropské unie) také nesouhlas s volným pohybem pracovní síly v rámci EU mezi velkou částí politického spektra (Bugarčić & Simić, 2019, str. 148). Mnoho členských států EU si však také začalo klást otázky ohledně britského členství

ve společenství. Vyjednané úlevy do společného rozpočtu vládou Margaret Thatcher fungovaly dle původního plánu přibližně 10 let, nicméně v polovině 90. let se situace začala měnit. Ekonomický růst VB v porovnání s ostatními členskými státy znamenal, že VB se řadila na vrchol v rámci parity kupní síly na osobu v EU, což pozitivně ovlivnilo netto v rámci příspěvků VB do společného rozpočtu. Británie se nicméně vyjednaných úlev nechtěla vzdát, což znamenalo, že nesla nižší zodpovědnost vůči společnému rozpočtu vzhledem k její ekonomické síle oproti zbylým členským státům EU. Tuto situaci změnila změna podmínek příspěvků do společného rozpočtu v roce 2004 při rozšíření EU o postkomunistické státy východní Evropy (Somai & Biedermann, 2015, str. 143).

Největší změnu kurzu britské politiky vůči evropské integraci od jejího vstupu do ES nastolil nástup labouristické vlády v čele s Tony Blairem (ve funkci 1997–2007). Blair byl otevřeně odhodlán postavit Británii do popředí v Evropě a aktivně se podílet na vývoji a reformě evropských institucí a politik (Adam, 2020, str. 33). Přestože však Blair byl po dlouhé době jednoznačně proevropsky naladěný premiér VB, vítězstvím euroskeptiků byl fakt, že se Labouristé, stejně jako Konzervativní strana, ve svém programu zavázaly přijmout závažná rozhodnutí souvisejících s EU (např. přijetí eura) pouze na základě referenda (Geddes, 2013, s. 89). Blair byl sice v roce 1999 nakloněn přijetí eura do budoucna, nicméně důležitou roli v tomto ohledu měl i jeho stranický kolega a tehdejší ministr financí Gordon Brown a samotný parlament. Brown formuloval podmínky, za kterých by mohla VB euro přijmout, jež byly v zásadě nesplnitelné a na většinovou podporu v parlamentu se Blair také spolehnout nemohl (Adam, 2020, str. 34). I přes to Blairova vláda přijala některé konzervativci odmítané návrhy, jako např. sociální chartu v rámci sociální politiky EU či souhlas se zvýšením využití hlasování kvalifikované většiny v rozhodovacím procesu Evropského parlamentu. I Labouristická vláda však zůstávala v některých evropských otázkách konzistentní. A to hlavně v chápání EU jako společenství suverénních států, nikoliv autonomní nadnárodní organizaci. Důraz na vazby s USA pak způsobil značný rozkol mezi VB a některými členskými státy EU (primárně Francií, ale následně i Německem) při diskuzi a následcích invaze USA do Iráku (Geddes, 2004, s. 90-91). Jednou z hlavních překážek Tonyho Blaira v jeho snahách o užší sejití s EU byla britská média. Mediální magnáti Rupert Murdoch a Lord Rothermere, kteří kontrolovali populární média jako *The Sun*, *Daily Mail*, *The Times*, nebo *Sky News*, určili, že britskému mediálnímu prostoru dominovalo negativní zpravodajství vůči EU. Tomuto trendu záhy podlehly i další média jako např. *The Economist*, který odmítal jakékoliv náznaky ohledně přijetí eura, nebo

The Daily Telegraph. Nevyvážené zpravodajství ohledně EU přetrvalo v britském mediálním prostoru až do Brexitu (Adam, 2020, str. 34). Tonyho Blaira posléze nahradil v roli premiéra jeho labouristický kolega Gordon Brown (ve funkci 2007–2010).

Po volbách do parlamentu v roce 2010 usedli po dlouhých 13 letech do vlády opět konzervativci v čele s Davidem Cameronem (ve funkci 2010–2016), tentokrát v koalici s Liberální stranou. Již v této době začaly sílit hlasy o vystoupení VB z EU a v mainstreamové veřejné debatě a mediálním prostoru se začaly mnohem více objevovat hlavní argumenty oponentů členství VB v EU, a to konkrétně:

- stále více hrozící vznik federalistické Evropy,
- demokratický deficit evropských institucí,
- neproporčně velké příspěvky VB do společného rozpočtu,
- odklon od původního cíle EU, jakožto ekonomické instituce zajišťující liberalizaci mezinárodního obchodu na politickou instituci ovlivňující téměř všechny oblasti života jejích občanů.
- k tomu se později přidal i argument, že EU nedostatečně řeší nekontrolovanou migraci na jejím území (Adam, 2020, str. 37-39).

Výše uvedenému přispíval i fakt, že stanovisko nové vlády bylo od počátku proti rozšiřování pravomocí evropských institucí, což dokládá i debata o Evropském fiskálním paktu, který byl nakonec přijat v březnu 2012. Tato smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii byla odpovědí členských států EU na dopady hospodářské krize z roku 2009. Nelze tvrdit, že Cameronova vláda s paktem jako takovým nesouhlasila, razantně však odmítala posílení evropských institucí v důsledku uzavření této smlouvy. To vedlo britskou vládu k přijetí tzv. *The European Union Act 2011* v červnu 2011, jež jednoznačně formuloval pozici VB ještě před vyjednáváním a přijetím fiskálního paktu. Hlavním cílem zákona byla nezbytnost referenda před přenosem jakýchkoliv dalších pravomocí z parlamentu VB na EU. To odráželo nejen aktuální náladu veřejnosti, ale zároveň mělo zabránit vlně nevole veřejnosti z absence možnosti vyjádření souhlasu, jako tomu bylo např. u Lisabonské smlouvy. Dále zákon vyžadoval souhlas parlamentu VB v případě, že se Rada EU v některých případech rozhodne nahradit jednomyslné hlasování kvalifikovanou většinou. Zákon také stanovil, že zákony EU budou ve VB platné pouze prostřednictvím zákonů parlamentu VB (Geddes, 2013, s. 105 & *The European Union Act*). Přesto měl fiskální pakt důsledky i pro VB a *The European Union Act* neuspokojil tvrdé

euroskeptické jádro v rámci konzervativní strany, které požadovalo přehodnocení britského členství v EU, což v zásadě znamenalo vystoupení země z EU či znovu vyjednání podmínek členství, k čemuž však ostatní členské státy již nebyly nakloněny (Geddes, 2013, s. 106).

2.5 Brexit

Z výše uvedených důvodů slíbil David Cameron již v roce 2013 referendum o setrvání Velké Británie v Evropské unii jako demokratické řešení dlouhotrvající debaty ohledně EU ve VB jak v rámci konzervativní strany, tak v celé společnosti. Od Camerona šlo do jisté míry o populistické gesto, které by v ideálním případě upevnilo jeho pozici v křesle premiéra VB. Britský premiér zároveň doufal, že se mu podaří uklidnit situaci, jako tomu bylo v případě prvního referenda za vlády Harolda Wilsona (Adam, 2020, str. 26). Jak ukazovaly průzkumy (např. Chatham House, YouGov 2015), představa referenda o setrvání v EU byla pro občany a voliče populární. I díky slibu referenda vyhrála konzervativní strana pod jeho vedením většinu ve volbách do parlamentu v roce 2015 a mohla tak po pěti letech v koalici s Liberální stranou opět vládnout samostatně. Po vítězství v těchto volbách se uskutečnění referenda stalo hlavní prioritou Cameronovy politické agendy na další období (Glencross, 2016, s. 9-10).

Mnohá témata byla obdobná s rokem 1975 a prvním referendem o setrvání VB v evropském společenství, jmenovitě příliš vysoké příspěvky do společného rozpočtu za malé výhody, odmítání hlubší politické a monetární integrace, dále pak i demokratický deficit EU. Oblast, která se však v roce 2016 v rámci kampaně stala jedním z hlavních témat byla oproti roku 1975 nová – migrace. Změna podmínek členství VB v EU v oblasti volného pohybu osob byla ústředním tématem vyjednávání mezi Cameronem a EU (Glencross, 2016, s. 14-5). Zatímco mezi lety 1960 až 1990 emigrace z VB převyšovala migraci do EU, tento trend se v polovině 90. let začal měnit, a to výrazným způsobem (od roku 1998 migrace převyšovala emigraci ročně o více než 100 000 lidí, od roku 2004 se jednalo o více než 200 000, v roce 2014 pak více než 300 000 lidí). Jedním z hlavních spouštěčů masové migrace do VB bylo rozšíření EU o státy postkomunistické Evropy v roce 2004 (Somai & Biedermann, 2015, str. 146-7). Nová vlna migrace ze států postkomunistické Evropy do VB znamenala, že zatímco dosud byly průměrné platy mezi Brity a občany z EU v zásadě totožné, nově příchozí z chudších států východní Evropy byly ochotni pracovat mnohem levněji a po roce 2005 byl rozdíl mezi průměrnými platy Britů oproti migrantům z EU-27 cca 15–20 % ve prospěch Britských občanů. Levnější konkurence na pracovním trhu však

měla negativní dopad na průměrnou mzdu, ale i snížení počtu pracovních míst pro Britské občany v některých odvětvích (Somai & Bidermann, 2015, str. 148). To se také odrazilo při samotném hlasování, kdy starší a méně vzdělanější část populace ve většině hlasovala pro Brexit (pro hlasovalo 60 % populace přes 65 let / 61 % populace bez univerzitního titulu) (Bugarcic & Simić, 2019, str. 148-9).

Zatímco však v letech 1974-5 nebylo Evropské společenství do takové míry v opozici vůči ústupkům Velké Británii, po 40 letech vzájemně komplikovaného vztahu a mnoha dojednaných výjimkách pro VB (snížení příspěvků do společného rozpočtu, neúčast VB v Schengenu a Eurozóně apod.) nebyly členské státy EU v roce 2016 dalším výrazným ústupkům nakloněny (Glencross, 2016, s. 24). Přestože Cameron na veřejnosti sliboval snížení rozdílu mezi emigrací a imigrací pod hranici rozdílu 100 000 lidí ročně, věřil, že i získání částečných ústupků ze strany EU přiměje veřejnost hlasovat o setrvání v EU podobně jako tomu bylo v případě labouristické vlády Harolda Wilsona v roce 1975. Vyjednanými podmínkami na únorovém zasedání Rady EU byly:

- omezení přístupu nových migrantů z EU k sociálním dávkám a také nároku na dětské dávky pro děti žijící v zahraničí;
- souhlas vedoucích představitelů EU s mechanismem tzv. 'červené karty', v jehož důsledku se Rada EU zdrží implementace zákona EU, pokud se většina národních parlamentů vyjádří proti návrhu (Glencross, 2016, s. 30).

Přestože Cameron dohodnuté podmínky prezentoval jako vítězství, mnoho zastánců vystoupení, ani členů Konzervativní strany, o jejich významu k setrvání VB v EU nepřesvědčil. Dle zastánců Brexitu naopak vyjednané podmínky odrážely slabost Camerona, jelikož jedním z hlavních problémů ve zpolitizované debatě o migraci nebyly pouze sociální dávky, ale ztráta pracovních míst a vzrůstající počet migrantů ve VB (Glencross, 2016, s. 33). Referendum bylo naplánováno na 23. června 2016 a výsledkem bylo 51,9 % voličů hlasujících pro vystoupení z EU oproti 48,1 % voličů pro setrvání v EU (House of Commons, 2016). Přestože referendum nebylo právně zavazující, braly britská společnost, britská vláda i evropské společenství jeho výsledky velmi vážně a neřídít se přáním britské populace si vláda tedy nedovolila. Ne všechny části britských ostrovů však hlasovaly pro vystoupení, voliči ve Skotsku (62 %) i Severním Irsku (55,8 %) hlasovali pro setrvání v Unii. (Somai & Bidermann, 2015, str. 138-9). Výsledek referenda znamenal i konec Davida Camerona, zastávce setrvání VB v EU, v premiérském křesle. Jeho

nástupkyní se stala stranická kolegyně Theresa May (ve funkci 2016–2019), na kterou padla zodpovědnost vyjednání vystoupení Spojeného království z EU.

Výše uvedené indikuje problematický vztah VB vůči EU na politické scéně. Zároveň je nutné zmínit, že negativní vztah vůči EU a snaha o vystoupení z Evropské unie byly pro velkou část britské populace zakořeněny po generace. Od původních odlišných zájmů Velké Británie vůči evropskému společenství (zvláštní vztah s USA) narůstal na ostrovech euroskepticismus s každou nově přichozí krizí v rámci EU (Czech & Krakowiak, 2019, str. 596-7). Od roku 1990 se vždy v průměru více jako 60 % občanů UK identifikovalo pouze jako ‚Britové‘, nikoliv i ‚Evropané‘ (Schimmelfennig, 2018, str. 7). K tomu přispěly i častě opakující se mýty a nepravdy uváděné v etablovaných britských médiích ohledně evropské integrace a evropských institucí, kde negativní pohled na EU bez výrazné opozice dominoval po většinu času 21. století a který dopomohl kýženému výsledku euroskeptiků. Opozice se vytvořila i na politické scéně, což vyústilo v založení protievropské strany UKIP v roce 1993, jejíž hlavním volebním programem bylo zajistit vystoupení VB z Evropské unie. Nutno dodat, že strana UKIP byla hlavně ve volbách do Evropského parlamentu často velmi úspěšná (Moskal, 2018, str. 28). K tomu všemu je nutné přičíst již zmíněné *opt-outs* ze Schengenského prostoru, monetární unie, a částečné *opt-outs* z legislativy v oblastech spravedlnosti nebo sociální politiky, které dokládaly komplikovanost vztahů mezi VB a EU (Schimmelfennig, 2018, str. 7).

Samotný vstup VB do EU lze vnímat jako snahu ochránit své národní zájmy a dá se zpětně označit spíše jako nutnost, nikoliv zájem podílet se na integraci do kontinentálních struktur a hodnot. Vzhledem ke změně okolností a proměnám samotné EU od vstupu VB do jejích struktur lze Brexit vnímat jako následek nežádoucího vývoje evropské integrace pro ostrovní království. Z výše uvedených důvodů lze argumentovat, že přestože vyhlášení referenda bylo politickým riskem tehdejšího premiéra Davida Camerona, k Brexitu by pravděpodobně došlo dříve nebo později, tak jako tak.

3. Dopady Brexitu na evropskou integraci

Jaké dopady bude mít odchod Velké Británie na současný stav evropské integrace, ale i její budoucí podobu je poměrně složité definovat. I přes to lze ve veřejné a akademické debatě identifikovat hlavní myšlenkové proudy ohledně budoucího vývoje evropské integrace:

- Dominový efekt, tj. spuštění procesu vystoupení dalších států z EU, který by měl za následek postupnou dezintegraci Evropského společenství (Kovář, 2016).
- Koncept vícerychlostní Evropy, tj. vytvoření víceúrovňového integračního systému na základě principu jádro – periferie. Státy by se mohly rozhodnout, zdali se budoucích integračních procesů zúčastní či nikoliv (Kovář, 2016). V některých oblastech je možné princip vícerychlostní integrace v EU pozorovat již nyní (tzv. *opt-outs*).
- Zachování stávajícího systému, tj. pravidla členství v EU by se neměnily, proces účasti a aplikace budoucích politik a integračních procesů by probíhal jako doposud.

Přestože je problematické předpovídat budoucí vývoj v oblasti mezinárodních vztahů s tolika aktéry a můžeme pouze analyzovat pravděpodobné scénáře a efekty na budoucí vývoj evropského společenství, lze určit dvě oblasti, které budou mít na budoucí integraci EU výrazný podíl. Prvním je úspěch či neúspěch Velké Británie mimo evropské společenství po jejím vystoupení, tím druhým schopnost EU překonat systémové změny spojené s Brexitem a demonstraci občanům, že život uvnitř společenství je výhodnější než život vně (European Parliament, 2018, str. 36). Samotná viditelnost komplikovanosti procesu vystoupení VB z EU, který se protáhl na tři a půl roku, znamenal pád britské premiérky Theresy May a několik odkladů termínu vystoupení VB z EU, může sloužit lídrům ostatních členských států jako silný argument proti domácím odstředivým silám vůči EU.

3.1 Proces vyjednávání o odchodu VB z EU

Na základě článku 50 Lisabonské smlouvy musí stát, který chce z Evropské unie vystoupit, svůj záměr formálně ohlásit Evropské radě (Lisabonská smlouva, čl. 50). Velká

Británie tak učinila dopisem adresovaným předsedovi Evropské rady Donaldu Tuskovi dne 29. března 2017 (Parliament UK, 2017). Dle článku 50 sjeďná Evropská unie na základě pokynů Evropské rady s vystoupivším státem podmínky jeho vystoupení a to ‚s přihlédnutím k rámci jeho budoucích vztahů s Unií.‘ (Lisabonská smlouva, čl. 50). Finální dohodu o vystoupení odsouhlasí Rada EU kvalifikovanou většinou na základě obdržení souhlasu Evropského parlamentu. (Lisabonská smlouva, čl. 50) Kvalifikovaná většina v tomto případě je 72 % z 27 členských států, tj. 20 zemí, jež představují 65 % obyvatelstva EU27 (Euroskop, ©2005-2020b). Nedojde-li k uzavření dohody dříve, přestávají být Evropské smlouvy platné pro dotyčný stát dva roky po oznámení o vystoupení z EU. V případě Velké Británie byl tedy původní termín vystoupení z EU 29. března 2019. Tato lhůta však může být prodloužena Evropskou radou po dohodě s vystoupivším státem. Hlasování však musí být jednomyslné (Lisabonská smlouva, čl. 50).

Po ohlášení záměru o vystoupení VB z EU musely evropské instituce nejprve přijmout mandát, který zmocňuje Evropskou komisi jednat se zástupci VB na dohodě o vystoupení. Mandátem je dvojice dokumentů – pokyny Evropské rady (schváleny Evropskou radou v dubnu 2017) a vyjednávací směrnice (schváleny Radou EU 22. května 2017) (Vláda.cz, 2018). V původním časovém horizontu mělo vyjednávání mezi Evropskou komisí a zástupci Velké Británie o podobě dohody o vystoupení probíhat od června 2017 do března 2018 (Institute for Government, 2017). Za Velkou Británii měl vyjednávání na starosti *Department for Exiting the European Union*⁵, které bylo k tomuto účelu založeno 14. července 2017. Od založení oddělení do 8. července 2018 mu předsedal konzervativní poslanec David Davis, kterého následně nahradil stranický kolega Dominic Raab. Ten rezignoval 15. listopadu 2018, a byl nahrazen Stephenem Barclayem, který ve funkci setrval až do uzavření dohody a vystoupení Velké Británie z EU. Na straně EU vedl jednání za Evropskou komisi bývalý francouzský ministr a tehdejší evropský komisař Michel Barnier (Parliament UK). Za EU na podzim roku 2018 předložili vyjednávači obou stran návrhy dohody Evropské radě, respektive britskému parlamentu (Institute for Government, 2017). Původní plán vyjednávání byl koncipován tak, že do února 2019 dojde ke schválení dohody Evropským parlamentem pomocí prosté většiny hlasů (zahrnuje i hlasy poslanců EP ze Spojeného království). Po schválení EP uzavře dohodu Rada EU pomocí kvalifikované většiny států EU27 a 29. března 2019 oficiálně dojde k ukončení členství Spojeného

⁵ Oddělení pro vystoupení z Evropské Unie.

království Velké Británie a Severního Irska v Evropské Unii (Institute for Government, 2017).

V rámci tohoto plánu vydaly 19. června 2017 britská vláda a Evropská komise podmínky pro vyjednávání pod článkem 50 Lisabonské smlouvy. Podmínky upřesňovaly následující:

- vyjednávací struktury – plenární zasedání a schůze vyjednávacích skupiny
- vyjednané dokumenty – diskuze ohledně již vyjednaných dohod je možná kdykoliv
- frekvenci vyjednávacích zasedání – jedenkrát za měsíc, pokud nedohodnuto oběma stranami jinak, vyjednávači se mohou scházet i mezi zasedáními
- jazyk zasedání – francouzština a angličtina
- náležitosti pro zachování transparentnosti a informování veřejnosti o postupu vyjednávání (Terms of Reference, 2017)

Jednotlivá kola vyjednávání se skládala z přípravy, výměny informací, vyjednávání a reportování zaštiťujícím institucím – Evropské komisi a britské vládě. Na základě výše uvedených podmínek byla vyjednávání rozdělena do dvou fází (výsledky vyjednávání obou fází jsou popsány v kapitolách 3.1.1 a 3.1.2). První fáze do prosince 2017 zahrnovala vyjednávání o základních otázkách vystoupení (Institute for Government, 2017). K tomu byly zřízeny vyjednávací skupiny, a to konkrétně pro oblasti občanských práv, finančního vyrovnání a další otázky vystoupení jako dopad Brexitu na Severní Irsko a Irsko, ale také Gibraltar. Po dosažení výrazného pokroku v prosinci 2017 vydaly obě strany tzv. *Joint Report* ohledně dosavadního výsledku vyjednávání (Government UK, 2017).

Nejednalo se však o definitivní uzavření jednání v oblastech první fáze. Vyjednávací týmy měly za cíl dokončení všech otázek vystoupení, tj. i těch, kterých se předchozí jednání dosud netýkala. Souběžně s druhou fází probíhalo také koncipování právního dokumentu tzv. Dohody o odstoupení (Withdrawal Agreement), která reflektovala závěry první fáze vyjednávání (EC Guidelines, 2017). K přechodu ke druhé fázi vyjednávání došlo po plenárním zasedání v prosinci 2017 a souhlasu Evropské komise na zasedání 15. prosince 2017 (Walker, 2019, str. 24). Druhá fáze původně měla trvat do října 2018 a zaměřit se na stanovení podmínek členství VB v přechodné době před vystoupením a dohodnutí rámce budoucích vztahů mezi EU a VB po vystoupení ostrovního království z evropského společenství (Institute for Government, 2017). Vzhledem ke komplikacím v rámci

vyjednávání, a hlavně schválení vyjednané dohody na britské straně však došlo ke dvěma odkladům vystoupení VB z EU. Velká Británie nakonec opustila EU až k 31. lednu 2020.

3.1.1 Institucionální otázka

Jedna z hlavních otázek první fáze vyjednávání spočívala na dohodě o právech občanů VB žijících v členských zemích EU a občanech EU žijících ve VB. Hlavním cílem bylo zajistit, že evropské právo bude pro tyto občany zachováno, avšak jednou z hlavních překážek byla role Evropského soudního dvora, kterou VB dlouhodobě kritizovala. Kompromisem mezi oběma stranami bylo:

- zachování nepřímého vlivu ESD, tj. britské soudy budou brát v potaz judikaturu ESD
- britské soudy budou mít možnost obrátit se na ESD v případě nutnosti výkladu práva – primárně z důvodu zachování konzistentního výkladu práva na obou stranách – po dobu osmi let, v takovém případě se však budou muset ve výsledku řídit verdiktem ESD
- na implementaci práva ve VB bude dohlížet jak Evropská komise, tak nezávislá národní autorita.

V rámci občanských práv dohoda dále zahrnuje:

- právo na rodinné znovushledání (pro příbuzné, jež jsou občany členského státu EU) a export části sociálních dávek
- ztrátu práva pobytu, pokud občan bude více než pět let mimo VB, respektive EU

Dohoda naopak neobsahuje právo občanů VB na zachování stejných práv, pokud dojde k jejich přesunu z jednoho členského státu EU do jiného (Joint Report, 2017, str. 1-5).

Jedním z hlavních zádrhelů v první fázi vyjednávání se však stala otázka Irsko-severoírské hranice. Irsko požadovalo záruku, že na ostrově nevznikne ‚tvrdá‘ hranice s kontrolami z důvodu obav o znovu rozdmýchání irsko-severoírského konfliktu, který ukončila Velkopáteční dohoda z roku 1998. V takovém případě by však musely Severoírské předpisy zůstat velmi podobné těm Evropské unie. Samotné Severní Irsko však odmítalo vznik dalšího členění v rámci VB, zatímco Skotsko a Wales ihned požadovaly podobné ústupky, v případě, že budou implementovány v případě Severní Irska. Avšak zachování otevřené hranice, zatímco VB bude kromě Schengenského prostoru (kterého nikdy nebyla členem) nově také mimo jednotný trh a celní unii je téměř nemožné. Vyjednávání o tomto

bodu bylo v rámci první fáze proto dočasně odloženo. Dohoda uváděla, že pokud nebude možné se vyhnout vytvoření ‚tvrdé‘ hranice mezi Severním Irskem a Irskem v rámci Dohody o vystoupení, navrhne VB ‚specifické řešení, které řeší jedinečné okolnosti Irského ostrova.‘ (Joint Report, 2017, str. 7-9). Což v praxi znamenalo nemožnost znovu vytvoření ‚tvrdé‘ hranice na Irském ostrově. Bod o Irsko-severoírské hranici byl kritický nejen pro druhou fázi vyjednávání, ale i pro přijetí finálního tzv. ‚Divorce Bill‘, kterým byla označována dohoda o vystoupení VB z EU. K vyjednání kompromisu nakonec došlo při přijetí revidovaného ‚Divorce Bill‘ vládou Borise Johnsona na podzim roku 2019 (více kapitoly 3.2. a 3.4 níže).

3.1.2 Ekonomická otázka

Další zádrhel ve vyjednávání představovalo finanční vyrovnání mezi oběma stranami. Zatímco Britové zprvu odmítali zaplatit do společného rozpočtu cokoliv po vystoupení, EU požadovala po VB dostání všech finančních závazků vůči platnému finančnímu rámci, jež vyprší v roce 2020 (Euobserver, 2017a). Přestože Britové postupem času ze svých nároků ustupovali, EU od počátku zaujala jednoznačné stanovisko, že ze svých požadavků na dodržení v současnosti činného finančního rámce neustoupí. Theresa May tudíž v září 2017 oznámila, že VB dodrží své závazků vůči společnému rozpočtu do roku 2020 v rámci ‚Divorce Bill‘ (Euobserver, 2017b). Avšak vzhledem k tomu, jak společný rozpočet EU funguje, některé platby proběhnou i po roce 2020. V případě penzí tak může být závazek plateb do rozpočtu EU pro VB odpovědností až na několik desítek let. (Euobserver, 2017c). Zatímco EU a Michel Barnier přesná čísla neuvádí, dle britských odhadů se bude celkově jednat o částku mezi 40 až 45 miliardami⁶ EUR (Barnier, 2017). Je však důležité si uvědomit, že britské příspěvky tvoří cca 7 % ze společného budgetu. Pro zachování vyrovnaného rozpočtu po vystoupení VB z EU tedy budou muset zbylé členské státy zvýšit poměr svých příspěvků, což se dotkne hlavně méně vyspělých členských států. Přestože výdaje pro zbylé členské státy dozajista vzrostou, otázkou zůstává, zda VB přestane kompletně platit za přístup k jednotnému trhu nebo dle Norského a Švýcarského modelu bude nadále přispívat do společného rozpočtu (Bugarčić & Simić, 2019, str. 150).

⁶ Odhad zahrnuje příspěvky do společného rozpočtu, prostředky vyhrazené pro jiné účely a závazky (bez náhrad) (Euroobserver, 2017).

3.2 ‚Soft‘ nebo ‚Hard‘ Brexit

Již po výsledcích referenda nastala otázka, do jaké míry Británie opustí společný evropský prostor. Referendum řešilo pouze otázku vystoupení z EU, nikoliv jakým způsobem. Před britskou vládou stály tři možnosti – tzv. ‚soft‘ nebo ‚hard‘ Brexit, případně však i ‚no deal‘ Brexit.

Dle původního časového rámce, by v případě, že se VB s EU nedokáže dohodnout na dohodě do podzimu 2018 došlo k tzv. ‚no deal‘ Brexitu. ‚No deal‘ Brexit by v praxi znamenal, že by VB opustila EU bez vyjednané dohody na budoucím uspořádání vztahů. Bilaterální dohody by se musely nově vyjednat, avšak VB by mezitím EU opustila. Zatímco zastánci Brexitu zastávali názor, že by to VB ‚osvobodilo‘ od veškerých evropských struktur, VB by v takovém případě vystoupila, zatímco by ani jedna strana nebyla plně připravena na veškeré následky – miliony občanů a byznysu by zůstaly v chaosu a nejistotě ohledně jejich budoucnosti.

- VB by v případě ‚no deal‘ Brexitu sice z právního hlediska nemusela platit tzv. ‚Divorce Bill‘ (40 – 45 miliard EUR), což by zanechalo velkou trhlinu v společném rozpočtu EU, poškodilo by to však již tak napjaté vztahy a vyloučena by nebyla ani žaloba u Mezinárodního soudního dvoru v Haagu.
- Miliony britských občanů žijících v EU a občanů EU žijících ve VB by teoreticky přes noc ztratili právo na pobyt a podléhali by domácí imigrační politice.
- Na obchod by platila pravidla WTO pro mezinárodní obchod, které by uvalily cla a tarify na zboží ve výši 2-3 % na průmyslové produkty, 10 % na automobily a 20-40 % na zemědělské produkty, britské podniky by zároveň ztratily licence opravňující prodávat své zboží a služby v EU.
- VB by ‚přes noc‘ přestala být členem mnoha evropských regulačních agentur – např. pro letecký a farmaceutický průmysl, což teoreticky znamenalo dočasné přerušení letecké dopravy a importu léků.

Část z výše uvedených příkladů byla čistě teoretická, jelikož obě strany se paralelně s vyjednáváním připravovaly i na variantu ‚no deal‘ Brexitu, jehož obsahem byly základní provizorní dohody pro tento případ. A přestože Theresa May v době vyjednávání uvedla, že je ‚lepší žádná dohoda, než špatná dohoda‘, jednalo o variantu, kterou oba vyjednávací týmy vnímaly jako nejméně vhodné řešení pro obě strany (BBC, 2017c). Dalšími možnostmi v rámci vyjednávání tedy byly ‚hard‘ nebo ‚soft‘ Brexit.

- ‚Hard‘ Brexit by znamenal vystoupení nejen z EU, ale také opuštění jednotného trhu a celní unie. VB by tak musela s EU uzavřít podobnou dohodu o volném obchodu jako Kanada. Tato dohoda by však podléhala mezinárodním zákonům o obchodu pod dohledem Světové obchodní organizace, nikoliv EU. Tuto variantu zastával i původní šéf vyjednávání za britskou stranu David Davis.
- ‚Soft‘ Brexit byla varianta vystoupení EU a nastavení budoucích vzájemných vztahů dle norského modelu. V takovém případě by VB přijala základy evropských zákonů a nadále by měla přístup k jednotnému trhu a celní unii. To by však znamenalo nadále akceptovat pro britskou veřejnost a politiky kontroverzní politiku svobody pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu. VB by však také ztratila možnost rozhodovat o jakýchkoliv změnách v těchto oblastech (Rediker, 2018). V případě Velké Británie však bylo jasné, že ‚norský model‘ bude muset být značně pozměněn, aby jej VB akceptovala.

Původní šef vyjednávání David Davis viděl optimální výsledek vyjednávání druhé fáze v tzv. ‚Canada plus plus plus‘ dohodě – tj. zajištění dohody o volném obchodu bez celních tarifů, která by zahrnovala i služby, avšak bez přístupu k jednotnému trhu, který podléhá poplatkům do společného rozpočtu (BBC, 2017a). Avšak zde vyjednávání narazilo na výsledky první fáze vyjednávání a problematiku Irsko-severoírské hranice. Vzhledem k tomu, že se VB zavázala k neobnovení ‚tvrdé‘ hranice na irském ostrově, byl jedinou kompromisní alternativou ‚soft‘ Brexit a obdoba norského modelu. V opačném případě pak ‚no deal‘ Brexit, čemuž se však obě vyjednávací strany chtěly vyhnout (Rediker, 2018).

3.3 Theresa May’s Brexit Deal

Celkovým výsledkem jednání mezi oběma stranami byla dohoda dne 25. listopadu 2018, označovaná ve Velké Británii jako ‚Theresa May’s Brexit Deal‘, celým názvem *Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community, as endorsed by leaders at a special meeting of the European Council on 25 November 2018*. Přílohou k dohodě byla také nezávazná politická deklarace, která zmiňovala ambice obou stran pro ustanovení budoucích obchodních vztahů, které budou předmětem přechodné fáze po vystoupení VB z EU. Více o možné podobě těchto vztahů lze najít v kapitole 3.6.1.

599stránkový dokument lze rozdělit na tři hlavní oblasti:

- Finanční vyrovnání mezi VB a EU, aby došlo k dodržení dříve odsouhlasených závazků
- Práva občanů EU žijících ve VB a občanů VB žijících v EU po Brexitu
- Mechanismus pro zabránění vytvoření ‚tvrdé‘ hranice mezi Irskem a Severním Irskem

Jak již bylo zmíněno v kapitole 3.1.1., jedním z hlavních problémů dosažení dohody v rámci jednání byla otázka hranice mezi Irskem a Severním Irskem, která se po Brexitu stane hranicí mezi VB a EU. Z důvodu problematických historických vztahů se obě strany snažily vyhnout vytvoření ‚tvrdé‘ hranice. Problémem však byl požadavek VB o vystoupení z jednotného trhu a celní unie EU, což by znamenalo nezbytnost ustanovení ‚tvrdé‘ hranice.

Dle dohody by byl problém hranice mezi Irskem a Severním Irskem vyřešen po uzavření dohody o volném obchodu (FTA, případně její modifikace), kterou obě strany podepíší ve fázi po vystoupení VB z EU (Withdrawal Agreement, 2018). Vzhledem k tomu, že taková dohoda nemusí být vyjednána do konce přechodného období, tj. prosince 2020, trvala EU na zajištění tzv. ‚backstop‘, neboli pojistky do dohody. Tento mechanismus by zabránil vytvoření tvrdé hranice, dokud dohoda o volném obchodu nevstoupí v platnost. VB tento mechanismus dlouhé měsíce odmítala, jelikož by to fakticky znamenalo setrvání Severního Irsku v jednotném trhu a celní unii EU. Na druhou stranu EU odmítla protinávrh VB, že by celé Spojené království mělo de facto zůstat v celní unii EU. A to zejména proto, že vláda VB chtěla od takové dohody odstoupit jednostranně a v době svého výběru, což dle EU nepředstavovalo potřebnou záruku ve formě ‚backstop‘ (Guardian, 2018). Tato pojistka se pak stala předmětem revize v rámci dohody vlády Borise Johnsona.

Řešení zahrnovalo ústupky na obou stranách, EU přijala myšlenku zachování celní unie ve VB v celé její územní celistvosti. Na oplátku však VB souhlasila s tím, že nebude moci celní unii opustit „pokud a dokud“ EU nebude souhlasit s tím, že neexistuje možnost návratu ‚tvrdé‘ hranice mezi Irsko a Severní Irsko. VB zároveň souhlasila s přijutím zvláštního ‚hlubšího‘ celního režimu pro Severní Irsko (který je blíže jednotnému trhu), a tzv. ‚rovných podmínek‘ EU pro celé Spojené království (Withdrawal Agreement, 2018).

Tyto tzv. ‚rovné podmínky‘ adresují obavy zbylých členských států, že faktické členství v celní unii bez závazků vůči pravidlům jednotného trhu by poskytovalo VB nespravedlivou výhodu vůči ostatním. Z toho důvodu EU vyžaduje, aby se Británie řídila

pravidly EU (např. v oblastech státní podpory, hospodářské soutěže, životního prostředí, pracovních podmínek atd.) (Guardian, 2018).

Uzavřená dohoda však nepřesvědčila v britském parlamentu ani jednu stranu. Zastánci tvrdého Brexitu kritizovali vyjednané podmínky odchodu z EU, jelikož je zde potenciál pro to, aby VB byla navždy ‚uvězněna‘ v celní unii, přičemž se nadále bude muset řídit pravidly EU. Poslanci ze Severního Irsku naopak nebyly spokojeni s ‚hlubšími‘ celními režimy, jelikož dle nich porušují rovné podmínky a znevýhodňují Severní Irsko. Poslanci za Labouristickou stranu pak neshledali pravděpodobné, že by dohoda měla podpořit vznik pracovních míst či zajistit ochranu ekonomiky VB (Guardian, 2018).

Celkem třikrát se britské premiérce Therese May nepodařilo zajistit pro tuto dohodu podporu v britském parlamentu. 15. ledna 2019 utrpěla historickou porážku při hlasování v Dolní komoře britského parlamentu, kdy proti dohodě hlasovalo 432 poslanců, pouze 202 bylo pro (Guardian, 2019d). Druhé hlasování proběhlo 12. března, přestože tentokrát bylo proti méně poslanců, dohoda opět nebyla přijata. Proti bylo 391 poslanců, pro pouze 242 (Guardian, 2019e). Pouze den poté pak poslanci hlasovali o odmítnutí ‚no deal‘ Brexitu za jakýchkoliv podmínek, a to v poměru 312 pro vůči 308 proti. Je však nutné zmínit, že toto hlasování nebylo závazné (BBC, 2019b). Třetí a poslední hlasování o přijetí dohody Theresy May proběhlo v den, kdy měla Velká Británie EU opustit, 29. března 2019. Proti bylo 344 poslanců, pro pouze 286 (Guardian, 2019c).

22. března 2019 bylo na základě jednání mezi Theresou May a Donaldem Tuskem rozhodnuto o posunutí termínu Brexitu na 12. dubna 2019, kdy Brexit proběhne s nebo bez přijetí dohody o odstoupení, případně pak VB mohla zažádat o další prodloužení termínu vystoupení z EU. Po nepřijetí dohody ze dne 29. března k tomuto kroku nakonec došlo. V den plánovaného Brexitu 11. dubna 2019 se VB s EU dohodla na prodloužení odchodu z EU na 31. října 2019 (BBC, 2019b). V praxi to znamenalo, že se VB musí účastnit voleb do Evropského parlamentu naplánovaných na 23. – 26. května 2019, jinak odejde z EU k 1. červnu 2019. Zároveň prodloužení termínu Brexitu bylo stanoveno ‚pouze na tak dlouho, jak je to nutné‘ a ‚ne déle než do 31. října‘, aby bylo možné ratifikovat smlouvu o odstoupení od smlouvy (European Council, 2019).

Neúspěch prosazení vyjednané dohody znamenal oznámení rezignace britské premiérky Theresy May dne 7. června 2019. Na uvolněné premiérské křeslo byl konzervativními spolustraníky zvolen 23. července Boris Johnson (Euractiv, 2020).

3.4 Boris Johnson's Brexit Deal

Boris Johnson ihned po svém zvolení prohlásil, že je ochoten prosadit *'no deal'* Brexit, pokud se nepodaří z dohody odstranit irskou pojistku, tzv. *'backstop'*, která podle něj znamenala faktické připojení VB k bezcelní zóně EU na dobu neurčitou. Na *'no deal'* Brexit se tak začaly připravovat obě strany. Johnson trval na odchodu k 31. říjnu, ať již s dohodou nebo bez ní, EU však odmítala revizi dohodnutých podmínek bez předložení alternativy z britské strany (Euractiv, 2020).

Proti odchodu bez dohody připravila opozice (Labouristická strana, Liberální demokraté, Skotská národní strana a Plaid Cymru) návrh zákona, který by dočasně zabránil odchodu bez dohody a posunul termín vystoupení z EU na 31. ledna 2020. Zákon parlamentem prošel a byl podepsán královnou dne 9. září 2020. V zásadě v reakci na to suspendovala britská vláda jednání parlamentu do poloviny října. Tento krok byl však Nejvyšším soudem 24. září vyhlášen jako nezákonný a parlament opět zasedl po dvoutýdenní pauze (Euractiv, 2020).

V následujících týdnech tak obě strany intenzivně vyjednávaly o revizi původní dohody v oblasti irsko-severoírské otázky. K dohodě strany dospěly jen krátce před datem, které by znamenalo vystoupení Velké Británie z EU bez dohody, a to 17. října 2020 (Euractiv, 2020). Obě strany musely udělat kompromis oproti původní dohodě, nicméně na straně VB se jednalo o výrazně vyšší ústupky. Nová dohoda pracuje s pozoruhodným celním systémem pro Severní Irsko, které bude oficiální součástí celního systému Spojeného království, ale zároveň i EU, jelikož jeho celní hranice se nově nachází v Irském moři. Pro upřesnění, v rámci stanoveného systému budou celní orgány VB kontrolovat zboží v britských přístavech před jeho vstupem do Severního Irska. Pokud bude cílem zboží Severní Irsko, nemusí podléhat celním poplatkům. Nicméně v případě, že bude existovat riziko vstupu zboží na jednotný evropský trh, budou se uplatňovat celní poplatky EU. Konkrétní kritéria vymezení rizik budou otázkou jednání v rámci přechodného období. Výhodou tohoto kompromisu je fakt, že na pozemní hranici mezi Severním Irskem a Irskou republikou nevznikne tvrdá hranice a kontroly. Společnosti Severního Irska se budou řídit celními a regulačními pravidly EU a nespádají tedy pod nutnost kontroly (Withdrawal Agreement, 2019). Tzv. *'backstop'* tedy byla nahrazena tzv. *'fullstop'*. Severní Irsko bude právně v celní unii UK, ale prakticky zůstane připojeno k celní unii EU, a to od konce přechodné doby (31. 12. 2020) na další čtyři roky. Hlavní roli na podobu budoucích vztahů

bude mít nově severoirský parlament, který může odhlasovat setrvání připojení k EU, raději než k VB, na další čtyři roky, celkem tedy osm let. Jedná se tedy o další odložení o podobě budoucích vztahů na hranici mezi Severním Irskem a Irskem a mezi VB a EU. Obě strany se však opět zavázaly k tomu, aby se vyhnuly ‚tvrdé‘ hranici a celním kontrolám mezi Severním Irskem a Irskem (Withdrawal Agreement, 2019 & Guardian, 2019a).

Vzhledem k časové tísní však neprošla ratifikace revize dohody britským parlamentem obratem a Boris Johnson byl, ač nesouhlasně, nucen požádat o další odklad Brexitu u Evropské komise. Odklad byl nakonec odsouhlasen všemi členskými státy a stanoven na 31. ledna 2020. (Euractiv, 2020) Ještě před samotnou ratifikací dohody byly vyhlášeny další, již třetí, parlamentní volby, které proběhly dne 12. prosince 2019. Volby vyhrála Konzervativní strana se 43,6 % a získala tak většinu křesel v parlamentu (365 z 650) (BBC, 2019c). Voliči tak vyjádřili souhlas s Borisem Johnsonem v křesle premiéra a jeho vyjednanou dohodou. Nově ustanovená Dolní komora i Horní komora finálně schválily dohodu v předloženém znění dne 22. ledna 2020. O den později ji stvrdila i britská královna. Velká Británie tak dne 31. ledna 2020, přibližně 3,5 roku po vyhlášení výsledku referenda, konečně oficiálně opustila Evropskou Unii. 1. února 2020 začala běžet 11měsíční přechodná lhůta, ve které se bude vyjednávat konkrétní podoba budoucích vztahů mezi VB a EU. V tomto období se VB nadále řídí pravidly a obchodními dohodami EU (BBC, 2020).

3.5 Efekty na instituce Evropské Unie

Přestože je obtížné odhadnout budoucí vývoj odchodu VB z EU a jeho konkrétní dopady na budoucnost integračního procesu, ekonomickou a politickou situaci v EU, lze po vystoupení VB z EU definovat dopady na instituce Evropské unie. Pravidla pro vystoupení členského státu z EU jsou předem stanovena v rámci Lisabonské smlouvy, stejně tak jakým způsobem odchod členského státu ovlivní jednotlivé evropské instituce, jejich složení a fungování.

3.5.1 Evropská komise

Evropská komise v čele s předsedou Jean-Claudem Junckerem, která byla v činnosti po většinu času vyjednávání o Brexitu, byla jmenována v roce 2014 na 5leté funkční období. Tvořilo ji celkem 28 členů (včetně předsedy) a její mandát vypršel 31. října 2019. Za Velkou Británií byl v roce 2014 do komise nominován Jonathan Hill, který měl na starosti agendu Finančních služeb, finanční stability a unii kapitálových trhů. V roce 2016 jej nahradil jako

komisař Julian King, který pod sebe vzal agendu Bezpečnostní unie (Evropská komise, 2019). Původní předpoklad byl, že Julian King 29. března 2019, tj. v den původního naplánovaného odchodu VB z EU, předá svou agendu mezi zbylé eurokomisaře (Economist, 2019). Vzhledem k odložení Brexitu na 31. říjen 2019, tj. na stejný den, kdy stávající komisi vypršel mandát, k předání agendy britského eurokomisaře nedošlo. Při formování nové komise na funkční období 2019–2024 pozice Juliana Kinga zanikla, složení nové komise bylo přizpůsobeno 27 členům a agenda byla adekvátně přerozdělena. Kvůli posunutí Brexitu na 31. ledna 2020 došlo ke zpoždění nástupu nové Komise pod vedením Ursuly von der Leyenové, která svou činnost zahájila až 1. prosince 2019, a to již bez britského komisaře (Euractiv, 2020).

3.5.2 Evropský parlament

V červnu 2018 přijala Evropská rada v čele s Donaldem Tuskem rozhodnutí o složení Evropského parlamentu po volbách v květnu 2019, kterých se VB již neměla účastnit, na období 2019–2024. Nové složení počítalo se snížením počtu poslanců ze 751 na 705. Z celkem 73 volných místech po poslancích Velké Británie bylo 27 z nich přerozděleno, aby lépe proporčně reflektovalo zastoupení členských států. 27 nově alokovaných křesel bylo přerozděleno následovně:

Francie (+5), Španělsko (+5), Itálie (+3), Nizozemí (+3), Irsko (+2), Švédsko (+1), Rakousko (+1), Dánsko (+1), Finsko (+1), Slovensko (+1), Chorvatsko (+1), Estonsko (+1), Polsko (+1) a Rumunsko (+1). Žádný stát nepřijde o žádné křeslo. (European Council, 2018) Komplettní návrh na nové uspořádání Evropského parlamentu v období 2020–2024 je k vidění v příloze č. 1.

V důsledku odložení Brexitu do 31. října 2019 byla však nakonec VB nucena se voleb do Evropského parlamentu, konaných ve dnech 23. – 26. května 2019, zúčastnit. Z toho důvodu složení Evropského parlamentu zůstalo do 31. ledna 2020 na stávajících 751 poslancích a to včetně britského zastoupení.

Výsledky voleb do Evropského parlamentu ve Velké Británii dopadly vítězstvím strany Brexit Party Nigela Farage (strana byla založená v lednu 2019 poslanci UKIP, kteří prosazovali ‚hard‘ Brexit), která obdržela 30,74 % hlasů. Na druhém místě skončili Liberální demokraté s výsledkem 19,74 % hlasů. Dvě historicky největší strany ve Velké Británii – Konzervativní strana a Labouristická strana, utrpěly ve volbách drtivou porážku. Zatímco

Labouristická strana obdržela 14,1 % hlasů, tj. přibližně o 11 % procent méně než ve volbách v roce 2014, vládní Konzervativní strana zaznamenala ještě horší výsledek, když obdržela pouze 9,1 % hlasů, tj. o 14 % méně než v roce 2014 (European Parliament 2019 & BBC 2019a).

Zatímco drtivé vítězství Brexit Party a ztráty vládní Konzervativní strany a opoziční Labouristické strany evokovaly zvyšující se podporu opuštění Evropské unie u občanů Velké Británie, je nutné výsledky analyzovat ve své komplexnosti. K volbám dorazilo 36,9 % Britů, podpora stran prosazující ‚hard‘ Brexit (Brexit Party a UKIP) byla 34,9 % hlasů. Avšak volební výsledek stran podporujících setrvání v EU, tj. Liberální demokraté, Green Party, Change UK, Plaid Cymru a Scottish National Party, byl dohromady 40,4 %. Konzervativní strana a Labouristická strana obdržely 23,2 % hlasů. (Guardian, 2019f) Obě strany jsou ve svém stanovisku vůči Brexitu rozděleny a zatímco ctily výsledky referenda z roku 2016, odmítaly ‚hard‘ Brexit a prosazovaly nalezení kompromisu. Slabé výsledky obou stran (hlavně na straně vládní Konzervativní strany) byly jednoznačnou reakcí voličského elektorátu na neschopnost vyjednat, respektive přijmout, dohodu o podobě Brexitu v květnu 2019.

Výsledky voleb do Evropského parlamentu a roztržičnost politické reprezentace tak odrážely rozdělení společnosti vůči Brexitu, což po dlouhou dobu komplikovalo přijetí dohody o podobě vystoupení z EU v Britském parlamentu. Nelze však tvrdit, že vítězství Brexit Party bylo podporou pro tvrdý Brexit ze strany občanů VB. Nezpochybnitelnou výhodou Brexit Party (a de facto i UKIP) byl jednoznačný postoj k Brexitu a výrazná figura v jejím čele – Nigel Farage. Strany, které podporovaly setrvání v EU či nalezení kompromisu mezi setrváním v EU a tvrdým Brexitem, doplatily na roztržičnost, absenci pevného stanoviska a výrazných osob v jejich čele, které by svůj program obhájili u voličů (Guardian, 2019f). Po odchodu VB z EU svá místa britští poslanci opustili dle původního plánu a došlo k redukci křesel dle výše zmíněného návrhu ze 751 na 705 a redistribuci zbylých mandátů mezi ostatní členské státy. Ve zmíněných 14 zemích pak dojde k doplňkovým volbám (Euronews, 2019).

3.5.3 Rada EU

Rada EU zasedá v 10 různých podobách dle projednávané oblasti politiky. Každou zemi zastupuje ministr, pod kterého v národní vládě spadá projednávaná agenda (Rada EU). Rozhodnutí přijímá Rada EU pomocí tří mechanismů:

- Prostá většina (pro návrh hlasuje 15 z 28 členských států)
- Kvalifikovaná většina (pro návrh hlasuje 55 % členských států, které zastupují alespoň 65 % obyvatelstva EU),
- Jednomyslně (pro návrh jsou všechny členské státy) (Rada EU)

Po Brexitu došlo ke změně v rámci prvních dvou mechanismů hlasování. V rámci prosté většiny došlo ke změně na 14 z 27 členských států potřebných hlasovat pro schválení návrhu. Výraznější změna nastala u principu kvalifikované většiny, primárně co se týče rozložení hlasovacích sil v Radě EU. Standardně se v případě odchodu členského státu relativní vliv ostatních zemí na přijetí rozhodnutí pomocí kvalifikované většiny zvyšuje, naopak v případě nově přistoupivších států se vliv stávajících zemí snižuje. Toto však neplatí vždy, a stejně tomu je i v případě odchodu Velké Británie, jakož to třetí nejlidnatější země EU. Jak dokazuje analýza think tanku *Centre for European Policy Studies*, menší členské země čeká malé navýšení či dokonce ztráta vlivu v rámci hlasování pomocí kvalifikované většiny, zatímco velké členské země svůj vliv poměrně zdatelně navýší (viz přílohy č. 2 a 3) (CEPS, 2016). Tento fenomén může euroskeptikům v menších členských zemích (u kterých půjde o ztrátu vlivu, případně o zvýšení vlivu v rámci jednotek procent) poskytnout další potřebné argumenty ohledně snížení již tak malé váhy jejich hlasu v EU a celkově možnosti vzdorovat větším členským zemím při schvalování politik na celoevropské úrovni.

3.5.4 Evropská rada

V rámci Evropské rady by kromě snížení počtu členských států (zastoupené standardně předsedy vlád) z 28 na 27, nemělo dojít k velkým změnám ve smyslu schvalování ‚závěrů‘⁷ rady. Tomu jest z důvodu faktu, že Evropská rada není legislativním orgánem EU a ‚pouze‘ ‚*vymezuje obecné politické směry a priority EU*‘ (Evropská Rada, 2019). Rozhodovací proces Evropské rady probíhá v drtivé většině případů pomocí konsenzu, v určitých případech lze rozhodnutí přijmout jednomyslně nebo kvalifikovanou většinou (Evropská rada, 2019). V takovém případě by platily nově ustanovená pravidla jako při hlasování v Radě EU (viz kapitolu 3.5.3 Rada EU).

⁷ Slovem závěry se označují dokumenty přijaté během každého zasedání Evropské rady. (Evropská rada, 2019)

3.5.5 Evropský soudní dvůr

Soudní dvůr EU tvoří dva soudy:

- Soudní dvůr⁸ – má 28 členů, z každé členské země jednoho soudce,
- Tribunál⁹ – od roku 2019 má 56 členů, z každé členské země dva soudce.

V případě Soudního dvora, jehož členem byl za VB Christopher Vajda (Soudní dvůr Evropské unie, 2019), došlo k ukončení jeho mandátu s vystoupením VB z EU (Kaczynski, 2019). V případě Tribunálu byl soudcem za VB k 1. říjnu 2015 zvolen Ian Stewart Forrester, jeho mandát vypršel dne 31. ledna 2020 a místo zaniklo (Court of Justice of the European Union, 2020). Původní předpoklad reformy Soudního dvora Evropské unie počítal v roce 2019 s navýšením soudců Tribunálu ze stávajících 47 na 56 (dva soudci za členský stát). Počet soudců se po vystoupení VB z EU a ukončení mandátu soudce Forrestera odrazil na celkovém počtu soudců, reflektujíc pravidlo dvou soudců za členský stát. Počet je aktuálně stanoven na 54 soudců (Kaczynski, 2019).

Větší komplikace v případě Brexitu nastaly v rámci tzv. Generálních advokátů, kteří jsou k dispozici 28 soudcům Soudního dvora a je jich v současné chvíli 11. Počet Generálních advokátů není definován počtem členských států. Šest z nich je z šesti největších členských zemí, pět mandátů rotuje mezi zbývajících členy EU (Kaczynski, 2019). Jedním z Generálních advokátů byla i Eleanor Sharpston z Velké Británie a její mandát měl původně vypršet v říjnu 2021 (Court of Justice of the European Union, 2015). Vzhledem k uskutečnění Brexitu však byl její mandát předčasně ukončen k 31. lednu 2020, její mandát připadl na řeckého kolegu. Sama Sharpston Evropskou unii za předčasné ukončení jejího mandátu zažalovala (Guardian, 2020).

3.6 Ekonomické dopady Brexitu na EU

Podoba budoucích vztahů mezi EU a VB je aktuálně předmětem vyjednávání v rámci přechodné doby, tj. mezi 1. únorem 2020 až 31. prosincem 2020. Přijetí a ratifikace tzv. *„Divorce Bill“* znamenala odmítnutí vystoupení EU bez jakékoliv dohody, což by do uzavření nové bilaterální dohody mělo za následek strukturu vztahů v rámci obecných

⁸ *„Zabývá se žádostmi o rozhodnutí v předběžné otázce, které mu zasílají vnitrostátní soudy, dále pak některými žalobami na neplatnost a odvoláními.“* (Soudní dvůr Evropské Unie, 2019)

⁹ *„Rozhoduje v žalobách na neplatnost podaných jednotlivci, podniky a v některých případech státy EU. V praxi to znamená, že tento soud projednává především případy v oblasti hospodářské soutěže, státní pomoci, obchodu, zemědělství a ochranných známek.“* (Soudní dvůr Evropské Unie, 2019)

pravidel WTO, což by dle analýz byla ekonomicky nejhorší varianta nastavení budoucích vztahů mezi VB a EU. Kapitola níže se tedy zabývá možnostmi, které jsou při vyjednávání aktuálně pravděpodobné – obdoba norského nebo kanadského modelu. Je také nutné zmínit, že v rámci HDP je odchod VB roven odchodu 19 menších členů EU, což zajisté způsobí změny v rozložení ekonomických i politických sil ve společenství (European Parliament, 2018, str. 34). Ekonomická otázka budoucích vztahů je pro Velkou Británii v rámci vyjednávání jednou z těch nejdůležitějších, pro představu, země EU jsou destinací pro 44 % britského exportu (cca 12 % HDP), naopak 53 % importovaného zboží do VB přichází z EU. Celkově je obchod VB s členskými státy EU o 320 % větší než s USA, jejím druhým největším obchodním partnerem (Bugarčić & Simić, 2019, str. 152).

Jednotlivým možnostem o podobě budoucí obchodní spolupráce a shrnutí dopadů jednotlivých scénářů na HDP VB a EU27 se věnují kapitoly 3.6.1. a 3.6.2. níže.

3.6.1 Scénáře ekonomické spolupráce po Brexitu

Přijetí tzv. *‘Divorce Bill’* znamená, že scénáře podoby ekonomické spolupráce mezi VB a EU lze rozdělit na dvě základní kategorie¹⁰.

- 1) Členství v Evropském hospodářském prostoru (*European Economic Area – EEA*) mimo EU, tj. norský/islandský model spolupráce;
- 2) Dohoda o volném obchodu mezi VB a EU, tj. kanadský model spolupráce (European Parliament, 2017)

3.6.1.1 Členství v Evropském hospodářském prostoru (EHP)

Ekonomicky mnohem výhodnější variantou by pro VB bylo setrvání v Evropském hospodářském prostoru mimo struktury EU. Tato varianta je nejbližší současnému *statu quo*, tj. členství v EU (Samson, 2017, s. 165). Takto jsou členy Evropského hospodářského prostoru nečlenské státy EU jako Norsko, Island a Lichtenštejnsko. V případě tohoto scénáře by VB byla členem Evropského jednotného trhu (s nutností závazku ke svobodám pohybu

¹⁰ Přestože scénářů pro finální podobu spolupráce mezi VB a EU existovalo více, záměru VB ohledně vystoupení z Jednotného trhu a celní unie EU a prioritizaci uzavření rozsáhlé dohody o volném obchodu (Comprehensive Free-Trade Agreement) mezi VB a EU počet možností značně omezil. (European Parliament, 2017)

osob¹¹, zboží, kapitálu a služeb), avšak nebyla by nadále členem celní unie EU (European Parliament, 2017). Obdobně jako pod pravidly WTO, jsou stanoveny pravidla negativní integrace (např. zákaz diskriminace), zároveň však EHP zavádí i pozitivní integraci v podobně sekundárního práva EU (European Research Centre for Economic and Financial Governance, 2017, str. 16). Členové EHP musí implementovat veškerá nařízení ze strany EU ohledně Evropského jednotného trhu (primárně v oblastech zaměstnanosti, ochraně spotřebitele a pravidel konkurence), zároveň také přispívají do rozpočtu EU (Samson, 2017, s. 165). Hlavním rozdílem mezi členy EHP a EU je v rámci Evropského jednotného trhu absence Zásady přímého účinku práva EU pro členy EHP¹² (European Research Centre for Economic and Financial Governance, 2017, str. 16).

Možnost VB stát se členem EHP po vystoupení z EU však prakticky skončila po projevu britské premiérky Theresy May ze 17. ledna 2017. V tomto projevu mimo jiné britská premiérka uvedla, že VB nesmí zůstat členem a řídit se pravidly Evropského jednotného trhu, jelikož by to pro VB v praxi znamenalo akceptovat nejen čtyři svobody jím definované (svoboda osob, zboží, kapitálu a služeb), ale být i pod přímým dohledem Evropského soudního dvora, který dohlíží na dodržování pravidel trhu, což bylo dle jejích slov pro VB nepřijatelné (UK Government, 2017). Tento postoj byl v rámci britského politického spektra nadále konzistentní a nelze očekávat, že by se v případě vlády Borise Johnsona změnil. Přestože by tedy zachování přístupu na jednotný evropský trh znamenala pro VB ekonomicky nejlepší variantu (nejmenší ztráty) v porovnání s členstvím VB v EU, nemá tato varianta aktuálně na britské politické scéně de facto podporu. (Bugarcic & Simić, 2019, str. 155).

3.6.1.2 Dohoda o volném obchodu mezi VB a EU, případně její modifikace

S vyjednáváním dohody o volném obchodu (*Free-Trade Agreement* – FTA) počítá návrh dohody, kterou vyjednala britská vláda v čele s Theresou May, i její revidovaná verze vyjednaná vládou Borise Johnsona (více v kapitole 3.3. a 3.4.). FTA (respektive její modifikace) se tedy aktuálně jeví jako nejpravděpodobnější varianta. Konkrétní podoba

¹¹ Je nutné zmínit, že např. Lichtenštejnsko má i v rámci EHP možnost stanovení vlastních kvót na pro pohyb osob z EU. (European Parliament, 2017) Vzhledem k tomu, že jde o jednu z priorit ze strany VB, zřejmě by žádala o podobnou výjimku.

¹² Zásada přímého účinku je princip v rámci Evropského práva, dle kterého lze v určitých případech aplikovat právo EU v rozhodnutí soudů členských států i v situaci, kdy není zpracováno ve vnitrostátním právním řádu (EUR-Lex, 2020).

dohody o volném obchodu mezi VB a EU nebyla součástí vyjednané dohody a bude vyjednána v přechodném období po vystoupení VB z EU. Hlavním důvodem je již zmíněný fakt, že vystoupení z Evropského jednotného trhu a celní unie EU by znamenaly znovuzavedení ‚tvrdé‘ hranice a povinných kontrol mezi Irskou republikou a Severním Irskem. Právě otázka hranic Severního Irsku by měla být vyřešena uzavřením dohody o volném obchodu mezi EU a VB v období přechodné doby vystoupení VB z EU, tj. do prosince 2020. (Guardian, 2019a).

V základním pojetí se FTA řídí pravidly WTO a standardně zahrnuje dohody o snížení cel a tarifů bez možnosti volného pohybu osob (European Parliament, 2017, s. 22). VB by však ráda vyjednala její rozsáhlejší obdobu, tj. *Comprehensive Economic and Trade Agreement* (CETA), jakou vyjednala EU s Kanadou v září 2017 nebo *Deep and Comprehensive Free Trade Area* (DCFTA), jakou vyjednala EU s Ukrajinou, Gruzii a Moldavskem v roce 2016 (European Parliament, 2017, s. 23-4).

CETA stanovuje základní tarifní podmínky FTA, avšak jde nad rámec pravidel WTO v oblastech mobility pracovní síly, vzájemného uznání odborníků, odstranění omezení ve finančních a námořních dopravních službách, otevření trhu veřejných zakázek. V případě Kanady jde CETA podstatně více nad rámec klasické FTA, nicméně nestanovuje závazky sbližování právních předpisů EU a Kanady. Z tohoto důvodu není v současné chvíli relevantní, jelikož VB bude i po vystoupení mít právní rámec Jednotného evropského trhu (European Parliament, 2017, 2017, s. 23).

Oproti tomu DCFTA jde mnohem více do hloubky, a hlavně je právně závazná, charakterizuje nejen ekonomický, ale i politický obsah spolupráce. Stejně jako členství v EHP vede dohoda k přístupu na Jednotný evropský trh a zajišťuje svobodu pohybu zboží, kapitálu a služeb. Svoboda pohybu není v rámci DCFTA zajištěna. Přestože je DCFTA mnohem hlubší v oblasti kooperace mezi EU a ‚třetí‘ zemí, není právně symetrická jako CETA, ale výrazně zvýhodňuje evropské právo, což by pro přijetí ze strany VB bylo překážkou (European Parliament, 2017, s. 24). Preferencí VB zůstává dohoda mezi CETA a DCFTA, která by zahrnovala beztarifní a bezcelní obchod mezi VB a EU s ‚maximálním přístupem‘ k Jednotnému trhu, aniž by VB byla jeho členem (European Parliament, 2017, s. 25).

3.6.2 Ekonomické dopady scénářů

Analýza dlouhodobých ekonomických dopadů vypracována pro Evropský parlament zahrnuje celkem šest rozdílných analýz. Tři z oficiálních zdrojů (OECD, UK Treasury a Netherlands Central Planning Bureau) a tři nezávislé analýzy akademických think tanků (London School of Economics, IFO in Munich a Open Europe in London). Přestože modely všech analýz nemohou obsáhnout veškeré ekonomické dopady Brexitu (jak na VB, tak na EU), soustředí se primárně na dopady na HDP a poskytují konsensus ohledně relativních ekonomických dopadů (European Parliament, 2017, s. 28).

Dle analýzy bude kumulativní dopad Brexitu vůči HDP zemí EU27 do roku 2030 v průměru mezi 0,11 – 0,52 %. Hodnoty jsou rozmezím mezi průměry optimistických a pesimistických scénářů. Pokud se výsledky rozloží, ročně by to znamenalo snížení HDP EU mezi 0,01 – 0,05 %. V rámci celoevropských dopadů na makroekonomické úrovni by tedy dopady Brexitu byly poměrně zanedbatelné. Oproti tomu dopady na VB by byly průměrně mezi 1,31 – 4,21 % HDP (European Parliament, 2017, s. 28-9).

Vzhledem k poměru velikosti ekonomik VB a EU27 (1:5) jsou disproporční výsledky očekávatelné, nicméně z výsledků je evidentní, že dopady na ekonomiku VB nejsou pětinasobné (což by znamenalo přibližně stejné dopady v rámci poměru velikosti ekonomik), ale desetinásobné (European Parliament, 2017, s. 28-9).

Přestože obě strany zavedením tarifních bariér ekonomicky tratí, důvodem pro poměrem nižší dopady na ekonomiku EU27 oproti VB je fakt, že dle ekonomických principů jsou dopady na větší ekonomiky standardně nižší z důvodu větší tržní síly. Zatímco silnější ekonomika EU27 bude schopna udržet cenu vývozu na stávající úrovni a rozdíl v cenách půjde na vrub dovozce, VB bude mimo to muset snížit cenu svých vývozních v rámci zachování konkurenceschopnosti na evropském trhu (European Parliament, 2017, s. 29). V tomto ohledu je však potřeba zmínit, že ekonomické dopady vystoupení VB z EU budou na jednotlivé členské země EU rozdílné. Země EU s největšími obchodními vazbami na VB, jako Irsko nebo Belgie, budou pociťovat vyšší ztráty na HDP, než je průměr pro EU27. Zároveň je nutné zdůraznit, že analýzy pro Evropský parlament zahrnovaly v rámci optimistických scénářů možnost spolupráce na bázi členství VB v EHP, tedy možnost, která je aktuálně již vyloučena. Lze tedy předpokládat, že reálné dopady (ať už v případě FTA/CETA/DCFTA) budou spíše ve středu či blíže k hodnotám pesimistického scénáře.

Je nutné si uvědomit, že o vystoupení z EU nerozhodla populace Velké Británie na základě zpochybnění obecných ekonomických výhod členství v evropském společenství. Analýzy ukazují, že jakýkoliv scénář budoucího uspořádání ekonomických vztahů mezi oběma stranami bude mít za následek propad britské ekonomiky, a to jak v krátkodobém, tak dlouhodobém horizontu. Hlavním důvodem však namísto ekonomických výhod členství v EU byla snaha znovuzískání ztracené suverenity a nezávislosti v rámci tvorby politických a ekonomických rozhodnutí na britských ostrovech. Přesto, že směr debaty z velké části určovala otázka suverenity, samotná kampaň před referendem zásadně ovlivnila výsledek referenda, při jehož konání nebyli občané dostatečně informováni o reálných dopadech Brexitu na ekonomiku, v některých případech dokonce byly informováni mylně.

3.7 Proces evropské integrace po odchodu VB

Kapitola 2. poskytuje zhodnocení historického kontextu vztahů a členství VB v EU. Brexit je v tomto ohledu do jisté míry pouze logickým vyústěním dlouhodobého euroskepticismu ve VB. Současná, více než 20letá, kampaň za vystoupení z EU pak začala s podepsáním Maastrichtské smlouvy v roce 1993, která vytvořila Evropský jednotný trh. (Samson, 2017, s. 175).

3.7.1 Rozpad společenství?

Krátce po vyhlášení výsledku referenda o vystoupení VB z EU vyvstala ve veřejné debatě otázka, zdali odstředivé síly vůči v EU v dalších členských zemích budou sílit a zahájí vlnu odchodů členů z EU. Hlavním cílem EU a jejich lídrů bylo zajistit, aby se tak nestalo. V krátkodobém horizontu se jim podařilo předejít vzniku dalších reálně hrozících odchodů z Evropského společenství. Navzdory prvotnímu šoku ohledně budoucího směřování EU Brexit paradoxně zajistil zahájení debaty ohledně dlouhodobých cílů EU a stavu integrace, jedním vyústěním této debaty byla tzv. Bílá kniha vydaná Evropskou komisí, která představovala scénáře nejen zavázání se k hlubší integraci, ale také debatu ohledně návratu k integraci pouze k Evropskému jednotnému trhu jako hlavnímu cíli EU. (Samson, 2017, s. 182) V takovém případě by došlo k regresi integrace hlavně v oblastech politické a sociální kooperace, naopak hlavní důraz by byl opět kladen na ekonomickou složku spolupráce (Bílá kniha, 2017, str. 18).

Přestože se po vyhlášení výsledku referenda začaly množit obavy, že další státy EU budou chtít VB následovat a také opustit Evropskou unii, tzv. spuštění dominového efektu

vedoucí ke kompletní dezintegraci společenství je v současné chvíli nepravděpodobné. Zvláště pak, že by tuto situaci zapříčilo samotné vystoupení VB z EU. Důvodem pro to není sentiment ohledně bezchybného fungování evropského společenství, nýbrž znalost kontextu členství VB v EU, jež je popsána v předchozích kapitolách, a současný vývoj v rámci vyjednávání o podobě odchodu z EU. VB se dlouhodobě vlastními politickými rozhodnutími na území EU odtrhávala od zbytku kontinentu pomocí častých *opt-outs*, což znamená, že v některých oblastech dojde pouze ke kosmetickým změnám. Nejdůležitějším prvkem pro zmírnění dopadů vystoupení VB z EU (nikoliv její dezintegraci) znamenala ratifikace dohody o vystoupení na půdě britského parlamentu (European Parliament, 2018, str. 35).

Mnohem větší výzvou pro EU27 do budoucna nebude dle Evropské komise Brexit, nýbrž kontinuálně klesající podíl EU na světové populaci (1960 cca 11 %, 2015 cca 6 %), což může znamenat marginálnější roli společenství ve světové politice. S tím souvisí i fakt, že Evropané budou v roce 2030 nejstarší na světě (věkový medián dosáhne 45 let, zatímco pro Severní Ameriku bude na 40 letech, pro Asii na 35 letech a pro Afriku na 21 letech). Kromě toho bude EU muset bojovat proti klesajícímu podílu EU na globálním HDP (2004 cca 26 %, 2015 cca 22 %)¹³ (Bílá kniha, 2017, str. 8-10). Faktem zůstává, že odchod VB, jakožto třetí největší země EU, ze společenství tyto výzvy pro EU27 ještě ztíží.

3.7.2 Hlubší integrace?

Jak uvádí analýza dopadů Brexitu na evropskou integraci vypracovaná pro Evropský parlament, přestože je nepravděpodobné, že by odchod VB ze společenství měl za následek celkovou desintegraci EU, otázky ohledně fundamentálního fungování a směřování EU přetrvávají (European Parliament, 2018, str. 34).

A přestože euroskeptické nálady ukázaly v posledních dvou letech snižující se tendence napříč členskými státy EU (European Commission, 2018), reforma EU a diskuze o podobě budoucí integrace je po Brexitu pro národní lídry poměrně ožehavé téma, které může zapříčinit hlasy po vypsání referenda o setrvání v EU i v dalších členských státech. Dosud však žádný ze členských států EU27 nerozhodl VB následovat, což reflektuje dlouhodobý závazek k evropské integraci ve zbytku členských států EU27 (European Parliament, 2018, str. 36-7).

¹³ Pro oba roky, tj. 2004 a 2015 jsou uvedeny o hodnoty států EU27, tj. bez Velké Británie.

Přesto je nezbytné se budoucností evropského integračního procesu zabývat, jelikož po dlouhé době stojí na křižovatce o podobě své budoucnosti. Z toho důvodu připravila Evropská komise v březnu roku 2017 dokument zvaný Bílá kniha, která má za cíl nastavit směřování a vizi EU27 po *odchodu* Velké Británie do roku 2025. Dokument představuje pět možných scénářů budoucího směřování EU. Je nutné zmínit, že jednotlivé scénáře nejsou vzájemně vylučující a jejich jednotlivé části se mohou implementovat zároveň (Bílá kniha, 2017, str. 15)

- 1) Pokračování v dosavadní praxi
- 2) Pouze jednotný trh
- 3) Státy, které chtějí, dělají více
- 4) Dělat méně, zato efektivněji
- 5) Dělat mnohem více společně

Hypotetické scénáře představené v Bílé knize je nutné analyzovat, jelikož predikace je užitečný nástroj nejen ve snaze definovat možné budoucnosti, ale zároveň stanovení souboru možných cílů může vést k vytvoření dané budoucnosti. Formulace predikcí tak spoluvytváří možnosti budoucího vývoje (Moskal, 2018, str. 30).

3.7.2.1 Pokračování v dosavadní praxi

V tomto případě by se EU soustředila na splnění dosavadního programu v duchu programu ‚Nový začátek pro Evropu‘ z roku 2014. V praxi to znamená důraz na:

- vytváření pracovních míst,
- posilování jednotného trhu,
- investice do digitalizace a energetiky,
- rozvoj kapitálových trhů,
- udržitelnost veřejných financí
- finanční stabilita,
- boj proti terorismu,
- prohlubování ve společné obraně
- posilování správy vnějších hranic

Výhodou je, že akční program byl všemi státy již schválen. Zkušenosti s migrační krizí a odchod VB z EU však znesnadnily snahu o jednotný postup v některých oblastech. Výsledky se tedy mohou od stanovených cílů poměrně lišit (Bílá kniha, 2017, str. 16).

Na druhou stranu, VB byla největším oponentem europeizace a financování možné společné armády. Zároveň by absence nutnosti implementace unijního práva do unikátního obecného práva VB mohla mít v ideálním scénáři za následek rychlejší legislativní reformy (Moskal, 2018, str. 31). Tendence zachování statutu quo jsou evidentní hlavně v severských státech EU (VoteWatch, 2017). Naopak vzhledem k aktuálnímu dění ve spíše euroskeptických státech východní Evropy (Česká republika, Polsko a Maďarsko) nelze očekávat, že vystoupení VB z EU bude znamenat jednotný přístup v rámci integrace. Vzhledem k proběhnutším krizím se mnohé členské státy stále více zaměřují nazpět ke svým národním zájmům, uvedený scénář tedy nepředstavuje příliš efektivní dlouhodobé řešení problémů EU, které se vyznačují sníženou mírou kooperace mezi členskými státy v období krize a jejich postojem (Moskal, 2018, str. 31).

3.7.2.2 Pouze jednotný trh

V případě absence společného postupu v oblasti migrace, obrany nebo bezpečnosti by se EU27 mohla vydat „zpět“ k zaměření se pouze na oblast ekonomické kooperace a další prohlubování jednotného trhu. V praxi by to znamenalo, že spolupráce v oblastech mimo jednotný trh by se mezi státy řešily na bilaterální úrovni (Bílá kniha, 2017, str. 18). Konkrétně by se EU zaměřila na zachování a zlepšení stávajících pěti svobod (zboží, služeb, osob, kapitálu a dat), aniž by došlo k zásahům do národní suverenity členských států na politické úrovni. Jednalo by se tedy o desintegraci ve všech ostatních oblastech a krok zpět v rámci evropské integrace (Moskal, 2018, str. 31).

Nevýhodou v tomto případě je omezená spolupráce a znovu rostoucí rozdíly mezi státy, což značně zvyšuje zranitelnost účastníků v případě nové krize. Zároveň by se marginalizovala role EU27 na mezinárodní scéně, jelikož by nebyla jako celek zastoupena na řadě mezinárodních fór a jednání, zároveň by chyběl jednotný postoj Evropy (Bílá kniha, 2017, str. 18).

Tento scénář je jediným z představených scénářů, který předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker veřejně odmítl. Jeho postoj potvrzuje mnoho akademiků a politiků, podle kterých se jedná o nejméně pravděpodobný a zároveň velmi nežádoucí scénář v rámci Bílé knihy. Hlavní politické síly v EU nadále podporují Schengenský prostor a opakovaně hlasovaly proti tomu, že by kompetence ochrany vnitřních hranic členských zemí měla být navrácena zpět na národní úroveň (VoteWatch, 2017).

3.7.2.3 Státy, které chtějí, dělají více

Scénář, který je často označován za tzv. ‚vícerychlostní integraci‘. Jak popisuje Frank Schimmelfennig, jedná se v praxi o tzv. diferencovanou integraci (*differentiated integration*), neboli proces nerovnoměrné integrace členských států. Zatímco celkově se integrace zvyšuje, ne všechny státy se rovnoměrně podílejí na integraci (Schimmelfennig, 2018, str. 4). Současná podoba EU27 by zůstala zachována, nicméně státy, které by projevíly vůli a iniciativu spolupráce v dalších oblastech (např. obrana, migrace, sociální politika, daně) mohou v těchto koalicích spolupracovat nad rámec současné integrace. (Bílá kniha, 2017, str. 20). Rozdílná integrace by umožnila rychlejší a efektivnější spolupráci v požadovaných oblastech, zároveň by pro řadu členských států představovala nové možnosti spolupráce (Moskal, 2018, str. 32).

Výhodou je, že stávající jednotu EU zůstane zachována. Ve více integrovaných státech se také snižuje rozdíl mezi očekáváním a realitou politik EU. Problémem by se však staly odlišná práva občanů EU na základě toho, zda žijí nebo nežijí ve více integrované zemi. (Bílá kniha, 2017, str. 20). Lze také argumentovat, že rozdíly mezi více a méně integrovanými členskými státy by postupem času stále více rostly, zatímco původní integrační proces měl změny mezi členskými státy postupně stále více snižovat (Moskal, 2018, str. 32).

Pokud jde o již zmíněné oblasti harmonizace eurozóny, daňových politik nebo vojenské spolupráce, jsou členské státy velmi rozděleny, což podporuje scénář ‚vícerychlostní‘ Evropy. Dalším důležitým bodem pro možnost reálného uplatnění tohoto principu je fakt, že Francie i Německo jej oficiálně podporují (VoteWatch, 2017). Tento fakt nelze podceňovat, jelikož opozice (kterou VB vůči Francii a Německu v rámci hlubší integrace často byla) bude po vystoupení VB z EU ještě ve slabší pozici. Hlavními odpůrci vícerychlostní Evropy jsou státy Visegrádské čtyřky, rezervovaně se k ní staví i Finsko a Rakousko. Lze však argumentovat, že obdobný budoucí vývoj integrace je velmi reálný a poměrně jednoduše dosažitelný. Na druhou stranu může tento vývoj znamenat vznik selektivní solidarity mezi členskými státy, která přispěje dalšímu dělení a prohloubí frustraci z EU v některých členských státech (Moskal, 2018, str. 32). Bílá kniha Evropské komise i z toho důvodu varuje a uvádí, že vícerychlostní Evropa pravděpodobně vyústí v komplikovanou situaci, kdy by existovaly různé kombinace spolupráce pro jednotlivé otázky (VoteWatch, 2017). Stoupající vliv Německa v rámci EU, který se ještě zvýšil

po odchodu VB, na úkor dalších zemí, a to včetně velkých členských států jako je Francie nebo Itálie, však i v tomto scénáři bude nadále růst. I v případě vícerychlostní Evropy by tak došlo k asymetrickému rozdělení politických sil v rámci společenství, což stojí v opozici proti původním ideálům, na kterých byla EU založena (Czech & Krakowiak, 2019, str. 593).

3.7.2.4 Dělat méně, zato efektivněji

V rámci této strategie by se EU27 zaměřila na vybrané oblasti politiky, na kterých by intenzivně státy spolupracovaly, zatímco v jiných oblastech by spolupráce nebyla tak aktivní. Základem tohoto modelu je prioritizace politik a vytvoření dokonalejších nástrojů pro uplatňování efektivních rozhodnutí (obdobně fungují již politiky hospodářské soutěže nebo bankovního dohledu).

Výhodou je lepší sladění slibů, očekávání a výsledků a také jasnější rozdělení pravomocí mezi EU27 a národními státy – oddělení vnitrostátní a nadnárodní úrovně. Hlavním problémem této strategie by však bylo dosažení domluvy států EU27 na oblastech, které by měly být prioritizovány a které naopak přenechány zpět státům (Bílá kniha, 2017, str. 22).

Tento scénář je populární hlavně ve státech Visegrádské čtyřky, tj. V4 (ČR, Slovensko, Polsko, Maďarsko). Státy V4 požadují více integrace v konkrétních oblastech (jako např. jednotný trh a bezpečnost), zatímco v jiných otázkách jako zaměstnanost nebo sociální politika jsou státy V4 rozdělené. Nedostatek konsenzu v okrajových politikách podporuje scénář zaměřený se na kritické otázky, ve kterých je prostor pro zefektivnění evropských politik (VoteWatch, 2017). Přestože by tento scénář potenciálně pomohl k vytvoření více koherentního a funkčního společenství, není příliš reálný. Hlavním problémem je již zmíněná dohoda mezi 27 členskými státy ohledně prioritizace oblastí spolupráce a její následnou míru. Druhou překážkou je fakt, že současná vzájemná závislost států a neustálý vývoj na globální úrovni neumožňuje jednoduše separovat oblasti spolupráce a očekávat pozitivní vývoj, aniž by došlo ke spolupráci v oblastech jiných (Moskal, 2018, str. 32).

3.7.2.5 Dělat mnohem více společně

Poslední, spíše idealistický, scénář počítá s přesunem dalších pravomocí z národní na nadnárodní úroveň, tj. zintenzivnění spolupráce ve všech oblastech, posílení eurozóny,

vytvoření jednotné obranné unie, boj proti změně klimatu, společný přístup proti migraci, dokončení jednotného trhu atd.

Výhodou tohoto scénáře by byl rychlejší, efektivnější a flexibilnější rozhodovací proces na nadnárodní úrovni na vzniklé krize, jednotné vystupování na mezinárodní úrovni, více práv občanů plynoucí přímo z EU. Hlavní nevýhodou, zvláště v současné době, je, že značná část populace EU je již nyní proti dalšímu přebírání dalším kompetencí ze strany států na nadnárodní úroveň (Bílá kniha, 2017, str. 24).

Pro tento scénář, který předseda Evropské komise naopak veřejně podpořil, není v současné politické situaci napříč EU dostatečná podpora. Pomineme-li vysokou míru euroskepticismu mezi obyvateli některých členských států jako případnou překážku, jsou proti podobnému scénáři otevřeně v opozici i vlády v Polsku a Maďarsku (Moskal, 2018, str. 33). Nereálnost návrhu dokládá i fakt, že proti těsnější celoevropské integraci jsou i jindy pro-evropské strany jako např. německá CDU (VoteWatch, 2017).

3.7.3 Rozdělená Evropa?

Ihned po zveřejnění Bílé knihy o budoucnosti Evropy se zrodila debata o představených scénářích a budoucím směřování Evropy. Lze však argumentovat, že aktuální situace další hlubší integraci spíše nenapomáhá. Krize poslední dekády, ať už finanční nebo migrační, a způsob, jakým je Evropská unie řešila, byl pro řadu voličů kontroverzní. Krize a reakce evropských politiků měly v řadě členských států za následek posílení národních tendencí oproti společným evropským hodnotám, tudíž prointegrační hlasy jsou aktuálně spíše v menšině. Zároveň lze pozorovat návrat ke geopolitické rivalitě v oblasti Evropy. USA pod aktuální administrativou zaujímá spíše chladný vztah k EU, zatímco Rusko využívá dostupné prostředky k vedení hybridní války vůči státům EU a snaží se zpřetrhat kladné vazby mezi členskými státy. Mezitím se hlavním hlasem a tažnou silou EU v období krizí stává, nejen ekonomicky, ale i politicky, Německo. Což může přispět k disbalanci politických sil v rámci EU a zvýšení euroskeptických tendencí v některých členských státech. Na druhou stranu desintegrace EU dle řady akademiků aktuálně nehrozí, a to, dokud bude EU úspěšně plnit své hlavní funkce v oblasti ekonomiky a evropské společnosti – konkrétně jde o ekonomickou bezpečnost a stabilitu a zvýšení sociálního blahobytu (Czech & Krakowiak, 2019, str. 594-5).

Server VoteWatch, který dlouhodobě analyzuje evropskou politiku na základě analýzy politických vyjádření rozdělil členské státy EU na tři kategorie, dle jejich preferencí:

- Státy západní Evropy (lze mezi ně zahrnout státy Beneluxu, Francie, Německo, Španělska, Rakouska, ale i Itálie), které jsou mnohem více nakloněné vytvoření vícerychlostní Evropy s různými stupni integrace. Tyto státy by tak mohly dát integraci nový směr v oblasti harmonizace daní, fiskálních politik a vojenské spolupráce;
- Státy střední a východní Evropy (lze mezi ně zahrnout hlavně ČR, Polsko, Slovensko, Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko a Chorvatsko), které by podporovaly zaměření na obranu, bezpečnost a méně harmonizace v oblastech ekonomických otázek;
- Severské státy (hlavně Švédsko, Dánsko), které jsou obezřetné vůči oběma směrům a zdají se být ochotné udržet status quo (VoteWatch, 2017).

Z toho vyplývá, že dominantními scénáři pro budoucí vývoj EU pro Brexitu jsou *Státy, které chtějí, dělají více, Dělat méně, zato efektivněji, Pokračování v dosavadní praxi*. Přestože není jednoduché predikovat jednu z uvedených cest (a vzhledem k faktu, že může jít o mix více scénářů), lze argumentovat, že aktuálně se nejvíce pravděpodobnými, a hlavně dosažitelnými scénáři zdají být zachování statu quo a *„Státy, které chtějí, dělají více“*, případně mix těchto scénářů, vzhledem k aktuálním postojům členských států vůči Evropské Unii (Moskal, 2018, str. 34). Jak již bylo zmíněno výše, vzhledem k aktuálním náladám v řadě členských států v reakci na způsob vypořádání se s krizemi (finanční a migrační) poslední dekády však nelze očekávat hlubší integraci na celoevropské úrovni.

3.7.4 Vývoj v rámci současných teorií evropské integrace

Vrátíme-li se zpět k teoriím evropské integrace představených v úvodu práce a aplikujeme je na případ Brexitu, pomohou nám na Brexit nahlédnout jinou perspektivou, nežli pouze pochopením historického kontextu a vývojem vztahů mezi oběma stranami. Zároveň nám mohou pomoci identifikovat důvody podpory pro dva nejpravděpodobnější scénáře budoucího vývoje evropské integrace.

3.7.4.1 Liberální intergovernmentalismus

Přestože byl Brexit dle autora liberálního intergovernmentalismu Andrewa Moravcsika nepravděpodobná varianta vývoje vztahů mezi VB a EU (Euractiv, 2017), jde

optikou samotné teorie liberálního intergovernmentalismu o logický vedlejší jev, který je konzistentní s dvěma jeho hlavními premisami. To znamená, že evropská integrace je závislá na výhodách spolupráce zprostředkované mezivládním vyjednáváním, zároveň však mezivládní vyjednávání nezávisí na výsledcích referenda, nýbrž na ekonomických zájmech, relativní moci a důvěryhodných závazcích (Hooghe & Marks, 2019). Moravcsik zároveň Brexit přirovnává k tzv. *Kubaki* – historickému japonskému divadelnímu umění, které pracuje s maskami a iluzí. Brexit lze tedy z výše uvedených důvodů považovat za ‚iluzorní‘ jev, ovlivňující primárně domácí politiku Velké Británie, zatímco dopady zrušení reálného přidružení k Evropské Unii zůstávají nízké (Moravcsik, 2016, str. 1-2).

Dle Moravcsika i v případě Brexitu zůstane VB buď to přidruženým členem EU, nebo členem EFTA, nebo vyjedná dohodu o bilaterální kooperaci s EU (Euractiv, 2017). To ve velké míře koresponduje s popsány scénáři popsány v kapitole 3.4. Dle autora liberálního intergovernmentalismu však v každém případě zůstane přibližně 90 % politik stejných a půjde pouze o kosmetický efekt, který bude mít na VB výraznější vliv, než jaký bude mít na EU (Euractiv, 2017).

Argumentace pro takovou interpretaci je podpořena analýzou politického jednání po referendu z roku 2016. Funkční přínosy ekonomické integrace dávají Velké Británii i EU společný zájem na zachování členství VB v rámci jednotného trhu se zbožím a službami (nikoliv však osob). Jednání jsou v tomto případě však značně asymetrická. Zatímco členský stát může využít dostupný vliv v případě jednomyslného hlasování k tomu, aby získal tzv. *opt-out* z navrhované reformy v rámci EU, jeho vliv se rapidně snižuje při snaze vyjednat případné výjimky z pravidel upravujících odchod státu z EU. Tyto podmínky vyžadují souhlas všech zbývajících členských států spolu s Evropským parlamentem. Velká Británie je v tomto případě jednoznačně ve slabší vyjednávací pozici, jelikož může oproti EU ztratit mnohem více, což EU logicky dává v rámci vyjednávání silnější vyjednávací pozici s menším prospektem relativních ztrát pro EU jako celek (Hooghe & Marks, 2019). To lze explicitně doložit komparací předpokládaných dopadů Brexitu na ekonomiku EU, oproti dopadům na ekonomiku VB. Jak dokládá kapitola 3.5.2., ekonomické dopady zasáhnou VB mnohem více než EU. Očekávaným výsledkem vyjednávání o Brexitu dle liberálního intergovernmentalismu je, že se VB bude snažit o co nejširší setrvání v rámci jednotného trhu, ale symbolicky si získá zpět svou suverenitu tím, že se formálně od struktur EU oddělí (Hooghe & Marks, 2019).

Pohled teoretického přístupu podporují i jednání mezi EU a VB. Vyjednaná dohoda mezi vládou Theresy May a zástupci EU je kompromisem mezi setrváním v EU a kompletním vystoupením ze společenství, to samé platí o její revidované verzi kabinetem Borise Johnsona. VB by se v řadě oblastí nadále musela řídit nařízeními a pravidly EU, zatímco oficiálně bude stát mimo EU. I z pohledu vyjednávání bylo patrné, že VB zaujímala slabší vyjednávací pozici, což ještě více podtrhl fakt, že zbývající členské státy byly dosud schopny držet jednotné stanovisko v rámci vyjednávání, čímž VB nedávaly prostor pro kladení možných požadavků a dalších ústupků.

V rámci budoucího vývoje evropské integrace, ať už půjde o efektivizaci současného fungování společenství, rozšíření kooperace v určitých oblastech, či zachování statusu quo, bude dle liberálního intergovernmentalismu záviset na poměru výhod a nevýhod jednotlivých členů při zvažování budoucího směřování. Za předpokladu racionálního jednání aktérů, na což zvyšují šance evropské instituce a jejich sankční a kontrolní mechanismy, budou preferovat variantu, která maximalizuje jejich užitek. Podobně jako v případě Brexitu však velká role připadne domácím sociálním skupinám jednotlivých aktérů, které definují jeho preference. A zatímco ve státech západní Evropy převládá stále upřednostnění ekonomických a sociálních zájmů před zájmy bezpečnostními, ve státech východní Evropy začíná být situace opačná (VoteWatch, 2017).

Právě z toho důvodu se jeví scénář ‚víceúrovňové‘ integrace jako nejpravděpodobnější varianta. A to i z důvodu, že relativní moc západních států se vystoupením VB z EU ještě zvýší, což ji při vyjednávání postaví do silnější pozice. Kromě diferenciací priorit států západní Evropy (harmonizace daní a hlubší fiskální integrace) oproti státům východní Evropy (otázky obrany a bezpečnosti), za tvrzením stojí i fakt, že oproti státům východní Evropy nemají zájem na snížení integrace v již integrovaných oblastech, jako by tomu bylo v případě scénáře ‚*Dělat méně, zato efektivněji*‘. Omezení teorie intergovernmentálního liberalismu lze najít v jejím jádru, jelikož předpokládá racionální jednání aktérů v rámci domácího politického prostoru jednotlivých členských států, nereflektuje rostoucí vliv euroskeptických stran a jejich vliv na domácí politické prostředí. Jak je možné vidět na debatě ohledně Brexitu, racionální reflexe výhod a nevýhod členství v VB v EU byla téměř kompletně upozaděna debatou ohledně identity ostrovního království. Zároveň byla debata ovlivněna značnou dezinformační kampaní ze strany zastánců odchodu VB z EU.

3.7.4.2 Sociální konstruktivismus

Jak bylo zmíněno v kapitole 1.1. konstruktivismus nepřináší jednotnou teorii evropské integrace, nýbrž při vysvětlení mezivládních politických vztahů vychází z norem a identity aktérů, které ovlivňují jejich vzorce chování. Sociální realita, tj. vytváření norem a sociálních struktur je konstruována vzájemnou interakcí a chování aktérů je závislé na interpretaci reality. Zatímco prvotní impuls pro evropskou integraci a založení evropských institucí vycházel z liberalistického impulsu, konstruktivisté naznačují, že Brexit – rozhodnutí učiněné zčásti ve jménu autonomie a nezávislosti, vede k zvážení, zdali sociální konstruktivismus nezačal v evropské politice převažovat (Galeeva, 2016).

Lze argumentovat, že po největším rozšíření EU v roce 2004 došlo ke krizi konstruktivistického přístupu v EU rámci kolektivní identity, která je závislá na podobnosti. Nejnovější členové se od stávajících členů vyvíjeli velmi odlišně a jejich kultury a historické dědictví jsou v kontrastu s kulturami zakládajících států, a těch které se připojily v 70. a 80. letech. V takovém případě by byla liberální interpretace pro vysvětlení jednoznačně vhodnější, jelikož z jejího pohledu stojí úloha EU na zajištění mírové soudržnosti a spolupráce mezi státy se značnými rozdíly a prioritami. Konstruktivistická interpretace v tomto případě nicméně stojí na faktu, že i když někteří členové z této spolupráce těží, zástupci z jiných států začali protestovat proti tomu, že je jejich identita ohrožena a vyjádřili znepokojení nad budoucím rozvojem svých zemí (Galeeva, 2016). Taková interpretace reality a krize identity je patrná na případě Spojeného království, zvláště vezmeme-li v úvahu vzrůstající opozici vůči volnému pohybu osob do VB, což bylo nejen jedním ze stěžejních bodů kampaně před samotným referendem, ale i v rámci následného vyjednávání o podobě budoucí spolupráce mezi VB a EU. Naopak ekonomická stránka členství VB v EU byla v kampani s porovnáním otázek britské identity víceméně upozaděna.

Sociální konstruktivismus a jeho otázka identity a interpretace reality může být v tomto případě aplikována i na další členské státy EU, jako např. Maďarsko či Francie a vzestup nacionalistických hnutí a nálad v obou společnostech. Konstruktivisté argumentují, že úspěšná mezinárodní organizace slučující národy s tak odlišnými identitami, kulturními charakteristikami a historií, která by podnítila kooperaci a rozvoj na liberálních základech je dlouhodobě neudržitelný koncept, což potvrzují na případě Brexitu (Galeeva, 2016).

Na druhou stranu lze v tomto případě argumentovat, že v případě úplného rozložení evropského společenství, nevyhnutelně přijde opět moment, kdy mezi sebou státy začnou

znovu kooperovat. Z konstruktivistického hlediska tak dává smysl vytvoření několika odlišných uskupení založených na sdílených idejích a historických zkušenostech. Evidentní linií v případě sdílené identity je rozdělení na západní Evropu a východní Evropu (primárně postkomunistické země), které by utvořily dvě samostatné jednotky. Problémem v takovém případě je ekonomická zaostalost států východní Evropy, kde benefity takového uskupení jsou v porovnání s členstvím v EU téměř bezvýznamné. Z toho důvodu lze očekávat jejich snahu o setrvání v Evropské Unii. Tyto důvody opět podporují scénář ‚vícerychlostní‘ Evropy, kdy tyto státy budou nadále profitovat z ekonomických struktur Evropské unie, nevzdají se však (pokud nechtějí) další suverenity a ve snaze ochrany vlastní (či sdílené) identity nadále neprohlubují spolupráci v dalších oblastech (např. společná obrana, migrace, sociální politika).

3.7.4.3 Postfunkcionalismus

Vzhledem k absenci obecné teorie evropské integrace můžeme Brexit analyzovat i pomocí postfunkcionalismu, který staví do popředí své teorie kromě identity (jako je tomu v případě sociálního konstruktivismu) také roli mas, zvláště v domácím politickém prostoru. Dle Franka Schimmelfenniga byly motivace zastánců Brexitu v souladu s teorií postfunkcionalismu vzhledem k jejich obavám o zachování (silné) národní suverenity a identity – otázka imigrace – což již v průběhu členství VB v EU pramenilo k mnoha vyjednáváním o podobě členství a *opt-outs* pro VB (Schimmelfennig, 2018, str. 3).

Autor argumentuje, že do léta 2017 chování VB vycházelo z postfunkcionalistické logiky, nicméně vzhledem ke slabší vyjednávací pozici jako odcházejícího člena, musela VB následně přistoupit na kompromisy a požadavky EU při vyjednávání o podmínkách opuštění evropského společenství. Nejedná se zároveň o čistou desintegraci v pravém slova smyslu, nýbrž diferenciovanou desintegraci (*differentiated desintegration*), jelikož vyjednávání o podobě Brexitu neslouží jako obecná náprava aktuální podoby evropské integrace, ale desintegrační proces se týká pouze a výhradně Spojeného království (Schimmelfennig, 2018, str. 3-4).

Jakým způsobem se však původní diferenciovaná integrace změnila v případě VB na diferenciovanou desintegraci? Postfunkcionalismus to přičítá zpolitizování procesu integrace, kde se těžiště rozhodovací role mění ze zájmových skupin a národních vlád (jako je tomu v případě integovernmentalismu) na politickou masu, tj. domácí voliče, kde identita

zaujímá jednu z hlavních rolí (Hooge & Marks, 2008, str. 9). Schimmelfennig argumentuje, že zájem o desintegraci vzrůstá v následujících případech:

- integrace zasáhne oblasti spojené s národní identitou (např. migrace)
- vzrůst popularity euroskeptických politických stran (např. UKIP)
- dostupnost referenda k otázkám evropské integrace

V rámci vyjednávání o podobě desintegrace pak hrají roli tři hlavní faktory:

- vzdálenost od *statutu quo*
- role nadnárodních institucí
- materiální vyjednávací síla

Při vyjednávání se tak integrované státy stávají ochránci *statutu quo*, který se odcházející stát snaží narušit. Nadnárodní instituce, které jsou při vyjednávání o prohloubení integrace slabší, jsou naopak v procesu desintegrace v silnější pozici vzhledem k tomu, že jsou již etablované a pracují s vytvořenými a platnými pravidly. Zároveň stát snažící se o desintegraci má často menší materiální vyjednávací sílu nežli jeho opozice. Tržní a ekonomická síla jednoho či pár členů je v porovnání se celou EU značně nižší, zároveň přístup na jednotný evropský trh ve většině případů převyšuje výhody alternativních dohod. Z toho důvodu je tak náchylnější na přijetí ústupků a požadavků ze strany silnějšího aktéra (Schimmelfennig, 2018, str. 8-9).

Výše uvedené faktory pro desintegraci, ale i následné vyjednávání o podobě budoucích vztahů mezi státem s desintegračními tendencemi a EU, lze jednoznačně aplikovat na případ Brexitu. V tomto ohledu přináší postfunkcionalistická teorie důležitý pohled na změnu hlavního aktéra evropské integrace z národních vlád a zájmových skupin na domácí masu a národní identitu, a to hlavně v případě Velké Británie. Přihlédneme-li k nárůstu popularity euroskeptických stran a stranických frakcí ve VB, roli národní identity zakořeněné v části populace ostrovního království a dostupnost referenda v otázkách evropské integrace ve Velké Británii, přináší postfunkcionalistická teorie nejen analýzu, proč k odchodu VB z EU došlo, ale i role obou aktérů při vyjednávání o podobě vzájemných budoucích vztahů.

Na druhou stranu lze argumentovat, že postfunkcionalistická teorie nepřikládá dostatečnou váhu ekonomickým zájmům a výhodám pramenícím ze členství v EU. Vzrůst popularity euroskeptických politických stran a hnutí lze pozorovat v mnoha členských

státech EU, některé se podílejí i na vládě (Právo a spravedlnost v Polsku, Fidesz v Maďarsku, Liga a Hnutí pěti hvězd v Itálii atd.). V oblasti národní identity spojené s migrační krizí se například Maďarsko v průzkumu Eurobarometeru z dubna 2018 umístilo na chvostu ve všech otázkách, vyjma jedné, týkající se komfortnosti integrace imigrantů do maďarské společnosti. Polsko ani Itálie pak neskončily výše než na šestém místě od konce. Zvláště v případě Maďarska většina respondentů volila odpověď, že by se cítila ‚velmi nepříjemně‘ v těsném kontaktu s imigrantem. Naopak Velká Británie se v tomtéž průzkumu umístila ve většině otázkách do třetího místa, tedy většinově otevřena integraci imigrantů do společnosti (Eurobarometer, 2018, str. 38-44). Přesto však aktuálně vystoupení Maďarska, Polska nebo Itálie z EU v zásadě nehrozí. Z toho důvodu je nutné v případě Brexitu nahlížet na historický kontext členství VB v EU a vzájemné vztahy obou aktérů po dobu členství, jelikož žádná ze zmíněných teorií nevysvětluje fenomén Brexitu v celé jeho komplexnosti. Jednotlivé teorie nám však dokáží částečně objasnit faktory vedoucí k Brexitu a pomoci nastínit budoucí směřování evropské integrace.

Závěr

Rozhodnutí občanů Velké Británie o vystoupení z Evropské unie je bezpochyby historickým okamžikem ve vývoji jednotného evropského společenství a jeho snah o sjednocení kontinentu. Od jeho uskupení v 50. letech 20. století dosud žádný ze členských států (s plnohodnotným členstvím) z EU (respektive ES) nevystoupil. Důvody tohoto rozhodnutí však lze nalézt již v samých počátcích přístupu VB do EU.

Velká Británie vstupovala do ES v roce 1973, kdy se původní ekonomický progres evropského společenství vinou ropné krize a zřícení Brettonwoodského měnového systému výrazně zpomalil. VB tedy jako ostatní evropské státy, stojící u založení Evropských společenství, nezaznamenala plnohodnotně ekonomické výhody členství s ním spojené. Naopak ihned po vstupu do ES převyšovaly náklady členství jeho výhody, což znamenalo výraznou podporu pro euroskepticismus na ostrovech. Ani vyjednání *opt-outs* vládami Spojeného království (za zmínku stojí hlavně vládní období Margaret Thatcher) neumožnily politické reprezentaci občanům Velké Británie zřetelně formulovat výhody členství ve společenství. S tím souvisí i neschopnost, či nezájem předních politiků (vyjma Tonyho Blaira) o podobné snahy. Toto jsou hlavní příčiny komplikovaného vztahu mezi EU a VB, ale i mezi veřejností VB s EU. Přičteme-li k výše uvedenému dezinformační kampaň před samotným referendem ze strany zastánců odchodu VB z EU, je rozhodnutí o vystoupení ze společenství v historickém měřítku do jisté míry logickým zakončením členství Velké Británie v Evropské Unii. K tomuto kroku došlo k 31. lednu 2020, tedy po třech a půl letech po vyhlášení výsledků referenda a neméně dlouhých vyjednáváním a odkladech vystoupení VB z EU.

Budoucí vývoj Evropské unie nyní bezpochyby stojí na křižovatce, nicméně obavy o možnosti dezintegrace Evropské unie tzv. dominovým efektem, které byly zpočátku po oznámení výsledků referenda v roce 2016 poměrně silné, nemají v politické a akademické diskuzi v současné chvíli výraznější hlasy. Zatímco 27 zbývajících členských států vystupovalo v jednáních o podmínkách vystoupení VB z EU jednotně a euroskepticismus dle posledních průzkumů v členských státech klesá, byly politická reprezentace i občané Velké Británie v otázce Brexitu nadále silně polarizováni, což doložily i výsledky posledních voleb do Evropského parlamentu z května 2019, kterých se Velká Británie po neschopnosti přijetí dohody o podobě budoucí spolupráce s EU musela zúčastnit. Jakožto odcházející člen VB zaujímala v rámci vyjednávání jednoznačně slabší pozici

a musela do velké míry přistoupit na požadavky států EU-27. To vše vyústilo nakonec v přijetí a ratifikaci revidované dohody, kterou vyjednala Theresa May a její kabinet, nástupnickou vládou Borise Johnsona. Hlavní změnou oproti původnímu návrhu byla tzv. Irská pojistka a otázka hranic mezi Severním Irskem a Irskem. Zde obě strany dospěly ke kompromisu a na hranicích byl vytvořen unikátní model celní kontroly bez nutnosti znovuzavedení pevné hranice a hraniční kontroly mezi státy.

Vezmeme-li v potaz, že samotná podoba současné integrace evropského kontinentu vychází z válek a dřívějších krizí (2. světová válka, ekonomická krize 70. let 20. století), jsou dluhová krize z roku 2010, migrační krize z let 2014 – 2017 nebo právě vystoupení VB z EU jen dalšími ‚krizemi‘, které dají (respektive již daly) za vznik spíše diskurzu ohledně budoucího vývoje a smyslu společenství, než aby reálně hrozila dezintegrace společenství. Otázky ohledně budoucího směřování a fungování EU jsou však na místě. Z tohoto důvodu představila Evropská komise v roce 2017 tzv. Bílou knihu o budoucím směřování Evropské unie s pěti možnými scénáři budoucího vývoje.

Tato práce si dala za cíl analyzovat dopady Brexitu na Evropskou unii, konkrétně její instituce a budoucí integraci. Výzkumné otázky práce byly ‚jakým způsobem Brexit ovlivní složení evropských institucí a rozložení relativních sil členských států‘ a ‚jaké dopady bude mít Brexit na evropskou integraci‘. Zatímco dopady na evropské instituce jsou poměrně snadno definovatelné, zhodnotit dopady Brexitu na integraci jako takovou je přeci jen obtížné. V rámci složení evropských institucí došlo k následujícím změnám:

- Evropská komise – snížení počtu komisařů z 28 na 27;
- Evropský parlament – snížení počtu mandátů z 751 na 705, přerozdělení zbývajících 27 mandátů po britských europoslancích mezi zbylé členské státy, tak aby více proporčně reflektovaly zastoupení populace členských států (více v příloze č. 1);
- Rada EU – změna hlasovacího mechanismu u prosté většiny (pro musí být 14 z 27, namísto 15 z 28 členských států) a kvalifikované většiny (po odchodu VB, jakožto třetí nejlidnatější země EU vzroste relativní hlasovací síla větších států, u malých států vliv vzroste pouze mírně, či dokonce na vlivu ztratí) (více v přílohách č. 2 a 3);
- Evropský soudní dvůr – snížení počtu soudců z 28 na 27, snížení členů tribunálu z 56 na 54.

K analýze dopadů Brexitu na evropskou integraci využívá práce Bílou knihu Evropské komise. S přihlédnutím k současné situaci uvnitř EU a pomocí teorií liberálního intergovernmentalismu, sociálního konstruktivismu a postfunkcionalismu lze analyzovat, které scénáře jsou více či méně pravděpodobnější.

Jako nejpravděpodobnější varianta se v současné chvíli jeví model tzv. ‚vícerychlostní‘ Evropy, kdy některé státy zachovají stávající status quo a budou nadále integrováni do struktur Evropské unie, zatímco se další státy rozhodnou o prohloubení vzájemné kooperace v některých oblastech. Lze argumentovat, že podobný princip do jisté míry podporuje i analýza budoucího vlivu v Radě EU po odchodu VB, kdy menší státy ztratí svůj vliv na úkor těch větších. Tento fakt může mít za následek, že rozhodnutí o směřování EU a integrace bude primárně v oblastech výhodných pro silnější státy. Analýzou aktuální situace v rámci EU je však patrné, že hlavní dělicí linií je v rámci EU nyní rozdělení na západní a východní Evropu, nežli dělení na malé a velké státy nebo linie sever-jih. Hlavním důvodem pro toto dělení je sdílená, respektive bližší, identita členských států na obou stranách. Ekonomické výhody současného stavu pro státy východní Evropy však zajistí, že společenství neopustí, přestože se nových integračních politik nebudou (chtít) účastnit. Tento vývoj dává smysl nejen z hlediska zachování či zvýšení ekonomických benefitů v rámci liberálního intergovernmentalismu, ale i snaze o ochranu identity některých zemí, což podporuje sociální konstruktivismus a postfunkcionalismus.

Hypotézou práce je, že odchod VB z EU bude znamenat finální fázi evropské integrace. Přestože je evidentní, že dohoda, o budoucí podobě evropské integrace bude složitá, závěry práce nasvědčují tomu, že proces dezintegrace Evropské unie odchod problémového člena nespustí a Brexit nelze považovat za finální fázi evropské integrace. Odchod VB z EU sice může napomoci diferenciaci úrovní evropské integrace různých členských států, nikoliv však jejímu kolapsu. Dokud bude EU zajišťovat ekonomickou stabilitu a sociální blahobyt svých zbývajících členů, bude otázkou hlavně podoba integrace, nikoliv hrozba její regrese a následná plošná dezintegrace.

Summary

The decision of the citizens of Great Britain to withdraw from the European Union is undoubtedly a historic moment in the development of the European community and its efforts regarding the unification of the continent. Since the EC has been formed in the 1950s, none of its member states (with full membership) has yet withdrawn from the EU (or the EC). However, the reasons for this historic decision can be tracked to the very beginning of the UK-EU relationship and the subsequent accession of the UK to EC.

The United Kingdom joined the EC in 1973, i.e.: in a time when the economic progress of the European Communities significantly slowed down due to the oil crisis and the collapse of the Bretton Woods monetary system. Thus, the UK did not fully experience the economic benefits of its membership in the EC like other European countries that were its members from the very beginning. On the contrary, immediately after UK's accession the costs of its membership exceeded benefits, which almost immediately formed a strong opposition against UK's membership in the EC and a platform for a strong Euroscepticism in the UK. Not even the opt-outs negotiated by the UK governments (especially during the Margaret Thatcher era) did not allow to the political representation of the UK to clearly articulate the benefits of UK's membership in the EC to its citizens.

Along with that, there was a clear inability or lack of interest from UK's leading politicians (except maybe Tony Blair) for similar efforts anyway. These are the main reasons of the complicated relationship between the EU and the UK, but also between the UK public and the EU. In addition, the disinformation campaign before the 2016 referendum by the supporters of the UK's withdrawal from the EU cannot be underestimated, however, the decision to leave the community is to some extent a logical end to Britain's membership in the European Union given the historical context. UK withdrew from the EU on 31 January 2020, three and a half years after the announcement

of the referendum results and only after lengthy negotiations and few postponements of the actual date of UK's withdrawal from the EU.

The future development of the European Union is now undoubtedly at crossroads, but the concerns about the possibility of disintegration of the European Union by the so-called domino effect, which were relatively strong after the initial announcement of the 2016 referendum results, currently do not have a strong support in the political and academical discourse. The 27 remaining member states were united in their stance during the negotiations on the conditions of UK's withdrawal from the EU and according to recent polls, the euroscepticism is declining in the EU-27. On the other hand, the political representation and UK citizens have continued to be strongly divided on the Brexit issue during this period, as proved by the results of the last European Parliament elections in May 2019, which the UK had to take part in. As an outgoing member of the EU, the UK was clearly in a weaker position during the negotiations and had to largely comply with the demands of the EU-27. All of this ultimately resulted in the adoption and ratification of a revised agreement negotiated originally by Theresa May and her cabinet by the successive Boris Johnson's government. The main change from the original proposal was the so-called Irish insurance policy and the issue of the border between Northern Ireland and Ireland. Both sides agreed on a compromise – formation of a unique model of customs control at the borders in order to prevent the reinstatement of a hard border and border control between the two states.

If we take into account that the current form of European integration was largely formed by the Europe's experiences from wars and crises of the past (World War II, the economic crisis of the 1970s), the present crisis (the debt crisis of 2010, the migration crisis of 2014-2017 and also the withdrawal of the UK from the EU) can be seen as only other 'crises', which will lead (or have already led) to discussions about the future development and the meaning of the European community, rather than posing a real threat of disintegration of the EU. However, questions about the future direction and functioning of the EU are relevant. For this reason, in 2017, the European Commission presented the so-called White Paper on the future direction of the European Union with five possible scenarios for future development.

This work aimed to analyze the impact of Brexit on the European Union, specifically its institutions and future of the European integration. The research questions

of the work were ,how will Brexit affect the structure of the European institutions and the distribution of the relative power between its member states' and ,what effects will Brexit have on the European integration'. While the impacts on the European institutions are relatively easy to define, it is difficult to assess the effects of Brexit on integration as such. The composition of the European institutions after Brexit has changed as follows:

- European Commission – reduction of the number of Commissioners from 28 to 27;
- European Parliament – reduction of the number of seats from 751 to 705, redistribution of the remaining 27 seats held by British MEPs among the remaining member states, in order to better reflect the population of the remaining member states (more in Annex 1);
- Council of the EU – change of voting mechanism for simple majority (for a notion must agree 14 out of 27 member states, instead of 15 out of 28) and qualified majority (after the departure of the UK as the third largest country of the EU, the relative voting power of larger states will increase, while the power of small states will increase only slightly, or even decrease in some cases) (more in Annexes 2 and 3);
- European Court of Justice – reduction of the number of judges from 28 to 27, reduction of the members of the tribunal from 56 to 54.

The work uses the European Commission's White Paper to analyze the impact of Brexit on future European integration. Taking into account the current situation within the EU and using theories of liberal intergovernmentalism, social constructivism and post functionalism, it is possible to analyze which scenarios are more or less likely to be relevant options.

Currently, the model of so-called ,multi-speed' Europe is seen as the most plausible. In this model some members maintain the current status quo and continue to be integrated into the structures of the European Union, while others decide to deepen the cooperation in some areas. It can be argued that a similar principle is supported to some extent by the analysis of future influence and power in the Council of the EU after the UK's departure, when smaller states lose some of their influence at the expense of the larger ones. This fact may mean that the decision on the direction of the EU and its future integration will be primarily within areas beneficial to stronger states. However, an analysis of the current situation within the EU shows that the main dividing line within the

EU is the division between the Western and Eastern Europe, rather than the division between small and large states or the north-south line. The main reason for this division is in the shared or close identity of the member states on both sides. However, the economic benefits of the status quo for the countries of Eastern Europe will ensure that they do not leave the community, even if they do not participate in the new integration policies. This development makes sense not only in terms of maintaining or increasing economic benefits under liberal intergovernmentalism, but also in an effort to protect the identity of some countries, which supports social constructivism and post-functionalism.

The hypothesis of the thesis is that the departure of the UK from the EU will mean the final stage of the European integration. Although it is evident that the agreement on the future shape of European integration will be difficult, the conclusions of the thesis suggest that the process of disintegration of the European Union will not be triggered by the departure of a problematic member and therefore Brexit cannot be considered as the final stage of European integration. The UK's withdrawal from the EU may help to differentiate the levels of European integration between the remaining member states, but it will not mean the collapse of the community as a whole. As long as the EU ensures the economic stability and social well-being of its remaining members, the main question will be the form of the future integration, not the threat of its regression and subsequent disintegration.

Použitá literatura

Dokumenty:

AGREEMENT on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community [online]. 12. November 2019 [cit. 2019-11-29]. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12019W/TXT\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12019W/TXT(02)&from=EN)

ANNEX to the COUNCIL DECISION supplementing the Council Decision of 22 May 2017 authorising the opening of the negotiations with the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland for an agreement setting out the arrangements for its withdrawal from the European Union [online]. 29 January 2018. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/32504/xt21004-ad01re02en18.pdf>

BARNIER, Michel. EC press conference by Michel BARNIER, European Commission Chief Negotiator for Article 50 Negotiations with the UK, on the Joint Report from the Negotiators of the European Union and the United Kingdom Government, Brussels.

European Council (Art. 50) meeting (15 December 2017) – Guidelines [online]. 15 December 2017 [cit. 2018-05-12]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/12/15/european-council-art-50-guidelines-for-brexite-negotiations/>

HEATH, Edward. White Paper presented by the UK Government to the UK Parliament (July 1971) [online]. 23 June 1971 [cit. 2018-11-24]. Dostupné z: https://www.cvce.eu/en/obj/white_paper_presented_by_the_uk_government_to_the_uk_parliament_july_1971-en-8cf072cb-5a31-46f6-b04f-cb866be92f72.html

Joint report on progress during phase 1 of negotiations under Article 50 TEU on the UK's orderly withdrawal from the EU [online]. 8 December 2017 [cit. 2018-06-02]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/joint-report-on-progress-during-phase-1-of-negotiations-under-article-50-teu-on-the-uks-orderly-withdrawal-from-the-eu>

Konsolidované znění smlouvy o Evropské Unii [online]. 30 Březen 2010 [cit. 2018-05-22]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF

Special meeting of the European Council (Art. 50) (10 April 2019) – Conclusions [online]. 10 April 2019 [cit. 2019-06-22]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/39042/10-euco-art50-conclusions-en.pdf>

The EU-UK Withdrawal Agreement explained [online]. 8 February 2019. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/publications/eu-uk-withdrawal-agreement-explained-0_en

The European Union Act [online]. 21 July 2011 [cit. 2018-11-11]. Dostupné z: <https://services.parliament.uk/Bills/2010-12/europeanunion/documents.html>

Treaty of Accession [online]. 27 March 1972 [cit. 2018-05-15]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11972B/TXT&from=EN>

WILSON, Harold. Statement by Harold Wilson on the United Kingdom's application for membership to the EC [online]. 2 May 1976. Dostupné z: https://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/680afb40-143e-484b-b430-881db671d1ec/publishable_en.pdf

WILSON, Harold. Statement by Harold Wilson to the House of Commons [online]. 18 March 1975. Dostupné z: https://www.cvce.eu/obj/statement_by_harold_wilson_to_the_house_of_commons_18_march_1975-en-f4578005-5063-4b6b-a8e8-df144c750ebf.html

Withdrawal Agreement and Political Declaration [online]. 25 November 2018 [cit. 2019-06-02]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/withdrawal-agreement-and-political-declaration>

White Paper on the Future of Europe: Reflections and scenarios for the EU27 by 2025 [online]. 1 March 2017 [cit. 2019-06-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/future-europe/white-paper-future-europe_en

Monografie:

ADAM, Rudolf G. *Brexit: Causes and Consequences*. Cham : Springer, 2020. 300 s. ISBN 978-3-030-22224-6

GEDDES, Andrew. *Britain and the European Union*. Houndmills : Palgrave MacMillan, 2013. 288 s. ISBN 978-0-230-29194-2

GEDDES, Andrew. *The European Union and British Politics*. Houndmills : Palgrave MacMillan, 2004. 252 s. ISBN 0-333-98120-0

GLENCROSS, Andrew. *Why the UK Voted for Brexit: David Cameron's Great Miscalculation*. Birmingham : Palgrave Macmillan, 2016. 84 s. ISBN 978-1-137-59000-8

CHECKEL, Jeffrey T. Constructivism and EU Politics. In JØRGENSEN, Erik K., POLLACK, Mark & ROSAMOND, Ben, *Handbook of European Union Politics*. London : SAGE, 2006. ISBN-10 1-4129-0875-2

KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. Praha : Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-467-0

MILWARD, Alan S. *The Rise and Fall of a National Strategy*. London : Routledge, 2002. 528 s. ISBN 9780203045480

RISSE, Thomas. Social Constructivism and European Integration. In WIENER, Antje & DIEZ, Thomas, *European Integration Theory*. Oxford : Oxford University Press, 2004, s. 159-176. ISBN 0199252483

WENDT, Alexander. *Social Theory of International Politics*. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. s. 429. ISBN 0 521 46960 0

YOUNG, John W. *Britain and European Unity, 1945–1992*. New York : St. Martin's Press, 1993. 217 s. ISBN 0-312-09979-7

Periodická:

ADLER, Emanuel. Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics. In. *European Journal of International Politics* [online]. 1997, Vol 3, No. 3., s. 319-363 [cit. 2019-11-28]. DOI: 10.1177/1354066197003003003. Dostupný z:

<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1354066197003003003>

CZECH, Slawomir & KRAKOWIAK-DRZEWIECKA, Monika. The rationale of Brexit and the theories of European integration. In *Oeconomia Copernica* [online]. 2019, Vol. 10, No. 2., s. 589-602 [cit. 2020-06-17]. DOI: 10.24136/oc.2019.028. Dostupný z:

https://www.researchgate.net/publication/338251021_The_rationale_of_Brexit_and_the_theories_of_European_integration/link/5e10b7bfa6fdcc2837567cbb/download

HOOGHE, Liesbeth & MARKS, Garry. A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus. In *British Journal of Political Science* [online]. 2009, Vol. 39, No. 1., s. 1-23 [cit. 2019-11-23]. DOI:

<https://doi.org/10.1017/S0007123408000409>. Dostupný z:
https://www.researchgate.net/publication/228561001_A_Postfunctionalist_Theory_of_European_Integration_From_Permissive_Consensus_to_Constraining_Dissensus

HOOGHE, Liesbeth & MARKS, Garry. Grand theories of European integration in the twenty-first century. In *Journal of European Public Policy* [online]. 2019, Vol. 26, No. 8., s. 1113-1133 [cit. 2019-11-11]. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2019.1569711>.

Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2019.1569711>

CHECKEL, Jeffrey. Why Comply? Social Learning and European Identity Change. In *International Organization* [online]. 2001 [cit. 2017-11-10]. Dostupné z:

<https://www.ies.be/files/documents/JMCdepository/Checkel%2C%20Jeffrey%2C%20Why%20Comply%3F%20Social%20Learning%20and%20European%20Identity%20Change.pdf>

MARCH, James G. & OLSEN, Johan P. The Institutional Dynamics of International Political Orders. In *International Organization* [online]. 1998, Vol. 52, No. 4., s. 943-1061 [cit. 2018-04-10]. Dostupný z: <https://www.jstor.org/stable/2601363>

MIENÓWSKA-NORKIENÉ, Renata. Crisis of Solidarity in the European Union—No More Dreams of Europe's Competitive Advantage? In *Economics World* [online]. 2017, Vol. 5, No.3., s. 183-194 [cit. 2019-05-28]. Dostupný z:

https://www.researchgate.net/publication/314279412_Crisis_of_Solidarity_in_the_Europe_an_Union-No_More_Dreams_of_Europe's_Competitive_Advantage

MORAVCSIK, Andrew. Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach. In *Journal of Common Market Studies* [online]. 1993, Vol.

31, No. 4., s. 473-524 [cit. 2018-11-27]. Dostupný z:
https://www.academia.edu/2830167/Preferences_and_power_in_the_European_Community_a_liberal_intergovernmentalist_approach

MOSKAL, Anna. The Impact of Brexit on the European Union's Future Development in the Context of European Integration. In *Torun International Studies* [online]. 2018, Vol. 11, No. 1., s. 25-36 [cit. 2020-06-18]. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TIS.2018.002>.
Dostupný z:
https://www.researchgate.net/publication/332421155_The_impact_of_Brexit_on_the_European_Union%27s_future_development_in_the_context_of_European_integration

PHELAN, William. What Is Sui Generis About the European Union? Costly International Cooperation in a Self-Contained Regime. In *International Studies Review* [online]. 2012, Vol. 14, No. 3., s. 367-385 [cit. 2020-03-29]. Dostupné z:
<https://www.jstor.org/stable/23280306>

POLLACK, Mark A. Rational Choice and EU Politics. In *ARENA Working Paper* [online]. 2006, No 12., s. 31-56. [cit. 2017-11-23]. Dostupný z:
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1011326

SAMSON, Thomas. Brexit: The Economics of International Disintegration. In *Journal of Economic Perspectives* [online]. 2017, Vol. 31, No. 4., s. 163-187 [cit. 2018-05-23].
Dostupné z: <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/jep.31.4.163>

SCHIMMELFENNIG, Frank. Brexit: differentiated disintegration in the European Union. In *Journal of European Public Policy* [online]. 2018. s. 1-30 [cit. 2020-05-02]. DOI: 10.1080/13501763.2018.1467954. Dostupný z:
https://www.researchgate.net/publication/324762365_Brexit_differentiated_disintegration_in_the_European_Union/link/5ae460350f7e9b9793c478ae/download

SCHIMMELFENNIG, Frank. Liberal intergovernmentalism and the Crises of the European Union. In *Journal of Common Market Studies* [online]. 30 August 2018. s. 1-29 [cit. 2020-06-17] DOI: <https://doi.org/10.1111/jcms.12789>. Dostupný z:
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/jcms.12789>

SOMAI, Miklós & BIEDERMANN, Zsuzsánna. *Brexit: Reasons and challenges*. In *Acta Oeconomica* [online]. 2016, Vol. 66, No. 1., s. 137-156 [cit. 2018-04-22]. Dostupný z:
<https://akjournals.com/view/journals/032/66/s1/article-p137.xml>

WENDT, Alexander. Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. In *International Organization* [online]. 1992, Vol. 46, No. 2., s. 391-425 [cit. 2019-11-20]. Dostupný z: <https://www.jstor.org/stable/2706858>

Studie a zprávy:

BUGARČIĆ, Filip Ž. & SIMIĆ, Marijana. *Brexit: Causes and Expected Effects*. In *Škola biznisa*. November 2019 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z:
https://www.researchgate.net/publication/339401935_Brexit_Causes_and_expected_effects

GALEEVA, Diana. *How national identity shaped the EU: Brexit as a case study*. In Al Arabyia [online]. 22 November 2016 [cit. 2017-24-11]. Dostupné z: <https://english.alarabiya.net/en/features/2016/11/22/How-national-identity-shaped-the-EU-Brexit-as-a-study.html>

GOV.UK. *The government's negotiating objectives for exiting the EU: PM speech* [online]. 17 January 2017 [cit. 2018-06-14]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/speeches/the-governments-negotiating-objectives-for-exiting-the-eu-pm-speech>

House of Commons. *Analysis of the EU Referendum results 2016* [online]. 29 June 2016 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7639/>

Institute for Government. *Brexit negotiations and legislation: implied timeline* [online]. 13 November 2017 [cit. 2017-28-11]. Dostupné z: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/publications/brexit-negotiations-and-legislation-implied-timeline>

European Commission. *Integration of immigrants in the European Union*. April, 2018. [cit. 2020-05-27]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/82537>

European Commission. *Public opinion in the European Union*. March, 2018. [cit. 2020-05-27]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/surveyKy/2180>

European Commission. *Terms of Reference for the Article 50 TEU negotiations* [online]. 19 June 2017 [cit. 2018-06-10]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/eu-uk-art-50-terms-reference_agreed_amends_en.pdf

European Council. *The European Council establishes the composition of the European Parliament*. 29 June 2018 [cit. 2019-06-10]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/29/the-european-council-establishes-the-composition-of-the-european-parliament/>

European Parliament. *An Assessment of the Economic Impact of Brexit on the EU27* [online]. March 2017 [cit. 2018-11-15]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/595374/IPOL_STU\(2017\)595374_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/595374/IPOL_STU(2017)595374_EN.pdf)

European Parliament. *The Impact of the UK's Withdrawal on EU Integration* [online]. 9 July 2018 [cit. 2018-11-16]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU\(2018\)604973](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU(2018)604973)

Evropská rada. *Brexit: Rada přijala rozhodnutí o uzavření dohody o vystoupení*. Leden 2020. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2020/01/30/brexit-council-adopts-decision-to-conclude-the-withdrawal-agreement/>

HENDRYCH, Lukáš & BERGMANN, Dominik. *Vícerychlostní Evropa*. In Evropské hodnoty [online]. 2 May 2016. Dostupné z: <https://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2016/05/V%C3%ADcerychlostn%C3%AD-Evropa.pdf>

House of Commons. *Analysis of the EU Referendum results 2016* [online]. 18 June 2016 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7639/>

KACZYNSKI, Maciej. *Brexit unexpected fallout in the Court of Justice* [online]. 26 March 2019 [cit. 2019-11-13]. Dostupné z: <https://political-europe.com/2019/03/26/brexit-unexpected-fallout-in-the-court-of-justice/>

KIRSCH, Werner. *Brexit and the Distribution of Power in the Council of the EU* [online]. 25 November 2016 [cit. 2019-04-29]. Dostupné z: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/brexit-and-distribution-power-council-eu/>

KOVÁŘ, Jan. *Dopady referenda o brexitu: integrace prohrála už teď*. In Ústav Mezinárodních vztahů Praha [online]. 25 April 2016 [cit. 2017-11-23]. Dostupné z: <https://iir.cz/article/dopady-referenda-o-brexitu-prohrali-jsme-uz-ted?id=dopady-referenda-o-brexitu-prohrali-jsme-uz-ted>

MILLER, Vaughne. *The 1974-75 UK Renegotiation of EEC Membership and Referendum* [online]. 13 July 2015 [cit. 2018-05-30]. Dostupné z: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7253/>

MORAVCSIK, Andrew. *The Great Brexit kabuki – a masterclass in political theatre*. In Financial Times [online]. 8 April 2016 [cit. 2019-11-03]. Dostupný z: <https://www.ft.com/content/64159804-fc1f-11e5-b5f5-070dca6d0a0d>

REDIKER, Douglas A. *The Brexit options, explained*. In Brookings [online]. 5 January 2018 [cit. 2018-04-04]. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2018/01/05/the-brexit-options-explained/>

Statement by the British Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs at the Council (Luxembourg, 1 April 1974) [online]. 1 April 1974 [cit. 2018-05-25]. Dostupný z: https://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/49bcefb2-4a53-4fbd-a33b-144e566699e4/publishable_en.pdf

The UK in a Changing Europe. *The European Elections and Brexit* [online]. 2 May 2019 [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <https://ukandeu.ac.uk/wp-content/uploads/2019/05/The-European-elections-and-Brexit.pdf>

VoteWatch. *Future of the EU: which scenarios are the most likely to unfold?* [online]. 6 March 2017 [cit. 2018-06-19]. Dostupné z: <https://www.votewatch.eu/blog/future-of-the-eu-which-scenarios-are-the-most-likely-to-unfold/>

WALKER, Nigel. *Brexit timeline: events leading to the UK's exit from the European Union* [online]. 10 June 2020 [cit. 2020-06-29]. Dostupné z: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7960/>

YAZGAN, Korhan. *European Integration Theories, Rational Choice Theory and Structuralism* [online]. February 2010 [cit. 2017-11-20].

Ostatní zdroje:

BBC News. *Brexit: All you need to know about the UK leaving the EU* [online]. 13 July 2020 [cit. 2020-15-07]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>

BBC News. *Brexit: David Davis wants 'Canada plus plus plus' trade deal* [online]. 10 December 2017a [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-42298971>

BBC News. *European Election 2019: UK results in maps and charts* [online]. 27 May 2019a. [cit. 2019-11-24]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-48403131>

BBC News. *How French 'Non' blocked UK in Europe* [online]. 2 December 2017b [cit. 2018-06-05]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-42165383>

BBC News. *MPs vote to reject no-deal Brexit* [online]. 14 March 2019b [cit. 2019-06-08]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-47562995>

BBC News. *Results of the 2019 General Election* [online]. 13 December 2019c [cit. 2020-15-07]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election/2019/results>

BBC News. *What would 'no deal' look like?* [online]. 14 October 2017c [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-39294904>

Court of the European Justice. *The Institution* [online]. ©2019 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_6999/en/

Euractiv. *Brexit: Od osudného referenda až po vyjednané dohody* [online]. 12 May 2020. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/brexit/linksdossier/brexit-od-osudneho-referenda-az-po-vyjednane-dohody/>

EUR-Lex. *Prímý účinek evropského práva* [online]. 14 January 2015. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114547>

EUR-Lex. *Opting out* [online]. ©2019 [cit. 2018-11-24]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/opting_out.html

Euobserver. *Brexit talks stumble over Irish border issue?* [online]. 4 December 2017a [cit. 2018-11-22]. Dostupné z: <https://euobserver.com/brexit/140145>

Euobserver. *UK agrees to EU conditions on Brexit talks* [online]. 19 June 2017b [cit. 2018-11-22]. Dostupné z: <https://euobserver.com/brexit/138280>

Euobserver. *What are the key points of the Brexit deal?* [online]. 8 December 2017c [cit. 2018-11-22]. Dostupné z: <https://euobserver.com/brexit/140214>

Euronews. *How do European Parliament elections work in the UK and how do I vote?* [online]. 9 May 2019 [cit. 2019-06-18]. Dostupné z: <https://www.euronews.com/2019/04/26/how-do-european-parliament-elections-work-in-the-uk-and-how-do-i-vote>

Euronews. *Post-Brexit Guide: Where are we now – and how did we get here?* [online]. 12 July 2020 [cit. 2020-15-07]. Dostupné z: <https://www.euronews.com/2020/06/11/brexit-draft-deal-first-of-many-hurdles-to-a-smooth-exit>

Euronews. *What was in Theresa May's Brexit deal and why was it so unpopular?* [online]. 29 January 2019 [cit. 2019-06-18]. Dostupné z: <https://www.euronews.com/2018/12/07/what-is-in-theresa-may-s-brexit-deal-and-why-is-it-so-unpopular>

European Commission. *Article 50 of the Treaty on European Union – Q&A* [online]. 29 March 2017 [cit. 2017-11-23]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_17_648

European Commission. *Brexit negotiations* [online]. ©2019 [cit. 2018-11-22]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/brexit-negotiations_en

European Council. *Brexit* [online]. ©2019 [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-uk-after-referendum/>

European Council. *European Council conclusions* [online]. ©2019 [cit. 2019-06-22]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/conclusions/>

European Council. *EU's response to Brexit* [online]. ©2019 [cit. 2019-06-22]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/brexit/>

European Council. *Judges appointed to the Court of Justice and the General Court* [online]. 16 September 2015 [cit. 2017-11-13]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/09/16/judges-appointed-to-ecj-and-general-court/>

European Council. *Voting system* [online]. ©2019 [cit. 2019-06-24] Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/voting-system/>

European Research Centre for Economic and Financial Governance. *Implications of Brexit on EU Financial Services*. 2017 [cit. 2018-10-29]. Dostupné z:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/602058/IPOL_STU\(2017\)602058_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/602058/IPOL_STU(2017)602058_EN.pdf)

Euroskop. *Dotváření společného trhu* [online]. ©2005-2020a [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8887/sekce/70-leta/>

Euroskop. *Kvalifikovaná většina* [online]. ©2005-2020b [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8897/sekce/kvalifikovana-vetsina/>

Parliament UK. *Brexit negotiations* [online]. ©2017 [cit. 2018-11-20]. Dostupné z: <https://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/lords-select/eu-select-committee/-inquiries/parliament-2017/scrutiny-of-brexit-negotiations/brexit-negotiations/>

Parliament UK. *Leaving the European Union* [online]. ©2019 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <https://www.parliament.uk/business/publications/research/eu-referendum/leaving-the-european-union/>

Politico. *The Brexit deal explained* [online]. 17 October 2019 [cit. 2019-11-11]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/the-brexit-deal-explained-2/>

Politico. *„A long, costly and messy divorce“* [online]. 2 March 2016 [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/brexit-eu-divorce-uk-cameron/>

Telegraph. *Brexit negotiation tracker*. [online]. ©2020 [cit. 2018-11-21]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/brexit-negotiations-tracker/>

The Economist. *Britain and Europe: Hard or Soft Brexit* [online]. 20 October 2017 [cit. 2018-10-24]. Dostupné z: <https://www.hl.co.uk/news/2017/10/20/britain-and-europe-hard-or-soft-brexit>

The Economist. *Last days of the British Eurocrats* [online]. 14 February 2019 [cit. 2019-06-06]. Dostupné z: <https://www.economist.com/britain/2019/02/14/last-days-of-the-british-eurocrats>

The Guardian. *British lawyer sues EU over her removal from its court due to Brexit* [online]. 1 May 2020 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/law/2020/may/01/british-lawyer-sues-eu-over-her-removal-from-its-court-due-to-brexit>

The Guardian. *How is Boris Johnson's Brexit deal different from Theresa May's?* [online]. 17 October 2019a [cit. 2019-11-11]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2019/oct/17/how-is-boris-johnson-brexit-deal-different-from-theresa-may>

The Guardian. *How will Brexit affect European elections around the EU?* [online]. 12 May 2019b [cit. 2019-06-17]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2019/may/12/how-will-brexit-affect-european-elections-around-the-eu>

The Guardian. *May hopes to hold fourth vote on Brexit deal* [online]. 29 March 2019c [cit. 2019-06-18]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2019/mar/29/mps-reject-theresa-mays-brexit-deal-third-time>

The Guardian. *May suffers heaviest parliamentary defeat of a British PM in the democratic era.* [online]. 16 January 2019d [cit. 2019-06-18]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2019/jan/15/theresa-may-loses-brexit-deal-vote-by-majority-of-230>

The Guardian. *MPs ignore May's pleas and defeat her Brexit deal by 149 votes* [online]. 12 March 2019e [cit. 2019-06-18]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2019/mar/12/mps-ignore-mays-pleas-and-defeat-her-brexit-deal-by-149-votes>

The Guardian. *Remain v hard Brexit: what the UK's EU election results tell us* [online]. 27 May 2019f [cit. 2019-11-17]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2019/may/27/remain-hard-brexit-what-uk-european-election-results-tell-us>

The Guardian. *Tatcher settles for 66pc rebate* [online]. 27 June 1984 [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/1984/jun/27/past.eu>

The Guardian. *Theresa May's Brexit deal: everything you need to know* [online]. 15 November 2018 [cit. 2018-11-24]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2018/nov/14/theresa-mays-brexit-deal-everything-you-need-to-know>

The New York Times. *COMMONS VOTES, 356 TO 244, FOR BRITAIN'S MEMBERSHIP IN THE EUROPEAN MARKET* [online]. 29 October 1971 [cit. 2018-11-28]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1971/10/29/archives/commons-votes-356-to-244-for-britains-membership-in-the-european.html>

Vláda.cz. *Co je to "brexit?"* [online]. 9 Srpen 2018 [cit. 2019-06-22]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/brexit/casto-kladene-dotazy-167933/>

BBC News. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/>

Court of Justice of the European Union. Dostupné z:

https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo1_6308/fr/

European Commission. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/index_en

European Council. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/european-council/>

European Parliament. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/portal/en>

European Union. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/index_en

The Guardian. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/>

Teze diplomové práce

Brexit a jeho dopady na evropskou integraci

Teze k diplomové práci

Autor: Petr Hecht
Vedoucí práce: PhDr. Irah Kučerová, Ph.D.
18. 6. 2017

Vymezení tématu

Práce se bude zabývat otázkou Brexitu a jeho dopady na evropskou integraci. Integrovaný proces v rámci Evropy trvá již od roku 1952 a dosud se kontinuálně vyvíjel víceméně vpřed, v horších případech stagnoval. V červnu roku 2016 však integrační snahy utrhly nejvýraznější ránu od svého vzniku. Občané Velké Británie v celostátním referendu rozhodli, že země vystoupí z EU, jakožto vůbec první členský stát. Vztah VB a EU byl již od samého počátku komplikovaný, avšak odchod země ze společenství představuje pro evropský integrační proces novou výzvu. Budoucí směřování integrace evropských zemí tak nyní stojí na křižovatce.

Metodologie – hypotéza, výzkumná otázka, metoda a cíl práce

Cílem práce je zkoumání vztahu mezi Brexitem a procesem evropské integrace. Bude se jednat o explanatorní (případně deskriptivní) případovou studii. Výzkumnou otázkou práce je *Jaké budou dopady odchodu Velké Británie z EU na proces evropské integrace a činnost evropských institucí?* Hypotézou pak *Odchod Velké Británie bude znamenat, že současný stav je završením evropské integrace.*

Teoretický rámec

Text bude pracovat s dvěma současnými teoriemi integračního procesu – racionalismem a konstruktivismem. Po jejich představení budou obě teorie aplikovány na případ Brexitu. Analýza budoucího vývoje procesu evropské integrace pak bude založena na scénářistické metodě mezinárodních vztahů.

Předpokládaná osnova práce

1. TEORETICKÝ RÁMEC SOUČASNÉ EVROPSKÉ INTEGRACE A BUDOUCÍHO VÝVOJE

- 1.1. Konstruktivismus
- 1.2. Racionalismus
- 1.3. Scénářistická metoda

2. HISTORICKÝ KONTEXT VZTAHU EU A VELKÉ BRITÁNIE

- 2.1. Pozice VB ke vzniku Evropského společenství
- 2.2. Problematika přístupu VB k ES
- 2.3. Vstup VB do ES a první referendum
- 2.4. VB jako ‚problematický člen‘ EU
- 2.5. Brexit

3. DOPADY BREXITU NA EVROPSKOU INTEGRACI

- 3.1. Proces vyjednávání o odchodu VB z EU
- 3.2. ‚Soft‘ nebo ‚Hard‘ Brexit
 - 3.2.1. Institucionální otázka
 - 3.2.2. Ekonomická otázka
- 3.3. Efekty na instituce Evropské Unie
 - 3.3.1. Evropská komise
 - 3.3.2. Evropský parlament
 - 3.3.3. Rada EU
 - 3.3.4. Evropská rada
 - 3.3.5. Evropský soudní dvůr

- 3.4. Ekonomické dopady Brexitu na EU
- 3.5. Proces evropské integrace po odchodu VB
 - 3.5.1. Vývoj v rámci současných teorií evropské integrace
 - 3.5.2. Rozpad společenství
 - 3.5.3. Hlubší integrace

Seznam předpokládané literatury

BUKHARI, Syed Shahid Hussain, Syed Mussawar Hussain BUKHARI a Yasmin ROOFI. Brexit: A Challenge for United Kingdom and European Union. *Pakistan Journal of Social Sciences (PJSS)* [online]. 2016

BLAŽKOVÁ, Kateřina, HENDRYCH, Lukáš & GILLERN, Jan. Dopady brexitu na evropskou integraci a Visegrádskou skupinu, Evropské hodnoty. 2016

DEAC, Adriana. WITHDRAWAL FROM THE EUROPEAN UNION ACCORDING TO ART. 50 OF THE TREATY OF LISBON. PRACTICAL APPLICATION – BREXIT. *Perspectives of Business Law Journal* [online]. 2016

DITRYCH, Ondřej. Scenáristika jako metoda v mezinárodních vztazích. Mezinárodní vztahy. 2012.

GEDDES, Andrew. Britain and the European Union. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013. The European union series. ISBN 978-0-230-29194-2.

GIFFORD, Chris. The making of Eurosceptic Britain: identity and economy in a post-imperial state. Hampshire: Ashgate, c2008. ISBN 978-0-7546-7074-2.

GLENCROSS, Andrew. Why the UK voted for Brexit: David Cameron's great miscalculation. London: Palgrave Macmillan, 2016. Palgrave studies in European Union politics. ISBN 978-1-137-59000-8.

GOWLAND, David. Britain and the European Union. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017. ISBN 978-1-138-82509-3.

HOADLEY, Stephen. Europe after the British exit: demise or reinvention? *New Zealand International Review* [online]. 2016

CHABOKI, Mohammad Ehsan. Investigate the Exit of the Britain from European Union and Its Impacts on the International Community null [article]. *Journal of Politics and Law* [online]. 2017

JONES, Alistair. Britain and the European Union. Edinburgh: Edinburgh University Press, c2007. Politics study guides. ISBN 978-0-7486-2428-7.

JORA, LUCIAN. BREXIT AND THE FUTURE OF THE EUROPEAN PROJECT - POSSIBLE SCENARIOS. *Romanian Review of Political Sciences* [online]. 2017

KRATOCHVÍL, Petr. Teorie evropské integrace. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-467-0.

LÁSZLÓ Á. KÓCZY. How Brexit affects European Union power distribution. Working Paper Series [online].

MATAS I DALMASES, Jordi, Alfonso GONZALES BONDIA, Jordi JARIA I MANZANO a Laura ROMÁN I MARTÍN. The internal enlargement of the European union: analysis of the legal and political consequences of secession or dissolution of a member state. 2nd ed. Brussel: Centre Maurits Coppieters, 2011. Colophon CMC publications.

NASH, Michael L. The European Union and secession.

NIKOLKA, TILL a PANU POUTVAARA. BREXIT - THEORY AND EMPIRICS. CESifo Forum [online]. 2016

PEERS, Steve. Brexit: the legal framework for withdrawal from the EU or renegotiation of EU membership. Brexit: the legal framework for withdrawal from the EU or renegotiation of EU membership / Steve Peers. 2016

PINDER, John. Renegotiation: Britain's Costly Lesson?. International Affairs. 1975, vol. 51, no. 2, s. 153-165.

ROSAMOND, Ben. Brexit and the Problem of European Disintegration. Journal of Contemporary European Research [online]. 2016

THE UK PARLIAMENT AND BRITAIN'S EXIT FROM THE EUROPEAN UNION. Parliamentarian [online]. 2016

TICHÝ, Luboš, Běla PLECHANOVÁ a Ondřej SCHNEIDER. European integration at the crossroads. Praha: IFEC, 2008. ISBN 978-80-903409-9-2.

WALLACE, Helen. Heading for the Exit: the United Kingdom's Troubled Relationship with the European Union. Journal of Contemporary European Research [online]. 2016, 12(4), 809-815.

ZBÍRAL, Robert. Vystoupení z Evropské unie ve světle evropského a mezinárodního práva. Právník. 2007, roč. 148, č. 7, s. 752-773.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Složení Evropského parlamentu po Brexitu 2020-2024 (tabulka)

Země	Počet poslanců
Belgie	21
Bulharsko	17
Česká republika	21
Dánsko	14
Německo	96
Estonsko	7
Irsko	13
Řecko	21
Španělsko	59
Francie	79
Chorvatsko	12
Itálie	76
Kypr	6
Lotyšsko	8
Litva	11
Lucembursko	6
Maďarsko	21
Malta	6
Nizozemsko	29
Rakousko	19
Polsko	52

Portugalsko	21
Rumunsko	33
Slovinsko	8
Slovensko	14
Finsko	14
Švédsko	21

Zdroj: European Council, 2018

Příloha č. 2: Podíl obyvatelstva v EU (tabulka)

Země	EU včetně Velké Británie		EU bez Velké Británie	
	Populace (v %)	Banzhaf index	Populace (v %)	Banzhaf index
Belgie	2,2	2,9	2,5	3,0
Bulharsko	1,4	2,5	1,6	2,5
Česká republika	2,1	2,8	2,4	2,9
Dánsko	1,1	2,3	1,3	2,3
Německo	15,9	10,2	18,3	11,9
Estonsko	0,3	1,9	0,3	1,8
Irsko	0,9	2,2	1,0	2,2
Řecko	2,2	2,9	2,5	3,0
Španělsko	9,2	6,2	10,5	7,7
Francie	13,0	8,4	14,9	9,9
Chorvatsko	0,8	2,2	1,0	2,2
Itálie	12,0	7,9	13,7	9,2
Kypr	0,2	1,8	0,2	1,8
Lotyšsko	0,4	2,0	0,5	1,9
Litva	0,6	2,0	0,7	2,0
Lucembursko	0,1	1,8	0,1	1,7
Maďarsko	21	21	21	21
Malta	0,1	1,8	0,1	1,7
Nizozemsko	3,3	3,5	3,8	3,7
Rakousko	1,7	2,6	1,9	2,7
Polsko	7,5	5,1	8,6	6,6
Portugalsko	2,1	2,8	2,4	2,9

Rumunsko	33	33	33	33
Slovinsko	0,4	2,0	0,5	1,9
Slovensko	1,1	2,3	1,3	2,3
Finsko	1,1	2,3	1,3	2,3
Švédsko	1,9	2,7	2,2	2,8

Zdroj: Kirsch, Werner – Centre for European Policy Studies, 2016

Příloha č. 3: Změna relativní síly v Radě EU po Brexitu (tabulka)

Země	Změna (v %)
Belgie	4,0
Bulharsko	1,9
Česká republika	3,7
Dánsko	0,8
Německo	16,6
Estonsko	-3,2
Irsko	0,0
Řecko	3,9
Španělsko	23,3
Francie	18,0
Chorvatsko	-0,3
Itálie	17,1
Kypr	-3,8
Lotyšsko	-2,4
Litva	-1,5
Lucembursko	-4,1
Maďarsko	3,4
Malta	-4,3
Nizozemsko	5,6
Rakousko	2,7
Polsko	28,8
Portugalsko	3,6
Rumunsko	5,7

Slovinsko	-2,4
Slovensko	0,6
Finsko	0,7
Švédsko	3,3

Zdroj: Kirsch Werner – Centre for European Policy Studies, 2016